

శ్రీరస్తు.

శ్రీమద్ధన్వంతరయేనమః.

శ్రీమద్దాధీశవంశభూషణుండును శ్రీ బలదేవనూనుండును

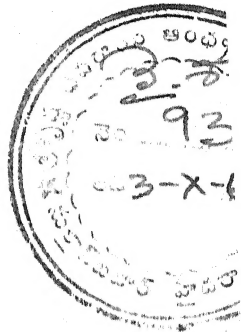
సకలాయుర్వేద సంప్రదాయ సార్వభౌముండునునగు

జ్ఞానరామకవివర్యునిచే సుశ్రుతాది వివిధాయుర్వేద

గ్రంథప్రమాణోక్తముగ రచియింపబడిన

అనుపానరత్నాకరము.

ఆంధ్రతాత్పర్యము.

లేట్, పిడుగు - సుబ్బరామయ్యగారిచే

తెనుగుతాత్పర్యము వ్రాయబడియె.

రెండవకూర్పు.

పిడుగు - వెంకటకృష్ణారావు పంతులుగారిచే

హిందూరత్నాకర ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపించి ప్రచురింపబడియె.

చెన్నపురి.

1922.

(All Rights Reserved.)

రూప

జాగ్రత్త: రామస్వామిగారి స్తుతి అండ్ నెట్

విషయ సూచిక.

విషయము.	సంఖ్య.	విషయము.	సంఖ్య.
ప్రథమ స్తరంగము.		గ్రంధాంతరే	23
అనుపానపరిభాష	1	రాష్ట్రభ స్మానుపానములు	"
కొన్ని రోగములకు ఊరనుపానము	6	గ్రంధాంతరే	24
యోగ రాజగుగ్ధలనుపానములు	8	తామ్రభ స్మానుపానములు	"
నారాయచూర్ణానుపానములు	9	గ్రంధాంతరే	25
నిర్బండానుపానములు	10	వంగభ స్మానుపానములు	"
భృంగరాజానుపానములు	"	జనదభ స్మానుపానములు	27
సకలరోగములకు హరితక్యాదిపానములు	11	నాగానుపానములు	28
అన్యచ్ఛ	"	లోహానుపానములు	"
గుడూచ్ఛానుపానములు	12	స్వర్ణమాక్షికానుపానములు	29
నేత్రరోగమునకు పునర్నవానుపానము	13	రాష్ట్రమాక్షికానుపానములు	"
త్రిఫలానుపానములు	"	తుఱ్ఱానుపానములు	30
ద్వితీయ స్తరంగము.		శిలాజితభ స్మానుపానములు	"
మృత్యుంజయాదిరసములకు అనుపానములు	15	పారదభ స్మానుపానములు	31
వసంతకుసుమాకరరసానుపానములు	"	రససిందూరానుపానములు	32
లోకనాథరసానుపానములు	16	గ్రంధాంతరే	33
స్వర్ణమాలినీవసంతరసానుపానములు	17	రసకర్పూరానుపానములు	35
బృహన్నాళినీవసంతరసానుపానములు	18	గంధకానుపానములు	"
పాశుపతరసానుపానములు	"	హింగులానుపానములు	36
కుర్పటీరసానుపానములు	19	అభ్రికానుపానములు	"
జయాజయస్త్రానుపానములు	"	అన్యచ్ఛ	"
తృతీయ స్తరంగము.		అన్యచ్ఛ	37
సువర్ణభ స్మానుపానములు	22	అన్యచ్ఛ	38
		హరితాళానుపానములు	"

విషయము.	సంఖ్య.	విషయము.	సంఖ్య.
మనశ్చిలానుపానములు	39	అన్యచ్ఛ	57
గ్రంధాంతరే	"	(ఉపరసశోధనములు)	"
సౌవీరానుపానములు	40	గంధకశోధన	"
ఖర్పరానుపానములు	41	హింగుశోధన	"
వజ్రభస్మానుపానములు	"	అభక్రకశోధన	58
వైక్రాంతానుపానములు	42	హరితాశశోధన	"
నీలవైక్రాంతభస్మానుపానములు	"	మనశ్చిలశోధన	"
ప్రవాళభస్మానుపానములు	"	అన్యచ్ఛ	59
రసోపరసాద్యోషధములకన్నిటికిని	"	ఖగ్నరశోధన	"
కొన్నితోగములయందనుపానములు	43	కంకుష్టాదిశోధన	"
విషానుపానములు	44	సగ్యోపరసశోధన	"
చతుర్థస్థస్థరంగము.		(రత్నశోధన)	
సప్తధాతుశోధన	49	వజ్రశోధన	"
ఉపధాతు (అనగా) సువర్ణమాక్షిక	"	సర్వరత్నశోధన	60
శోధన	"	విషశోధన	"
రావ్యమాక్షికశోధన	51	ఉపవిషశోధన	"
తుష్ణశోధన	"	నేపాళశోధన	"
కాంస్యరీతిశోధన	"	పంచమస్థస్థరంగము.	
సిందూరశోధన	"	స్వర్ణమారణము	61
శిలాజతుశోధన	"	రావ్యమారణము	"
రససంస్కారము	50	తామ్రమారణము	62
రసాస్త్రాదశసంస్కారవివరణము	"	వంగమారణము	63
స్వేదనవిధి	"	జనధమారణము	64
మర్దనవిధి	52	నాగమారణము	"
మూర్చనవిధి	"	లోహమారణము	"
ఉత్థాపనవిధి	53	స్వర్ణమాక్షికమారణము	65
ఉద్ధృష్టపాతనవిధి	"	రావ్యమాక్షికమారణము	"
అధఃపాతనవిధి	54	తుష్ణమారణము	"
తిర్యక్పాతనము	"	కాంస్యము ఇత్తడి వీటిమారణము	"
బోధనము	55	సిందూరమారణనిషేధము	"
నియమనము	"	శిలాజతుమారణవిధి	66
సంధీపనము	"	మండూరవిధి	"
రసశోధన	56	రసమారణము	"
అన్యచ్ఛ	57	అన్యచ్ఛ	67

విషయము.	సంఖ్య.	విషయము.	సంఖ్య.
రససిందూరవిధి	67	అపకృష్టలోహభస్మశాంతి	85
రసకర్పూరవిధి	"	అపకృష్టలోహజన్యకీటకాంతి	"
హింగుళమాదణము	68	పక్వసువర్ణమాక్షికభస్మగుణము	86
అభృగమాదణము	69	అపక్వస్వర్ణమాక్షికభస్మదోషము	87
గ్రంధాంతరే	"	అపక్వస్వర్ణమాక్షికదోషశాంతి	"
అన్యచ్చ	70	పక్వరాప్యమాక్షికభస్మగుణము	"
హరితాశమాదణము	71	అపక్వరాప్యమాక్షికభస్మనేకా	"
పజ్రమాదణము	"	దోషము	"
ప్రవాళమాదణము	72	అపక్వరాప్యమాక్షికదోషశాంతి	88
సర్వరత్నమాదణము	"	తుష్కభస్మగుణదోషములు	"
మృస్తైరంగము		అపక్వతుష్కదోషశాంతి	"
పక్వసువర్ణభస్మగుణము	73	పక్వశిలాజతుభస్మగుణము	"
అపక్వసువర్ణభస్మదోషము	74	అపక్వశిలాజతుభస్మదోషము	"
అపక్వస్వర్ణదోషశాంతి	75	అశుద్ధశిలాజతుదోషశాంతి	89
పక్వరాప్యభస్మగుణము	"	శుద్ధపారదభస్మపక్వగుణము	"
అపక్వరాప్యభస్మదోషము	76	అన్యచ్చ	"
అపక్వరాప్యదోషశాంతి	"	అశుద్ధాపక్వపారదదోషశాంతి	"
పక్వతామ్రభస్మగుణము	"	అన్యచ్చ	"
అపక్వతామ్రభస్మదోషము	77	రససిందూరశుద్ధభస్మగుణము	91
అపక్వతామ్రదోషశాంతి	78	రససిందూరఅపక్వదోషతచ్ఛాంతి	"
పక్వవంగభస్మగుణము	"	రసకర్పూరపక్వగుణము	"
వంగేశ్వరగుణము	"	రసకర్పూరఅపక్వదోషము	"
అపక్వవంగభస్మదోషము	79	అశుద్ధరసకర్పూరదోషశాంతి	92
అపక్వవంగదోషశాంతి	80	శుద్ధగంధకభస్మగుణము	"
పక్వజనపదభస్మగుణము	"	అశుద్ధగంధకభస్మదోషము	"
అపక్వజనపదభస్మదోషము	"	అశుద్ధగంధకదోషశాంతి	"
అపక్వజనపదదోషశాంతి	"	శుద్ధహింగుళగుణము	93
పక్వనాగభస్మగుణము	81	అశుద్ధహింగుళదోషము	"
అపక్వనాగభస్మదోషము	82	అశుద్ధహింగుళదోషశాంతి	"
అపక్వనాగదోషశాంతి	"	పక్వఅభృగభస్మగుణము	"
పక్వలోహభస్మగుణము	"	గ్రంధాంతరే	94
అపక్వలోహభస్మదోషము ఈ		మతాంతరే	"
హెడ్డింగు 84 పేజీలో శ్లోక		అపక్వఅభృగభస్మదోషము	"
ఆరంభమునకు పుంతుకోపలను	84	అపక్వఅభృగదోషశాంతి	95

విషయము.	సంఖ్య.	విషయము.	సంఖ్య.
పక్షవహరితాళభస్మగుణము	95	భగ్నిమరమాక్షికవిషదోషశాంతి	104
అపక్షవహరితాళభస్మదోషము	"	జంగమవిషదోషశాంతి	"
అపక్షవహరితాళభస్మదోషశాంతి	"	కోద్రవధాన్యదోషశాంతి	"
పక్షవహరితాళభస్మగుణము	97	నాగశ్శేనవిషదోషశాంతి	"
అపక్షవహరితాళభస్మదోషము	"	మూషకాద్యల్పజంతువిషదోషశాంతి	105
అశుద్ధమనుజులదోషశాంతి	"	దంష్ట్రవిషదోషశాంతి	"
శుద్ధసౌవీరభస్మగుణము	98	ఉమ్మెత్తవిషదోషశాంతి	"
అశుద్ధసౌవీరభస్మదోషము	"	వృశ్చికవిషదోషశాంతి	"
అశుద్ధసౌవీరదోషశాంతి	"	మృగాంశవిషదోషశాంతి	"
పక్షభిర్వరభస్మగుణము	"	తుమ్మెదలకాటుచేజనించుదోషమునకు	"
అపక్షభిర్వరభస్మదోషము	99	శాంతి	106
అశుద్ధభిర్వరభస్మదోషశాంతి	"	సర్పాదివిషదోషశాంతి	"
పక్షవజ్రభస్మగుణము	"	పోకలుమొదలగువానిదోషశాంతి	"
అశుద్ధపక్షవజ్రభస్మదోషము	"	శ్వాసవిషదోషశాంతి	"
అశుద్ధపక్షవజ్రభస్మదోషశాంతి	100	సింహబాలవిషదోషశాంతి	"
సక్ష్వనైకాంతభస్మగుణము	"	శరటవిషదోషశాంతి	107
అపక్షవజ్రైకాంతభస్మదోషము	"	ఘృతాదిదంశనవిషదోషశాంతి	"
అశుద్ధపక్షవజ్రైకాంతభస్మదోషశాంతి	"	దుష్టజంతువిషదోషశాంతి	"
సక్ష్వప్రవాళభస్మగుణము	"	గృహగోధికావిషదోషశాంతి	"
అపక్షప్రవాళభస్మదోషము	101	చెవులయందుప్రవేశించినజోరీగ	"
అశుద్ధప్రవాళభస్మదోషశాంతి	"	వికారశాంతి	"
మూక్తకాదిదోషశాంతి	"	శ్వేతమాంసకృత్తగ్రంథిదోషశాంతి	108
ఫలజమందారయోగివిషశాంతి	"	భగ్నిమరకృత్తజలజరదోషశాంతి	"
విషముప్రేషితులదోషశాంతి	"	సర్పవిషములదోషశాంతి	"
అశుద్ధభల్లూతకదోషశాంతి	102	సప్తమస్తస్సరంగము.	
అశుద్ధకర్పూరదోషశాంతి	"	యోగరాజగుగ్గులు	109
అశుద్ధగురుగింజలదోషశాంతి	"	నారాయణచూర్ణవిధి	110
అశుద్ధగన్నేరువిషదోషశాంతి	"	మత్స్యంజయరసనిర్మాణవిధి	111
అశుద్ధనేపాళగింజలదోషశాంతి	"	వసంతికుసుమాకరసనిర్మాణవిధి	112
అశుద్ధనవాసాగరదోషశాంతి	103	లోకనాథరసనిర్మాణవిధి	113
శీతలదాహదోషశాంతి	"	స్వర్ణమాలినీవసంతరసనిర్మాణవిధి	114
అశుద్ధసత్సనాభిదోషశాంతి	"	బృహన్నాల్లినీవసంతరసనిర్మాణవిధి	115
అశుద్ధశిరదోషశాంతి	"	పాశుపతరసనిర్మాణవిధి	"
శుద్ధవాతజాతిగోగదోషశాంతి	"	ఫల్గుటీరసనిర్మాణవిధి	116

విషయము.

జయావతీనిర్మాణవిధి

జయంతీవతీనిర్మాణవిధి

ఆప్తమస్తస్సరంగము.

ధాతువులవివరము

ఉపధాతువులు

రసములు

సంఖ్య.

119

120

121

”

”

విషయము.

ఉపరసములు

విషములు

ఉపవిషములు

రత్నములు

ఉపరత్నములు

సంఖ్య.

122

”

”

”

123

ప్రకటన.

ఆస్పద్యేకీయలారా ! నే నీక్రింద బొందుపరచిన యంశంబులను సావధానంబుగ జదువంగోరెద.

ఇచ్చెన్నపురంబున మత్పితామహుండగు, పిడుగు - సుబ్బరామయ్యగారు “హిందూరత్నాకరం” బను ముద్రాక్షరశాలను స్థాపించి పెక్కువైద్య యితర గ్రంథములను ముద్రింపించి సుమారు 20 సంవత్సరములవరకు తచ్చాలాకార్యంబులను నిరభ్యంతరముగానున్న జాగరూకతతోడనున్న జరిపించుతూవచ్చి కీర్తిశేషులైరి. పదంపడి సుబ్బరామయ్యగారికి పుత్రుండును మజ్జనకుండునైన పిడుగు - వెంకట్రావు పంతులుగారున్న నేనున్నకలసి సదరు ముద్రాక్షరశాలాకార్యంబులను జరిపించుతూవచ్చితిమి. అయితే యిప్పుడు మా తండ్రిగారు పుత్రుడనైన నన్ను విడనాడి మాకుగల పిత్రార్జితపు సొత్తులను విభజించు కొనియె, ఈ విభజనలో సదరు ముద్రాక్షరశాల నాయధీనంబయ్యె.

చదువరులారా ! ఇక మీదట నేనే సదరు ముద్రాక్షరశాలను జరిపించుదును. ఇదివరలో అచ్చుపడిన గ్రంథములుగాక ఇతర సంస్కృత ఆంధ్ర గ్రంథములనుకూడా బాగుగా ముద్రింపించి మంచిలైండ్లుతోటి సులభమైన వెలలకే స్వల్పలాభముతోటి విక్రయించ నిశ్చయించియున్నాడను. కనుక నాయందు కరుణవహించి వారివారికి వలయు గ్రంథములకును అచ్చుపనులకును ఆర్డర్లను పంపుదురని వేడుచున్నాడను.

వలయువారలు ఈ క్రింది విలాసముగు నా పేరటికివ్రాసి తెప్పించుకొని నన్ను గౌరవించుతురని తమ ఘనతను ప్రార్థించుచున్నాడను.

పిడుగు - వెంకటకృష్ణారావుపంతులు,

పింటర్, పబ్లిషర్ అండ్ బుక్కుస్లెల్లర్,

2/40, పెద్దనాయుని వీధి, మద్రాసు.

అనుపానరత్నాకరము.

ఆంధ్రతాత్పర్యము.

శ్లో॥ ప్రణమ్యుక్తీగణేశ్వరంహరంవిష్ణుంధివాశరం ।

శివాంరత్నాకరంకుర్వీతనుపానస్యయథామతి ॥

తా॥ విఘ్నేశ్వరుడు శివుడు కృష్ణుడు సూర్యుడు పార్వతీదేవి వీరలను నమస్కరించి నాబుద్ధికి గోచరమైనంతివరకు “అనుపానరత్నాకరము” అనుగ్రంథమును రచించు చున్నాడను.

అనుపానపరిభాష.

శ్లో॥ ఆస్మిన్కేచిద్విహితామనుష్యామాధుర్యయోగేప్రణయోభవంతి ।

తథాన్లుయోగేమధురేణత్వస్తాస్తేహంయథేష్టంప్రవచంతివధ్యం ॥

తా॥ కొందరుపులుసుయందు ప్రేతిగలవారును కొందరుతీపుయందు ప్రేతిగలవారుగను మఱికొందరు తీపుగను పుల్లగను నుండు. వాటియందు ఆసక్తిగలవారుగను నుందురు. అట్టివారికి హితముగనుండు పథ్యములను వైద్యజేష్ఠులు చెప్పచున్నారు. అవి యెవ్వయిన.

శ్లో॥ శీతోష్ణతోయాననమద్యయూషఃఫలంన్లుభాన్యాన్లునయోరసా
నాం । యన్యానుపానంతుహితంభవేక్యత్తస్యేప్రదేయంత్యిహ
మాత్రయోతత్ ॥

తా॥ శీతోష్ణము వృష్ణోష్ణము చెఱుకుకట్లు కట్లు అనగా (పెసలు ముదలగువానిని వృణకపెట్టిననీరు) పండ్లపులుసు ధాన్యములయొక్క పులుసు ప్లాలు

ఫలరసములు వీటియందు యెవరెసరికి యేయేఅనుపాసము హితముగనుండునో అట్టి వారికి ఆయా అనుపాసమును ఆయా ప్రమాణప్రకారముగ జౌషధ సహితముగ నియ్యవలయును.

శ్లో॥ వ్యాధించకాలంచవిభావ్యధీరైర్ద్రివ్యాణియోజ్యానిచతానితాని |
సర్వానుపానేషువరంవదంతిమేధ్యంయదంభశ్శుచిభాజనస్థం ॥

తా॥ విద్వాంసులగువారు వైద్యశ్రేష్ఠులు వ్యాధినిన్నీ కాలమునున్న అను సరించి ఆయా అనుపాసములను చేర్చవలయును. మఱియు శుద్ధపాత్రలయందుం (మట్టి పాత్ర) చబడిన శుద్ధోదకము సమస్త అనుపాసములయందును శ్రేష్ఠమైనదిగనుండు.

శ్లో॥ లోకస్యజన్మప్రభృతిప్రశస్తాస్తోయాత్మకాస్సర్వరసాశ్చదృప్తాః |
సంక్షేపపక్షోఽభిహితోఽనుపానేష్యతః పరంవిస్తరతోఽభి
ధాస్యే ॥

తా॥ సమస్తరసములును పుదకాంతర్భూతముగ నుండుటవలన జనులకు జన్మ ప్రభృతి మరణాద్యంతము పుదకము ప్రశస్తమైన అనుపాసమని యెఱుంగవలయు. ఇట్టిపుదకము సమస్త అనుపాసములయందు సంక్షేపముగ జెప్పబడినది. ఇకను విశేషముగ అనుపాసములను జెప్పబోవుచున్నాను.

శ్లో॥ ఉష్ణోదకానుపానంతున్నేహానామథశస్యతే |
ఋతేభల్లాతకన్నేహత్సేహత్తౌవరకాత్తథా ॥

తా॥ జీడిగింజలు వగరుపదార్థములు వీటియొక్క తైలములకుతప్ప యితరములయిన తైలములకు పుష్టోదకము అనుపాసమగుచున్నది.

శ్లో॥ అనుపానంవదంత్యేకేతైలేయూషాన్లుకాంజకే |
శీతోదకంమాక్షికస్యపిష్టాన్నస్యచసర్వశః ॥

తా॥ కొందరుతైలమునకు పులికట్టు పులికడుగు యివి అనుపాసములని చెప్పుచున్నారు. మఱియు లేన పేలపిండి మొదలయిన పిండిపదార్థములు వీటికి సర్వసమృతముగ శీతోదకము అనుపాసమగుచున్నది.

శ్లో॥ దధిపయస్సిమద్యోరైవిషజ్ఞేతథైవచ |
కేచిత్త్విష్టమయస్యాహరనుపానంసుఖోదకం ॥

ప్రథమ స్కంధము.

తా॥ మద్యము విషము వీటివలన గలిగిన వికారమునకు పెరుగు పాలు యివి అనుపానములగుచున్నవి. పైజెప్పబడిన పేలపిండి మొదలయిన వాటివలన గలిగిన వికారములకు సుఖోష్ణోదకము అనుపానమని కొందరు వచించెదరు.

శ్లో॥ పయోమాంసరసోవాపిశాలిముద్గాదిభోజనాం ।

యుద్ధాద్వాతపనంతాపవిషమద్యరుజానుచ ॥

తా॥ సంభాలియ్యము పులగము వీటినిభుజించుట యుద్ధముచేయుట దారినడుచుట యెండవేడిమిచే కొట్టుబడుట నిష్పసెగచే గాసినొందుట విషపానము మద్యపానము వీటివలన గలిగినరోగములకు పాలుగాని మాంసరసముగాని అనుపాన మగుచున్నది.

శ్లో॥ మాషాదేరనుపానంతుధాన్యాస్తుండధిమస్తువా ।

మద్యంమథ్యోచితానాంతుసర్వమాంసేషుపూజితం ॥

తా॥ మినుములు మొదలయినవాటికి ధాన్యపులుసుగాని పెరుగుగాని పెరుగు మీదితేటగాని అనుపాన మగుచున్నది. మఱియు మద్యపానాభ్యాసము గలవారికి సర్వమాంసములయందును మద్యానుపానమే శేష్మగుచున్నది.

శ్లో॥ అమద్యపానాముదకంఫలామ్లంవాప్రశస్యతే ।

క్షీరంఘ్రాధ్వభావ్యస్త్రీక్లాంతానామమృతోపమం ॥

తా॥ మద్యపానాభ్యాసము లేనివారికి (సర్వమాంసములయందును) పుదకముగాని పులుసుగల పండ్లరసముగాని ప్రశస్తమైన అనుపానముగ నుండు. ఎండమొదలయిన వానివలన గలిగినతాపము మిగులమాటలాడుట స్త్రీసంభోగమువలన గలిగిన శ్రమ వీటికి క్షీరము అమృత తుల్యానుపానముగ నుండు.

శ్లో॥ సురావ్యశానాంస్థూలానామనుపానంమధూదకం ।

నిరామయానాంచిత్రంతుభుక్తమధ్యేప్రకీర్తితం ॥

తా॥ చిక్కినవారికి మద్యము అనుపానము బలిపినవారికి పుదక సహితమగు లేనె అనుపానము రోగరహితులకు భోజన మధ్యమునఁడు నానావిధపదార్థములు అనుపానములని చెప్పబడుచున్నవి.

శ్లో॥ స్నిగ్ధోష్ణంమారుతేపథ్యంకఫేయాక్షోష్ణమిష్యతే ।

అనుపానంహితంచాపిపిష్టేమధురశీతలం ॥

తా॥ వాతరోగమునకు కొంచము వుష్ణముగనుండు పదార్థమున్న కఫరోగమునకు మిక్కిలి వుష్ణపదార్థమున్న పిత్తరోగమునకు తీపుగను చల్లగనుండు పదార్థమున్న హితమైన అనుపానముగ నుండు.

శ్లో॥ హితంశోణితపిత్తిభ్యఃక్షీరమిత్సురసస్తథా ।

అర్కశేలుశిరీషాణామాసవాస్తువిషార్దిషు ॥

తా॥ రక్తపిత్తరోగముగల వారలకు పాలుగాని యెరుకురసముగాని అనుపానముగనుండు. విషజనిత రోగముగలవారలకు జిల్లేడు విరిగి దిరిశన వీటియొక్క మద్యములు అనుపానములుగ నుండు.

శ్లో॥ అతఃపరంతువర్జానామనుపానంపుష్కకృష్ణకృత్ ।

ప్రవక్ష్యామానుపూర్వేణసర్వేషామేవమేశ్రుణు ॥

తా॥ ఇకమీదట వర్జములనన్నిటికి అనుపానములను బెప్పేరుగ చెప్పబోవుచున్నాను.

శ్లో॥ భవంతిచాత్రసర్వేషాంమహేంద్రంశోయముత్తమం ।

సాత్మ్యంయస్యతుయత్తోయంతత్తస్మిహితముచ్యతే ॥

తా॥ మహేంద్రోదకము సమస్త అనుపానముల యందును పుత్తమమైనది. ఎవనికి యేవుదకము వికారమును కలుగజేయునుదానినో అపుదకము వానికి హితముగ నుండునని జెప్పబడును.

శ్లో॥ వుష్ణంవాతేకపేతోయంపీతైరక్తేచశీతలం ।

దోషవధ్గురువాభుక్తమతిమూత్రమతాపివా ।

యథోక్తేనానుపానేనసుఖమన్నప్రజర్యతే ॥

తా॥ వాతరోగము కఫరోగము వీటియందు పుష్టోదకమును. పిత్తరోగము రక్తజనితరోగము వీటియందు శీతోదకమును అనుపానములుగ నుండు. భుజింపబడిన పదార్థము వాతపిత్త శ్లేష్మములలో నేదియైన కలుగజేయునదిగ నుండినను గురుత్వమును గలుగజేయునదిగ నుండినను అధికమైనను నైజెప్పబడిన పుచితానుపానములు చేత జీర్ణంపబడును.

శ్లో॥ రోచనంబృంహణంవృవ్యందోషనంఘాతభేదనం ।

తర్పణంమార్దవకరంశ్రమక్లమహరంసుఖం ॥

దీపనందోషశమనంపిపాసాచ్ఛేదనంపరం ।

బల్యంవర్ణకరంసమ్యగనుపాసంసదోచ్ఛ్యతే ॥

తా॥ ఏయేషదాగ్ధమునకు ఏయేఅనుపానము వుచితముగ జెప్పబడియున్నదో ఆయా అనుపానము రుచికరముగను వృద్ధికరముగను వీగ్యవృద్ధికరముగను సమస్తదోషములను పోగొట్టునదిగను తృప్తికరముగను మృదుత్వమును కలుగజేయునదిగను శ్రమముగ్గాని వీటినిపోగొట్టునదిగను బలకరముగను కాంతిని కలుగజేయునదిగను నుండు.

శ్లో॥ తదాదాకర్షయేత్ప్రీతంస్థాపయేన్మధ్యసేవితం ।

పశ్చాత్ప్రీతంబృంహయతితస్మాద్వీక్ష్యప్రయోజయేత్ ॥

స్థిరతాంగతమక్లిన్నమన్నమద్రవపానానాం ।

భవత్యాచాధజనసమ్యనుపానమతఃపిభేత్ ॥

తా॥ అట్టిఅనుపానము భోజనాదియందు సేవింపబడనేని శరీరమునకు దాగ్యల్యము మధ్యమునందు సేవింపబడనేని భుజింపబడిన పదార్థమును శరీరమునందు యిమిడి కయు భుజింపబడిన పిదప సేవింపబడనేని శరీరపుష్టి వీటిని గలుగజేయుగాన చక్కగ ఆలోచించి అనుపానములను పైజెప్పబడిన ప్రకారముగ సేవింప వలయు. ద్రవపదార్థమును సేవించినవారికి భుజింపబడిన అన్నము మృదుత్వమును జెందక స్థిరత్వమును పొందినదై శరీరమునకు భాధను గలుగజేయుగాన అనుపానమును తప్పక సేవింపవలయు.

శ్లో॥ సపిబేచ్ఛావసకాసార్తోరోగేచాప్యూర్ధ్వజత్వగే ।

క్షతోరన్యఃప్రసేకీచయస్యచోపహతస్స్వరః ॥

తా॥ శ్వాస కాసరోగములు గలవాడును ఊర్ధ్వజత్వరోగము గలవాడును రోమృనోష్ఠి గలవాడును ప్రసేకరోగము గలవాడును హీనస్వరము గలవాడును యిట్టిరోగములు ప్రకోపించి యున్నపుడు వుదకమును పానము జేయకూడదు.

శ్లో॥ పీత్వాఽధ్వభాష్యాధ్వయసగేయన్వన్నశీలయేత్ ।

ప్రధూష్యామాశయంతద్ధితస్యకంఠోరసిస్థితం ॥

స్యందాగ్నిసాదచ్ఛర్వాదీనామయాజనయేద్భుజ్జాన్ ॥

తా॥ అనుపానమును నేవించిన తోడనే దారినడచుట మిగుల సంభాషించుట
అధ్యయనముచేయుట గానముచేయుట నిద్రుంచుట వీటిని వర్జింపవలయు. అటుల
వర్జింపనియడల పానముజేయఁబడిన అనుపానము అమాశయమును చెరిచి కఠము
రొమ్ము వీటియందునిలచి వోకరించి కఫముపడుట అగ్నిమాండ్యము వనునము యివి
మొదలైన అనేకరోగములను గలుగఁజేయు.

శ్లో॥ గురులఘవచింతేయంస్వభావంనాతివర్తతే ।

తథాసంస్కారమాత్రాంతకాలాంశ్చాప్యత్తరోత్తరం ॥

తా॥ మనుష్యునియొక్క స్వభావము సంస్కారము ప్రమాణము రోగాంత
కాలము వీట్లయొక్క న్యూనాధిక భావముల ననుసరించి అధికముగగాని లఘువుగగాని
అనుపానమును నేవించవలయు.

శ్లో॥ మందకర్మానలారోగ్యాఃసుకుమారాన్సుఖోచితాః ।

జస్తనోయేతుతేహంహించింతేయంపథ్యీర్తితా ॥

తా॥ మందముగ పనిజేయువారు మందాగ్నిగలవారు మిగుల ఆరోగ్యము
వపేక్షించువారు సుకుమారులుగ నుండువారెవరో అట్టివారికి పైచెప్పబడిన అనుపాన
ములు విధింపబడి యున్నవి.

శ్లో॥ బలినఃకరభక్ష్యాశ్చయేచదీప్తాగ్నయోనరాః ।

కర్మనిత్యాశ్చయేతేహంనావస్యంపరికిర్తయేత్ ॥

తా॥ యెట్టివారు బలవంతులుగను కఠినభక్షణ చేయువారుగను అగ్నిదీపము
గలవారుగను యెల్లప్పుడు పనిచేయువారుగను నుండురో అట్టివారికి పైచెప్పబడిన అను
పానములు అవస్యకముగావు.

కొన్నిరోగములకు క్షీరానుపానము.

శ్లో॥ క్షీరోచితస్యప్రక్షీణశ్లేష్మశ్శోధాహతృడ్వతః ।

క్షీరంపిత్రానిలార్తస్యపథ్యమప్యతిసారిణః ॥

తా॥ క్షీణశ్లేష్మము తాపము దప్పి పిత్తము వాతము వీటిచేసేద ఆతిసారము
యివిగలవానికి పాలు అనుపానముగ నుండు.

శ్లో॥ తద్వపుర్లంఘనోత్తస్తంభుప్తంవనమివాగ్నినా ।

దివ్యాంబుజీవదోత్తస్యజ్వరంచాశునియచ్ఛతి ॥

తా॥ కార్చిచ్చుచే దహింపబడిన వనము వన్నోదకముచే మరలచిరించు చందంబున లంఘనముచేత గాళిజెందినవాడు యెండచేత తపింపబడినవాడు క్షీరానుపానముచే జీవించు. అట్టివానికిజ్వరము శీఘ్రముగనశించు.

శ్లో॥ సంస్కృతంశీతముష్ణంవాతస్మాధారోష్ణమేషవా ।

విభజ్యకాలేయుంజీతజ్వరిణంహస్త్య తోస్యథా॥

తా॥ కాగిచల్లారియు లేక కొంచము వుష్ణముగను లేక ధారోష్ణముగనుండు పాలును కాలమునునెటిగి జ్వరపీడితుడు నేవింపవలయు. కాచబడినదియును ధారోష్ణముగ నుండనిదియునునైన పాలను జ్వరపీడితుడు నేవించెనేని మృత్యువకుడగును.

శ్లో॥ పయస్సశుంఠీఖుర్జ్వారమృద్వీకాశర్కరాఘృతం ।

శృతశీతంమధుయుతంతృద్ధాహజ్వరనాశనం ॥

తద్విద్రాక్షాబలాయష్టేసారివాకణచందనైః ।

చతుర్గుణేనాంభసావాపిప్పల్యావాశ్రితంపిబేత్ ॥

తా॥ పాలయందు శొంఠి ఖర్జూరపుకాయ ద్రాక్ష పీటిలో నేదియుననువైచి కాచి అందుశర్కరగాని నెయ్యిగాని తేనెగానివైచి చల్లార్చి అనుపానముగ నేవించిన యడల దప్పి తాపముపీటిని నివర్తింపజేయు. మఱియు ద్రాక్ష చిట్టాముదపువేరు యష్టమధుకము సుగంధపాలవేరు పిప్పలి చందనము పీటినివైచి కాచబడిన పాలు నేవింపబడినను లేక పాలకు నాలుగింతలు వుదకముపోసి పిప్పలివైచి నీరంతయు యిగురునటులకాచి సుఖోష్ణముగ పానముచేసినను జ్వరమును నశింపజేయు.

శ్లో॥ కాసాచ్ఛ్వాసాశ్చిరశ్శూలాత్పర్వశూలాచ్ఛిరజ్వరాత్ ।

ముచ్యతేజ్వరితఃపీత్వాపిచ్ఛములీశ్రితంపయః ॥

తా॥ జ్వరముగలవాడు పంచమూలములను పాలలోనైచి కాచి అనుపానముగ నేవించిన యడల చిరకాలజ్వరము నశించుటయేగాక కాస శ్వాస తలనొప్పి పార్శ్వశూల యివిగూడనశించు.

శ్లో॥ శ్రితమేరండమూలేనబాలబిలేనవాజ్వరాత్ ।

ధారోష్ణంవాపయఃపీత్వావిబద్ధానిలవర్చసః ॥

తా॥ పాలయందు అముదపుజేరునుగాని లేక బిల్వపత్రములనుగాని నైచికాచి అనుపానముగ నేవించినను లేక పాలను ధాగోష్ణముగ నేవించినను జ్వరము మల బద్ధము యివి నశించు.

శ్లో॥ సరక్తపితృతాతీస్మ తేస్సత్పక్వశూలప్రవాహికాత్ ।

సిద్ధంశుంతీబలావ్యాఘ్రీగోకణ్ణకగుడైఃపయః ॥

తా॥ పాలయందు శొంతి చిట్టముదపువేలు వాకుడు పల్లరుత్తెలుము వీటిని నైచికాచి అనుపానముగ నేవించిన రక్తపితృము అతిసారము దప్పితోకూడిన శూల భేదులు యివి నివర్తించు.

శ్లో॥ శోఘమూత్రశక్యద్వాతవిబంధజ్వరకానఙ్గత్ ।

వృశ్చీకవిల్వపర్వాభూసాధితంజ్వరశోఘసుత్ ॥

శిశుపాసారసిద్ధంవాక్షీరమాశుజ్వరాపహం ॥

తా॥ తెల్లగలిజేరు బిల్వము గలిజేరు పీట్లను పాలయందునైచికాచి అనుపానముగ నేవించినను లేక యిరుగుడు రసమునునైచికాచి త్రాగినను శోఘ మూత్ర రోగము భేదులు వాతము మలమూత్రములను బంధించు రోగము జ్వరకాన జ్వరశోఘ కేవలజ్వరము యివి నివర్తించు.

శ్లో॥ సౌభాగ్యపుష్టిబలశక్రవివర్ధనాని కంసన్తిసోభవిబహూనిరసా

యనాని । కందర్పనర్థిసివరంతుసితాజ్యయుక్తాద్ధృద్ధృతేన

మమకోపిమతఃప్రయోగః ॥

తా॥ శరీరకాంతి శరీరపుష్టి బలము వీర్యవృద్ధి కానవృద్ధి వీటిని గలుగజేయుటకు అనేక రసాయనములుండినప్పటికిన్ని పాలనుకాచి అందు తెల్లశర్కర నెయ్యి వీటినినైచి నేవించిన నైజెప్పబడిన గుణములను గలుగజేయుటకు యితర రసాయనములు యీప్రయోగముతో సమానములుగావు.

యోగరాజగుగ్గుల్యనుపానములు.

శ్లో॥ రాన్నాదికావ్యంసంయుక్తోవివిధంహంతిమారుతం ।

కాంకోల్కాదిశ్రితాత్పితృతంకపమారగ్వధాదినా ॥

దార్ద్రీశ్రితేనమేహంశ్చగోమూత్రేణై నపాండుతాం ।

మేదోవృద్ధించమధునాకు ప్తేనింబశ్రితేనవా ।
 చ్చిన్నా క్వాధేనవాతాస్రంశోధంశూలంకణాశ్రితా ॥
 పాటలాక్వాధనహితోవిషమూషకజంజయేత్ ।
 త్రిఫలాక్వాధనహితోనేత్రార్తిహంతిదారుణాం ॥
 పునర్ణవాదేఃక్వాధేనహన్యాత్సర్వోదరాణ్యపి ॥

తా॥ యోగరాజగుర్తులు అనేబౌషధమును రాస్నాది కషాయముతో నేవించిన నానావిధములయిన వాతములు నశించు. కాకోల్యాది కషాయముతో నేవించిన పిత్తరోగమునశించు. ఆరగ్వధాది (రేల) కషాయముతో నేవించిన కఫరోగము నివర్తించు. చూనిపనపు కషాయముతో నేవించిన మేహరోగములు నివర్తించు. గోమూత్రముతో నేవించిన పాండురోగము నశించు. తేనెతో నేవించిన మేదోవృద్ధి (అధికబలువు) నశించు. వేపకషాయముతో నేవించిన కుష్ఠరోగముతోలుగు తిప్పతీగ కషాయముతో నేవించిన వాతరక్తరోగము నివర్తించు. పిప్పలికషాయముతో నేవించిన శోఫ శూల యివినివర్తించు. మొక్కపుచ్చెట్టువేరు కషాయముతో నేవించిన యెలుకవిషము నశించు. త్రిఫలకషాయముతో నేవించిన దారుణమైన నేత్రరోగము నివర్తించు. పునర్ణవాది (గలిజేరు) కషాయముతో నేవించిన సమస్త పుదరరోగములు నశించు.

నారాయణ చూర్ణానుపానములు.

శ్లో॥ ధద్యామ్యుక్తానుపానేనతథాధ్మానేనురాదిభిః ।
 గుల్మేబదరసీరేణవిల్బుంగేదధిమస్తునా ॥
 ఉష్ణాంబుభిశ్చజీర్ణేచవృక్షామ్లైఃపరికర్తృషు ।
 ఉష్ణీదుగ్ధేనోదరేషుతథాతక్రేణవాగవాం ।
 ప్రసన్నయావాతరోగేదాడిమాంభోభిరర్యసీ ।
 ద్వివిధేచవిషేదద్యాత్ ఘృతేనవిషనాశనం ॥
 చూర్ణంనారాయణంనామదుష్టరోగగణాపహం ॥

తా॥ నారాయణ చూర్ణమును ఆయారోగములకు తగిన అనుపానములతో నివ్వవలయు. ఎట్లన్నను; మధ్యము మొదలయిన వాటితో నారాయణచూర్ణమును నేవించిన కడుపుబ్బరము నివర్తించు. రేగుకషాయముతో నేవించిన గుల్మరోగము తొలగు. పెరుగుతేటతో నేవించిన మలబద్ధము నశించు. పుష్కండకముతో నేవించిన

అజీర్ణరోగము నివర్తించు. వృక్షాష్టుములతో సేవించిన గుదరోగము నశించు. ఒంటె పాలతో సేవించిన పుదరరోగములు నివర్తించు. కల్లుతో సేవించిన వాతరోగము నశించు. దాడిమరసముతో సేవించిన అర్శోరోగము (మూలవ్యాధి) నశించు. తేనెతో సేవించిన ద్వీవిధవిషములు నశించు. ఇట్టిగుణములుగల నారాయణచూర్ణమును సేవించిన అనేక రోగములను బోగొట్టునని తాత్పర్యము.

నిర్గుండ్యానుపాసములు.

శ్లో॥ ప్రస్థనిర్గుండిచూర్ణస్యగోమూత్రేణసమంపిబేత్ ।

దశరాత్రప్రయోగేనకుచనాశోద్భవేధృవం॥

తా॥ 16 పలముల వావిలిచూర్ణమును గోమూత్రములోపైచి దానిని 10 భాగములుచేసి 10 దినములు సేవించిన కుష్ఠరోగము నివర్తించు.

శ్లో॥ నిర్గుండిచూర్ణమాదాయఘృతేనసహభక్షయేత్ ।

కృశస్తుదుర్బలోవాపీబలవీర్యయుతో భవేత్ ॥

తా॥ చిక్కిపోయిన వాడుగాని దుర్బలుడుగాని నిర్గుండి చూర్ణమును నేతితో సేవించిన బలము వీర్యవృద్ధి పట్లతో గూడుకొన్న వాడగును.

శ్లో॥ నిర్గుండిచూర్ణమాదాయపిబేదుష్ణేనవారిణా ।

సప్తరాత్రప్రయోగేనరోగముక్తోభవేన్నరః ॥

తా॥ ఉష్ణాదకముతో 7 దినములు నిర్గుండి చూర్ణమును సేవించిన సర్వరోగములు నివర్తించు.

శ్లో॥ నిర్గుండిమూలముద్ధృత్యగృహేచధారయేద్బుధః ।

నస్యంతిసర్వవిఘ్నానిగృహేన్నాగాశ్చసర్వశః ॥

తా॥ ఎవనియింట్లో వావిలివేరు పుంచబడియున్నదో వానిగృహమునందు విఘ్నములు లేకుండుటయేగాక సర్వములు సగా తొలగిపోవును.

భృంగరాజానుపాసములు.

శ్లో॥ భృంగరాజపత్తరసంకృష్టజీరసమంపిబేత్ ।

తైలేనసహసందద్యాద్వలీపలితవర్జితః ॥

తా॥ గుంటగలగరాకు రసమును నల్లజీలకర్రతోగాని దేక మంచినునెతోగాని చేర్చి అనుపానముగ నేవించిన వాక్లికముపలన గలిగిన శరీర వైధిల్యము వెంట్రుకల నర సిహావుట యివితోలగి యువ్వనమునుజెందు.

శ్లో॥ భృంగరాజరసంచైవగుడూచీరససంయుతం ।

మాసమాత్రప్రయోగేనసర్వవ్యాధిద్వినశ్యతి ॥

తా॥ గుంటగలగరాకు రసమును తిప్పతీగె రసములోచేర్చి మాసమాత్రము నేవించిన సర్వరోగములు నివర్తించు.

సకలరోగములకు హారితక్యాదిపానములు.

శ్లో॥ సితాయుక్తాచశరదీహేమంతేనాగరేణచ ।

శిశిరేపిష్పలీయుక్తావసంతేమధునాసహా ।

గ్రీష్మేచగుడసంయుక్తావర్షానులనశేషచ ।

అనేనైవవిధానేనభక్షయేద్యోహారితకీం ।

తస్యవృద్ధిర్బలంవీర్యంమారోగ్యంస్థిరయవ్వనం ।

అగ్నిర్దహతికాష్ఠానితనురోగాహారితకీ ।

కదాచిత్కుప్యతేమాతానోదరస్థాహారితకీ ।

మాతేవసర్వదాజ్ఞేయాహితథాత్రీహారితకీ ॥

తా॥ కరక చూర్ణమును శరద్రుతువునందు తెల్లశర్కరతోను హేమంత ఋతువు నందు శొంఠిచూర్ణముతోను శిశిరుతువునందు పిష్పలీచూర్ణముతోను వసంత ఋతువు నందు తేనెతోను గ్రీష్మరుతువునందు బెల్లముతోను వర్షర్తువునందు అవణముతోను యీ ప్రకారముగ యెవడు నేవించు చున్నాడో అట్టిమనుజునికి వృద్ధి బలము వీర్యము పుట్టి ఆరోగ్యము స్థిరయావనము యివి గలుగుటయేగాక అగ్నికౌటైలను దహింప జేయుచుండఁబున సమస్తరోగములను సగా నివర్తింపజేయు. తల్లి పుత్రునికాపాడురీతి పూర్వోక్తప్రకారముగ నేవింపబడిన కరకచూర్ణము తన్ను నేవించిన బానిసి కాపాడును.

అస్య చ్చ.

శ్లో॥ గ్రీష్మేతుల్యగుడాంసుసైంధవయుతాంమేఘావసహ్యాంబరే ।

తుల్యాంశశర్కరయాశరద్య మలయాశుంఠ్యాశుంఠాగమే ।

పిప్పల్యాశిశిరేవసంతసమయేక్షోద్రేణసంయోజితాం ।

రాజఃప్రాప్యహరితకీమివరుజ్జోనశ్యంతి తేశత్రవః ॥

తా॥ గ్రీష్మర్తువునందు కరకచూర్ణమును బెల్లముతో సమముగచేర్చి సేవించి నను వర్షర్తువునందు సైంధవలణముతో సమముగచేర్చి సేవించినను శరదృతువునందు తెల్లచక్కెరతో సమముగచేర్చి సేవించినను హేమంతరుతువునందు శొంఠి చూర్ణముతో సమముగచేర్చి సేవించినను శిశిరుతువునందు పిప్పలిచూర్ణముతో సమముగచేర్చి సేవించినను వసంతరుతువునందు తేనెతోచేర్చి సేవించినను శూరత్వముజెందిన రాజెదట శత్రువులు నశించు చందంబున ననుస్తరోగములు నశించు.

గుహాచ్యానుపానములు.

శ్లో॥ ఘృతేనవాతంసగుడావిబంధంపితృంసితాథ్యామధునాకఫంచ ।

వాతాస్త్రమగ్రంరుబుతైలమిశ్రా శుంఠ్యావాతంశమయేద్ధు
దూచీ॥

తా॥ తిప్పసత్తును సేతితో సేవించిన వాతరోగము నివర్తించు. బెల్లముతో సేవించిన మలమూత్ర కట్టురోగము నశించు. తెల్లచక్కెరతో సేవించిన పిత్తరోగము నివర్తించు. తేనెతో సేవించిన కఫరోగము నశించు. అమృతముతో సేవించిన వాత రక్తరోగము నివర్తించు. శొంఠిచూర్ణముతో సేవించిన ఆమవాతరోగము నశించు.

శ్లో॥ అమృతాన్వరసోహస్తీక్షోద్రయుక్తోహికామలాం ।

శార్జ్జధరేణచోక్తత్వాచ్ఛ్చోయంరచితోమయా ॥

సమధుచ్ఛిన్నాన్వరసోనానామేహానిహరణం ।

వదంతిభిషజస్సర్వేశరదందునిభాననే ॥

తా॥ తిప్పతీగరసము తేనెతో సేవించిన కామిలాలోగము సమస్తప్రమేహ రోగములు యివినవర్తించు.

శ్లో॥ జీర్ణజ్వరంకఫకృతం కణయాసమేతశ్చిన్నోద్భవోహ్యాథకమా
యకషమహంతి॥

తా॥ తిప్పతీగ క్షయమునందు పిప్పలిచూర్ణమునువైచి సేవించిన కఫజన్య జీర్ణజ్వరము నివర్తించు.

శ్లో॥ అమృతాకావ్యధకల్కాభ్యాంసక్షీరింవిపచ్ఛేష్టుతం ।

వాతరక్తంజయత్యాశుకుష్ఠంజయతిదుస్తరం ॥

తా॥ తిప్పతీగ కషాయము తిప్పతీగకల్కము పాలు వీట్లను నేతిలోవైచి పక్వముగవండి ఘృతముచే దానిని నేవించిన వాతరక్తము కుష్ఠము యివినివర్తింపు.

శ్లో॥ గుడూచీస్వరసఃకర్షంతౌద్రంస్యాన్మాషకోన్నితం ।

సైంధవంతౌద్రతుల్యంస్యాత్స్వరవమేకత్రమద్దయేత్ ॥

అంజయన్ నయనం తేనపిల్లార్మతిమిరంజయేత్ ।

కాచకంఢూలింగనాశంశుక్లాకృష్ణాగతాన్ గదాన్ ॥

• తా॥ కర్షమాత్రము తిప్పతీగరసము మాషప్రమాణము తేన మాషప్రమాణము సైంధవలవణము వీటినిన్నిటిని నేకముజేసి మర్దించి నేత్రమునకు అంజనమువేసికొనిన పిల్లార్మయనే నేత్రరోగము తిమిరరోగము కాచరోగము కండ్లయందు దురద లింగ నాశనము (అనగా గురుతు తెలియకపోవుట) నల్ల తెల్ల గుడ్లయందలి రోగము వీటిని నివర్తింపజేయు.

నేత్రరోగమునకు పురర్నవానుపానము.

శ్లో॥ దుగ్ధేనకంఢూంతౌద్రేణనేత్రస్రావంచనర్పితా ।

పుష్పంతై లేనతిమిరంకాంజకేననిశాంధతా ॥

పునర్నవాజయత్యాశుభాస్కరస్తిమిరంయథా ॥

తా॥ గలిజేయరసమును పాలతోరంగరించి నేత్రములకు అంజనమిడిన కండ్లదురద తేనతో రంగరించి అంజనమిడిన నేత్రస్రావము నేతితోరంగరించి అంజనమిడిన కండ్లయందలి పూలు మంచినూనెతో రంగరించి అంజనమిడిన తిమిరరోగము కడుగు నీటితోరంగరించి అంజనమిడిన రేచీకటి వీటిని సూర్యుడు అంధకారమును తొలగించు చందంబున యాయంజనము తొలగింపు.

త్రిఫలానుపానములు.

శ్లో॥ ఏకాహారీతకియోజ్యద్వాచయోజ్యోవిభీతకా ।

చత్వార్యామలకాన్యేవత్రిఫలైఃపాప్రక్షీర్తికా ॥

త్రిఫలాశోధమేహఘ్నినాశయేద్విషమజ్వరాన్ ।

దీపనీశ్లేష్మపిత్తఫేణుకుష్ఠహంత్రీరసాయనీ ।

సర్పిర్మధుభ్యాంసంయుక్తాసైవనేత్రామయాన్జయేత్ ॥

తా॥ కరక్కాయ 1 భాగము తానికాయ 2 భాగములు పుళిరికవలుపు
4 భాగములు వీటినిన్నిటిని నేకముజేర్చి చూళ్ళముచేసినట్లే చూళ్ళము త్రిఫలయన
బడును. ఈ త్రిఫలచూళ్ళమును నేవించిన శోఫ మేహము విషమజ్వరములు క్లేష్మము
పిత్తము క్షుధురోగము వీటిని నివర్తింపం జేయుటయే గాక అగ్నిదీపనమును సగాగలు
గంజేయు. మఱియు యీ చూళ్ళమును నెయ్యి తేనె పిట్టతో రంగరించి నేత్రముల
కంజనమిడిన నేత్రరోగములన్నిటిని నివర్తింపజేయు.

శ్లో॥ ఫలత్రికోద్భవంకావ్యధంగోమూత్రేణైవపాయయేత్ ।

వాతశ్లేష్మకృతంహంతిశోధవృషణసంభవం ॥

తా॥ త్రిఫలకషాయమును గోమూత్రముతోపండి నేవించిన వాతశ్లేష్మజనిత
రోగము బీజమువాదుట వీటిని నశింపజేయు.

శ్లో॥ ఔద్రేణత్రిఫలాక్వాథఃపీతోమేదహరఃస్మృతః ।

శీతీభూతంతథోష్ణాంబుమేదోహృత్త్వేద్రసంయుతః ॥

తా॥ త్రిఫల కషాయమునందు తేనెవైచి చేర్చిగాని లేక చూర్ణింప జేడినీయ్య
తేనె యీరెంటినిచేర్చి గాని పుచ్చుకొనిన మేదోరోగము నివర్తించు.

శ్లో॥ త్రిఫలారగ్వధక్వాథశ్శర్కరాఔద్రసంయుతః ।

రక్తపిత్తహరోదాహపిత్తశూలనివారణః ॥

తా॥ త్రిఫలములు రేలవిత్తులు వీటిని కషాయముకాచి అందు శర్కర తేనె
వీటినివైచి నేవించిన రక్తపిత్తము తాపము పిత్తిము శూల వీటిని నివర్తింపజేయు.

శ్లో॥ త్రిఫలాయూరసఔద్రయుక్తోజయతికామిలాం ।

శార్బధరేణవోక్తత్వాఘోహోయంరచితోమయా ॥

మృతాయస్త్రిఫలాయస్త్రీచూర్ణంమధుఘృతాన్వితం ।

దివాంతేలేఢినిత్యంసరతౌచటకవద్భవేత్ ॥

తా॥ త్రిఫల కషాయమునందు తేనెవైచి పుచ్చుకొనిన కామిలారోగము
నివర్తించు. మఱియు అయోధస్మము త్రిఫలచూళ్ళము యెక్కినమధుకచూళ్ళము వీటిని
నేకముగజేర్చి అందునెయ్యిగాని తేనెగానివైచి రంగరించి ప్రతిదినము రాత్రుల
యందు నేవించిన మగపిచ్చుకవలె స్త్రీసంభోగమునందు పటుత్వముగలవాడగును.

గద్య॥ ఇతిశ్రీమథాంధ్రభాషానువాదభూషితే, అనుపానరత్నాశరే.

అన్నాషధ్యనుపానవివేకకథనంనామ ప్రథమస్తవరంగః.

శ్రీరస్తు.

అనుపానరత్నాకరము.

ఆంధ్రతాత్పర్యము.

—= ద్వితీయ స్తంభము. =—

మృత్యుంజయాదిరసములకు అనుపానములు.

శ్లో॥ మృత్యుర్వినిర్జితో యస్మాత్తేనమృత్యుంజయోరసః ।
 మధురాలేహనంప్రోక్తంసర్వజ్వరనివృత్తయే ॥
 గర్భ్యదకానుపానేనవాతజ్వరనిబర్హణః ।
 అన్యైకస్యరసైఃపానందారుణేనన్నిపాతతే ॥
 జమ్బీరద్రవయోగేనహ్యాజీర్ణజ్వరనాశనః ॥
 అజాజీగుడసంయుక్తోవిషమజ్వరనాశనః ॥

తా॥ ఈరసము మృత్యువును జయించునది కాబట్టి మృత్యుంజయ రసమనంబడు దీనిని లేనతోనేవించిన జ్వరము పెరుగుమిది లేటతో నేవించిన వాతజ్వరము అల్లపురసముతో నేవించిన దారుణమగు నన్నిపాతము నిమ్మచండ్రరసముతో నేవించిన అజీర్ణజ్వరము బెల్లముతోగూడిన జీలకర్ర కషాయముతో నేవించిన విషజ్వరము వీటిని నివర్తింపజేయు.

వసంతకుసుమాకర రసానుపానములు.

శ్లో॥ తిలాజతుమధూషణైః క్షయగదేషుసర్వేష్యపి ప్రమేహరుజిరా
 త్రిభిన్నమధుశర్కరాభిన్నహః । సితామలయబద్రనై ర్మహతి
 రక్తపితృథవాసితామధుసమన్వితైర్వృషభపల్లవానాంధ్రవైః ।
 త్రిబాతగజచందనై రపి చతుష్టిపుష్టిప్రదోమనోభవకరఃపరోప
 మిషుశంఖపుష్పిరసైః । అభీరురసశర్కరామధుభిరమృతైః
 మయేవరేషుతుయ్యోచితస్సనుగదేషుసంయోజయేత్ ॥

తా॥ వసంతకుసుమాకర రసమును తేనెలోచాది అందు శిలాజత్తుభస్మము
 త్రూవణములు వీటినిచేర్చి నేవించిన సమస్తమగు త్తయలు మానిపసపుచూర్ణము
 శర్కర వీటిని తేనెలోనైచి యీ అనుపానముతో నేవించిన ప్రమేహములు చందన
 కషాయములో తెల్లచక్కరనైచి దానితోనేవించినను లేక వృషభకమునుచెట్టు చిగుళ్ల
 రసమునందు తెల్లచక్కర తేనెనైచి దానితోనేవించినను మిగుల ప్రకోపముగనుండు
 రక్తపిత్తము వీటిని నివర్తింపజేయు. త్రిజాతకము గజపిప్పలి చందనము వీటినిచేర్చి
 కషాయముకాచి దానితోనేవించిన సంతోషము శరీరపుష్టి కామవృద్ధి వీటినిగలుగం
 జేయు. శంఖుపుష్ప రసముతోనేవించిన వమనము పిల్లపీచర రసమునందు శర్కర
 తేనె వీటినిచేర్చి దానితోనేవించిన ఆఘపిత్తము యివినశించు. మఱియు
 యితరరోగములయందు తగుమైన అనుపానములతో నేవించిన ఆయారోగములు
 నివర్తించు.

లోకనాథ రసానుపానములు.

శ్లో॥ అరుచౌనిస్తుషంధాన్యంఘృతభృష్టానశర్కరం । దద్యాత్తథా
 జ్వరేధాన్యం గుఢూచీక్వా ధమాహరేత్ ॥ ఉశీరవాసక
 క్వాథం దద్యాత్సమభుశర్కరం । రక్తపిత్తే కఫేశ్వాసేకాసే
 చన్వరసంక్షయే ॥ అగ్నిభృష్ట జయూచూర్ణం మధునానిశిడి
 యతేనిద్రానాశేతిసారేచగ్రహణ్యాంమందపావకే ॥ సౌన
 ర్చలాభయాకృష్ణా చూర్ణముష్ణజలైఃపిబేత్ । శూలేజీర్ణే
 తథాకృష్ణా మధుయుక్తాజ్వరేహితా । స్త్రీహృదరేవాత
 రక్తేశ్చర్ద్యాంచైవగుడాంకురే ॥ నాసికాదిషురక్తేషురసందా
 డిమపుష్పజం । దూర్వాయాస్సర్పరసంనన్యందద్యాచ్ఛర్కర
 యాయుతం ॥ కోలమజ్జాకణాబర్హి పక్షుభస్మానశర్కరం॥
 మధునాలే హయేచ్ఛర్దిహిక్మాకోపన్యశాన్తయే । విధిరేష
 ప్రయోజ్యస్తుసర్వస్మిన్సోటలిరసే । మృగాంకేహేమగర్భేచ
 మాక్తికాభ్యేర్ఘ్నేతథా । ఇత్యయంలోకనాథాభ్యో రసస్సర్వ
 రుజోజయేత్ ॥

తా॥ లోకనాథరసమును ధనియాలను చక్కగదంచి పొట్టుతీసి దానిని వేయించి చూర్ణముచేసి అందులో శర్కరకలిపి యీ అనుపానముతో నేవించిన ఆరుది రోగము నివర్తించు. ధనియాలు తిప్పతీగ వీటిని కషాయముకాచి దానితో నేవించిన జ్వరము మానును. పట్టివేళ్ళు అడ్డవరము వీటిని కషాయముచెట్టి అందుశర్కర తేనె నైచి యీ అనుపానముతో నేవించిన రక్తపిత్తము కఫము శ్వాసము కాశము స్వర హీనము యివి నశించు. పసపును వేయించి చూర్ణముచేసి తేనెకలిపి యీ అనుపాన ముతో రాత్రులయందు నేవించిన నిద్రానాశము అతిసారము గ్రహణీ మందవాతము యివి నశించు. సౌవర్చలవణము కరక్కాయ పిప్పళ్ళు వీటిని చూర్ణముచేసి వేడినీళ్ల యందునైచి యీ అనుపానముతో నేవించిన శూల అజీర్ణము యివి నివర్తించు. పిప్పలిచూర్ణమునందు తేనెకలిపి దీనితో నేవించిన జ్వరము నివర్తించు. దాడిమపుష్ప రసముతో నేవించిన స్లిషాము వుదరరోగము వాతరక్తము వాంతి మొలక మూలము ముక్కునుంచి రక్తముకారుట యివినివర్తించు. మఱియు గరికవేళ్ల రసమునందు శర్కరనైచి యీ అనుపానముతో చేర్చి నస్యముచేసిన నాసికా రక్తస్రావరోగము నివర్తించు. రేగుగిజరు పిప్పలిచూర్ణము నెమరీరెక్క భస్మము శర్కర వీటిని నేక ముగజేసి తేనెనైచి రంగిలించి యీ అనుపానముతో నేవించిన ప్రకోపించిన వమనము యొక్కిళ్ళు యివి శమించు. మఱియు పోటలీరసము మృగాంకరసము హేమగర్భ రసము మాత్తకరసము యీ రసములు వైశెష్ట్యబడిన అనుపానములతో నేవించిన ఆయా అనుపానములయందు జెప్పబడిన రోగములు నివర్తించు. యీ ప్రకారముగ లోకనాథరసము సమస్తరోగములను నివర్తింపం జేయునని తాత్పర్యము.

స్వస్థమాలిని వసంత రసానుపానములు.

శ్లో॥ జ్వరజ్వరేధాతుగతేతిసారేరక్తాన్వితేరక్తజన్మప్తిరోగే ।
 ఘోరేవ్యధేపిత్తకృతేథరోగేబలవ్రదోదుగ్ధయుతంచపథ్యం ॥
 వసంతమాలినిపూర్వస్వరవరోగహరశ్శిరోః ।
 గర్భిణ్యాదేయమేతంచజయస్తీపుష్పకై ర్యుతం ।
 సర్వజ్వరహరంశ్రేష్ఠంగర్భపాలనముత్తమం ॥

తా॥ స్వస్థమాలిని వసంతరసమును పాలు అనుపానముతో నేవించిన ధాతుగత మైన జ్వరజ్వరము రక్తాతిసారము రక్తజనిత నేతరోగము మిగుల పిత్తరోగము యివి నివర్తించుటయే గాక బలమును సగాగులుగంజేయు. మఱియు యీ వసంతమాలిని

రసము శిశువులకు వైజృప్త్యంబడిన అనుపానముతో నేవింపజేసిన సర్వరోగ హరముగ నుండు. గర్భిణీస్త్రీలకు సోమింద పుష్కరసముతో నేవింపజేసిన సర్వజ్వరములను పోగొట్టుటయేగాక గర్భమును స్థిరముగజేయు.

బృహన్నాలినీ వసంత రసానుపానములు.

శ్లో॥ వల్లప్రమాణంమధుపిప్పలీభ్యాంజీర్ణ్యవేధాతుగ తేప్రదేయః ।
ఛిన్నోద్భవా సత్వసితాయుతశ్చ సర్వప్రమే హేషుచయోజ
నీయః ॥ కృచ్చాశ్మరీం నిహంత్యాశు మాతులుంగార్ద్రా
ర్ద్రానైః । రసోవసంతనామాయంమాలినీపదపూర్వకః ॥

తా॥ పిప్పలిచూర్ణమునందు తేనెచేర్చి అందు బృహన్నాలినీ వసంతరసమును వల్లప్రమాణముచేర్చి నేవించిన జీర్ణజ్వరము ధాతుగతజ్వరము యివినివర్తించు. తిప్ప సత్తులో శర్కరచేర్చి దానితో వల్లప్రమాణము నేవించిన సర్వప్రమేహములు నివర్తించు. మాదీఫలరసము అల్లపురసము వీటితో వల్లమాత్రము నేవించిన మూత్రకృచ్ఛరోగము నివర్తించు.

పాశుపత రసానుపానములు.

శ్లో॥ తాలమూలీరసేనై వహ్యుదరామయనాశనః । మోచారసే
నాతిసారంగ్రహణీతక్రసైంధవైః ॥ సౌవర్చలవణాశుంఠీ యు
తశ్శూలంవినిశయేత్ । అర్ఘాంసిహం తితక్రేణపిప్పల్యారా
జయక్షుకం॥వాతరోగంనిహంత్యాశుశుంఠీసౌవర్చలాన్వితః ।
శర్కరాధాన్యయోగేన శ్లేష్మరోగంచతత్క్షణాత్ । అతఃపర
తరోనాస్తిధన్వంతరిమతోరసః॥

తా॥ పాశుపత రసమును నేలతాటిరసముతో నేవించిన ఉదరవ్యాధి అరిగి
రసముతో నేవించిన అతిసారము మజ్జిగలో సైంధవలవణమువైచి దానితో నేవించిన
గ్రహణి సౌవర్చలవణము శొంఠి పిప్పలి వీటిచూర్ణముల నేకముగజేసి దానితో నేవించిన
శూలము మజ్జిగతో నేవించిన అర్ఘస్సు పిప్పలిచూర్ణముతో నేవించిన శ్లేష్మ
రోగము శొంఠి సౌవర్చలవణము వీటిచూర్ణముల నేకముగజేర్చి దానితో నేవించిన
వాతరోగము నేవించిన ధనియాలచూర్ణములో శర్కరజేర్చి దానితో నేవించిన

శ్రేష్ఠరోగము యివినవర్తించు. ఇది భస్మంతరిచే జెప్పబడిన మిగుల శ్రేష్ఠ మైన రస మని తెలియవలయు.

పర్వతీ రసానుపానములు.

శ్లో॥ సహింగుజీరకవ్యోమైశ్శామయేద్ద్రహణీరసః । దశమూలాం
భసావాతజ్వరంత్రికటునాకఘం ॥ జ్వరంమధుకసారేణ పంచ
కోలేనసర్వజంయత్కూణంమధుసిప్పల్యా గోమూత్రేణగుదాం
కురాక్షాశూలేచైరండతైలేన పాండురోధంసగుగ్గులుః । కృష్ణా
నిభంగభల్లాతవాకుచీపంచనింబక్తైః । ధుత్తూరబీజసంయోగా
న్మహూన్మాదవినాశినీ ॥ అపస్మారం నిహంత్యాశువ్యోష
నింబదత్తైస్సహ । స్తనంధయ శిశూనాంతు నితరాంపర్వతీ
హితా । పథ్యాయాశ్చుర్ణసంయుక్తావ్యాఘ్నిశ్చాన్యాన్తుస్సదు
స్త్వరాక్ష ॥

తా॥ పర్వతీరసమును యింగువ జీలకఱ్ఱ శొంఠి పిప్పలి మిరియాలు వీటిని నేక
ముగ చూర్ణించి దానితో నేవించిన గ్రహణి దశమూలకషాయముతో నేవించిన వాత
జ్వరము త్రికటుకముతో నేవించిన కఘము అతిమధురపు కషాయముతో నేవించిన
జ్వరము పంచకోల కషాయముతో నేవించిన సమస్తజ్వరములు పిప్పలి చూర్ణములతో
తేనెవైచి దానితో నేవించిన క్షయరోగము గోమూత్రముతో నేవించిన గుదాంకురము
అముదముతో నేవించిన శూలరోగము గుగ్గిలముతో నేవించిన పాండురోగము శోఘ
జనపవిత్రులు జీడిగింజలు కారు గత్సవేరు పంచనింబకములు వీటిని కషాయముపెట్టి
దానితో నేవించిన కృష్ణరోగములు వుమ్మెత్తవిత్తుల చూర్ణముతో నేవించిన మహాన్యా
దము శొంఠి పిప్పలి మిరియాలు వేపాకు వీటిని కషాయముపెట్టి దానితో నేవించిన
అపస్మారరోగములు కరకచూర్ణముతో నేవించిన సర్వరోగములు వీటిని నివర్తింపం
జేయు. మఱియు స్తన్యపానముజేయు. శిశువులకు పర్వతీరసము మిగుల హితకర
ముగనుండు.

జయాజయ స్త్యనుపానములు.

శ్లో॥ జయస్త్రీవా జయానాథ క్షీరైఃపీత్తజ్వరాపహా । ముద్గామలక.
యూషేణపథ్యందేయంఘృతంవిధా ॥ జయస్త్రీపాజయోవాధ

సక్షాద్రమరిచాన్వితా । సన్నిపాత జ్వరంహంతి రసశ్చానంద
 భైరవః । జయస్తీవా జయావాధవిషమజ్వరనుభో ఘృతైః ।
 సర్వజ్వరంమధువోష్ణైర్గవాంమూత్రేణశీతకం । చందనస్య
 కషాయేణరక్తపిత్తజ్వరాపహాజయంతీవాజయానాథమాషీ
 కేణచకాసజిత్ । జయంతీవాజయావాధతండుబోదకపానతః ।
 అశ్మరీంహంతినోచిత్రంమూత్రకృచ్ఛ్చింతుదారుణం । జయం
 తీవాజయాంవాధగోమూత్రేణయుతాంపిబేత్ ॥ హంత్యాశు
 కాకణంకుష్మంసులేఘేచతస్త్వృతం । ద్వినిష్కంకేతకీమూలం,
 పిష్టాప్తోయేనపాయయేత్ । జయంతీవాజయావాధమేహం
 హంతిసురాహ్వయం ॥ జయస్తీవా జయావాధమధునామేహ
 నిర్భవేత్ । లోధ్రముస్తాభయాతుల్యంకట్ఫలంచజలైస్సహ ।
 క్వాథయిత్వాపిబేచ్ఛాను మధునాసర్వమేహజిత్ । జయంతీ
 వాజయావాధగుడైఃకోష్ణజలైఃపిబేత్ ॥ త్రిదోషోష్ణంహరేద్య
 ల్యంరసశ్చానందభైరవః । జయంతీవాజయాహంతీశుంథ్యాస
 ర్వంభగంసరం । జయంతీవాజయావాధత్రేణగ్రహణీప్రణుత్ ।
 జయంతీవాజయావాధరసశ్చానందభైరవః । రక్తపిత్తేత్రిదోషో
 ణ్ణేశీతతోయేనపాయయేత్ । జయంతీవాజయావాధభృంగ
 ద్రావైర్నిశాంధ్యనుత్ । జయంతీవాజయానాథఘృష్ణాస్తనేవ
 చాంజయేత్ । స్రావణంసర్వదోషోష్ణం మాంసవృద్ధిచనాశ
 యేత్ ॥

తా॥ జయంతీ జయాపటుకములలో దేనినైనను పాలతోసేవించి నేతినివర్జించి
 పెసరికట్టు నెల్లికట్టు పిటినిపధ్యవిడిస పిత్తజ్వరము నివర్తించు. మఱియు మిరియాల
 చూర్ణములో తేనెనైచి ఆనందభైరవ రసమునుచేర్చి దానితోసేవించిన సన్నిపాత
 జ్వరము నశించు. నేతితోసేవించిన విషమజ్వరము త్రికటుకచూర్ణములో తేనెనైచి
 దానితోసేవించిన సమస్తజ్వరములు గోమూత్రముతో సేవించిన శీతజ్వరము చందన
 కషాయముతో సేవించిన రక్తపిత్తజ్వరము తేనెతోసేవించిన కాసము కడుగునీళ్లతో

సేవించిన మూత్రరోగము దారుణమైన మూత్రకృచ్ఛము యివి నివర్తించు. మఱియు కాకణకుష్ఠరోగము గలవాడు యీ జయంతి జయవటుకములలో దేనినైనను గోమూత్రముతో సేవించి పైవటుకములను ఘృతమునందువైచి కాచి దానిని శరీరమునకు లేప నముజేసుకొనిన ఆ కాకణకుష్ఠరోగము నివర్తించు. 2 వరహాలయెత్తు మొగిలిగడ్డనునూరి నీళ్లలోకలిపి కషాయముకాచి దానితో సేవించిన సురామేహము నివర్తించు. తేనెతో సేవించిన మేహరోగము నశించు. మఱియు దీనిని తేనెతో సేవించి లొడ్డుగ తుంగ ముస్తెలు కరక్కాయ కట్టలము పీటిని సమభాగముల నీళ్లయందునిచి కషాయముకాచి అందుతేనెవైచి పుచ్చుకొనిన సర్వమేహములు నివర్తయిగు. సుఖోష్ణముగనుండు నీళ్లయందు బెల్లమువైచి కలిపి ఆనందభైరవి మాత్రనుచాది అందులోకలిపి దానితో సేవించిన త్రిదోషజనిత గుల్మరోగమును బోగొట్టు. మఱియు పైవటుకమును శొంతితో సేవించిన సమస్తములైన భగందర రోగములను నశింపజేయు. మజ్జిగతో సేవించిన గ్రహణీరోగము నివర్తించు. చల్లనినీళ్లయందు ఆనందభైరవినికలిపి దానితో సేవించిన త్రిదోషజనిత రక్తపిత్తరోగమునునశింపజేయు. గుంటగలగర రసముతో పైవటుక మునుచాది కండ్లకు అంజనమిడిన రేజీకటి నివర్తించు, పైవటుకమును చనుబాలతో చాది కండ్లకు అంజనమిడిన త్రిదోషజనిత స్రావణము కండ్లయందు మాంసవృద్ధి వీటిని నశింపజేయు. (స్రావణమనగా కండ్లయందు నీరుగారుట.)

గద్య॥ ఇతి శ్రీ ఆంధ్రభాషానువాద భూషితే ఆనుపానరత్నాకరే

మృత్యంజయాది రసానుపాన వివేకకథనన్నామ

ద్వితీయ స్థరంగః.

శ్రీ ర స్తు.

అనుపానరత్నాకరము.

ఆంధ్ర తాత్పర్యము.

—|| తృతీయ స్వరంగము. ||—

సువర్ణాదిసప్తధాతువులకు అనుపానములు.

సువర్ణ భస్మానుపానములు.

శ్లో॥ యత్యపిత్తస్యయోగేనస్వర్ణంతత్కాలదాహజితమ్ ।
 భృంగయోగాచ్చతద్వృష్యందుగ్ధయోగాద్బలప్రదమ్ ॥
 పుషర్నచాయతంతేత్ర్యంఘృతయోగేరనాయనమ్ ।
 స్మృత్యాదికృద్వచాయోగాత్కాంతిక్యత్కుంకుమేనచ ।
 రాజయత్మోచపయసానిర్విష్యాచవిషంహరేత్ ।
 శుంఠీలవంగమరిచైస్త్రిదోషోన్మాదహరకమ్ ।
 మధ్యామలకచూర్ణంతుసువర్ణంచేతితత్రయమ్ ।
 ప్రాశ్యాదిష్టగృహీతోపిముచ్యతేప్రాణసంకటాత్ ।
 శంఖపుష్పావయోగ్ధంచవిదార్యాచప్రజాగ్ధకః ॥

తా॥ స్వర్ణభస్మమును చాపకౌవ్యతోసేవించిన తత్కాలతాపము నివర్తించు. గుంటగలగర రసముతో సేవించిన నీర్యవృద్ధి పాలతో సేవించిన బలము గలిజేరురసముతో సేవించిన నేత్రములకుహితము నేతితో సేవించిన వయస్థాపనము వసతో సేవించిన చిత్త స్ఫురణము కుంకుమపువ్వుతో సేవించిన శరీరకాంతి వీటిని గలుగజేయు. పాలతో సేవించిన శ్మయరోగము నిర్విషాయను గ్రంధ్యముతో సేవించిన షురోగము శాంతి లవంగములు మీరియాలు వీటిక పాయముతో సేవించిన త్రిదోషజనిత నుస్మాదరోగము పుసిరిక చూర్ణములతో తేనెకలిపి దానితో సేవించిన ప్రాణహరకమగు ప్రబలవ్యాధులు వీటిని నివర్తించు. శంఖపుష్ప రసముతో సేవించిన వయోవృద్ధి నేలగుమ్మడు గడ్డ రసముతో సేవించిన పుత్రోత్పత్తి వీటిని గలుగజేయు.

గ్రంథాంతరే.

శ్లో॥ వాజీకరం భృంగరసేన తూర్ణం దుగ్ధేన శక్తిం ప్రదదాతి నిత్యం ।
పునర్న వాయుజ్ఞయనామయఘ్నం జరాహం చాజ్యయుతం స
రాణాం । బుద్ధిదంతవచాయుక్తం దాహఘ్నం కలుకాయుతం ।
కాంతిదంకుంకుమేనేదం కాంతిజన్న వనీరజే ॥ సద్యో దుగ్ధయుతం
హంతి యత్యౌణమతిదారుణం । లవంగశుంకీమరిచై రున్మా
దంచ త్రిదోషకం । మధ్వామలకసంయుక్తం గ్రహణీం ప్రబలాం
హరేత్ । మధునా వరఖం హైమం విషవోషని వారణం । శంఖ
పుష్పీరసై రాయుః ప్రదంచం దసంచర్చితే విదారీకందసంయుక్తం
పుత్రదంపుత్రనత్సలే ॥

తా॥ సువర్ణభస్మమును గుంటగలిజేరాకు రసముతో పుచ్చుకొనిన వాజీకరణము
(అనగా స్త్రీసంభోగమునందు మిగుల పటుత్వము) పాలతో నేపించిన పటుత్వము యివి
గలుగు. గలిజేరాకురసముతో నేపించిన శేత్రోగము నెయ్యితో నేపించిన ముడిమి
యివి నశించు వసతో నేపించిన బుద్ధివృద్ధియగును. కలుకరోహిణితో నేపించిన తాప
మును తొలగింజేయు. కుంకుమపువ్వుతో నేపించిన శరీరమునకు కాంతిని గలుగం
జేయు. ఆవుపాలు నురుగుతో నేపించిన మిగుల దారుణముగు క్షయరోగము లవంగ
ములు శొంఠి మిరియాలు వీనిచూర్ణములను సేకమగజేసి దానితో నేపించిన పున్మాదము
త్రిదోషములు యివి నశించు. ఉసిరికచూర్ణము తేనెలో కలిపి దీనితో నేపించిన
దారుణముగు గ్రహణిరోగము తొలగు. తేనెతో నేపించిన షోషద్రవములు నివర్తి
యగు. శంఖపుష్పీరసముతో నేపించిన ఆయుర్బుద్ధి నేలగుముడుగడ్డ చూర్ణ
ముతో నేపించిన పుత్రోత్పత్తి యివి గలుగు.

రౌప్యభస్మానుపానములు.

శ్లో॥ భస్మీభూతంచ జతమమలంతత్సమం వ్యోమభానుః ।
సై వైస్తుల్యంత్రికటురసవరంసారమాజ్యేనయుక్తం ।
లీఘప్రాతఃక్షుపయతినృణాం యక్షుపాండుూదరార్చి ।
శ్వాసాకాసాశ్చ సయనతిమిరంపిత్తరోగాన శేషాన్ ॥

తా॥ శుద్ధిజేసిన రజితభస్మము అభ్రకభస్మము తామ్రభస్మము వీటినిసమముగ
చేర్చి యీమూటితో సమముగ త్రికటుర సమముగాని లేక చూర్ణముగాని చేర్చి

సాత్యకాలమునందు నేతితోనేవించిన త్నయరోగము పొందువు మహోదరము
అర్చస్సు శ్వాస కాస తిమిరరోగము పిత్తరోగము వీటినినశింపజేయు.

గ్రంథాంతరే.

శ్లో॥ దాహేశర్కరయాయుక్తంచాతేపితైనరాయుతం ।
త్రినుగంధయుతంమేహేగుల్మేత్సారసమన్వితం ॥
కాసేకఫేటరూషస్యరసేత్రికటుకాన్వితే ।
భాగ్జీవిశ్వయుతంశ్వాసేక్షయజితృశిలాజతు ।
క్షీణేమాంసరసేదేయందుగ్ధేవాలలనోత్తమే ।
యక్ష్మస్త్వీహహరంకాంతేనరాపిష్పలిసంయుతం ।
పునర్నవాయుతంశోఫేపాంఙ్గామంఢూరసంయుతం ।
నలీపలితహంకాంతిక్షుత్క్రరంఘృతసంయుతం ॥

తా॥ తాపమునందు రజితభస్మమును పంచదారతోను వాతము పిత్తము వీని
యందు త్రిఫలాచూర్ణముతోను మేహమునందు త్రినుగంధ చూర్ణముతోను గుల్మము
నందు సర్జత్సారముతోను కాసము కఫము వీటియందు త్రికటుకచూర్ణము అడ్డసరపు
రసము వీటితోను శ్వాసమునందు గంటుభారంగి శొంఠి వీటితోడను త్నయమునందు
శిలాజతుతోడను క్షీణతయందు మాంసరసముతోడను లేక అపుపాలతోను యక్ష్మత్తు
స్త్వీహమువీటియందు త్రిఫలములు పిష్పశ్శు వీటిచూర్ణముతోను శోఫయందుగలిజేరు
రసముతోను పొండురోగమునందు మంఢూరముతోను పుచ్చుకొనిన వైనుదహరించిన
వ్యాధులన్నియు నశించు. ఓలలనోత్తమ! యీ రజితభస్మమును నేతితోపుచ్చు
కొనిన వళులు పలితము వీటినిబోగొట్టుటయేగాక ఆకలి కాంతి వీటినినగా
గలుగజేయు.

తామ్రభస్మానుపాసములు.

శ్లో॥ దుగ్ధంఖండంచానుచానంప్రదద్యాత్సాజ్యంభోజ్యంత్యాజ్యమ్ ।
మైసయుక్తం । వీర్యంపుష్టిందివసందేహదార్శ్యందివ్యాదృష్టి
హ్నాయతేకామరూపం ॥ పూర్వేషాం మత్తమూలోక్యనైదైవ
శ్చాధునికైర్మృధైః । స్వబుధ్యాదాపయేత్తామ్రంరోగనాశన
వస్తుభిః॥

తా॥ తామ్రభస్మము పాలతోగాని లేక నేతిలోకలకండ చూర్ణమువైచి దానితోగాని నేవింపజేసి పులుసునువర్జించి పథ్యంబిడిన వీర్యవృద్ధి శరీరపుష్టి అగ్ని దీపనము శరీరదార్ఢ్యము నిర్మలవృష్టి కామరూపము యివిగలుగు. మఱియు వైద్య వేత్తలు ప్రాచీన వైద్యమతములను పర్యాలోచించి స్వబుద్ధిచేత విచారించి ఆయా రోగములకు తగిన అనుపానములతో యీ తామ్రభస్మమును నేవింపజేసిన ఆయారోగములు (సర్వరోగములు) నివర్తించు.

గ్రంథాంతరే.

శ్లో॥ విష్ణులీమధునంయుక్తంసర్వరోగేషుయోజయేత్ ।

• స్వబుద్ధ్యాప్రియుంజీతరోగనాశనవస్తుభిః ॥

తా॥ తామ్రభస్మమును విష్ణులీచూర్ణములో తేనెవైచి దానితోనేవించిన సర్వ రోగములు హరించు. మఱియు బుద్ధిమంతుడగు వైద్యుడు ఆయారోగాను గుణ్యముగ బుద్ధిచేయించించి రోగహర ద్రవ్యములను అనుపానముగా గ్రహించి దానితో తామ్ర భస్మము నిష్పించవలయు.

వంగభస్మానుపానములు.

శ్లో॥ జాతీఫలేనేతికరోతిపుష్టింవక్రేసుగంధింస్ఫటికేనచోక్తం । ప్రాచీనవైద్యైర్మృతరంగకోఽభశ్లోకోమయాఽయం రచితోఽత్రనూనం ॥ తులసీపత్రసంయుక్తఃప్రమేహంనాశయేద్ధృవం । ఘృతేనపాంశురోగంచ అంకణైర్దుర్మనాశనం ॥ నిశయారక్తపిత్తంచమధునాబలబుద్ధికృత్ । ఖండేనన హపిత్తఘ్నంనాగనల్యాచబంధనం ॥ విష్ణుల్యాచాగ్నిమంద్యత్వంనిశయాచోర్ధ్వశ్వాసహృత్ ॥ చంపకస్వరసేనై నదుర్గంధినాశయేద్ధృవం । నింబకస్వరసేనాడ్యందేహీదహశాంతయే । కస్తూరీసంయుక్తవంగభక్షణాద్వీర్యరోధకృత్ । ఖదిరకావధయోగేనచర్మవక్షిమలై స్సహఃపూగిఫలేనసార్ధంవాఽజీర్ణంనాశయతేక్షణాత్ ॥ సవనీతసమాయుక్తమస్తిజీర్ణం సవంభవేత్ । దుగ్ధసార్ధంభవేత్తుష్టిర్జయయాస్తంభనంభవేత్ । లఘునై ర్వాతజాంపిండాంనాశయేన్నాత్రసంశయః । సముద్రఫలసంయోగాన్నిర్గుండాన్

సహభక్షణాత్ || కుష్ఠంనాశయతేషీద్రం సింహనాదేమ్యగా యి
 వాఱఘాతజటికాయోగాత్పండత్వంనాశయేద్ధృవం । దేవపుష్ప
 స్యసంయోగాత్సముద్రఫలయోగతః । నాగపత్రరసైర్లేపాల్లింగ
 వృద్ధిఃప్రజాయతే । గోరోచనలవంగేనతిలకాన్మోహానంభవేత్ ।
 ఏరండజటికాయోగేఘర్షయిత్వాచవంగకం । లేపయేచ్ఛలలా
 తువై తదాశీర్షగదంజయేత్ । కాబ్జేపామార్గమూలేనస్త్రీహే
 టంకణసంయుతం । రసేనతైలయుక్తస్య మపస్మారనిఘ్నా
 దనం । పుత్రాప్త్యైరాసభీక్షీరైస్తక్రాధ్యంవాతగుల్మసుత్ ।
 యవానికాయుతంవాతేవాజిగంధాయుతంతువా । జలోదరే
 త్వజాక్షీరసంయుతంగుణకృద్భవేత్ । జాతీఫలాశ్వగంధాభ్యాం
 కటిపీడానివారణం ॥

తా॥ వంగభస్మమును జాజికాయతో నేవించిన పుష్టి పచ్చకర్పూరముతో
 నేవించిన ముఖమునందు సువాసన యివి గలుగునని ప్రాచీనవైద్యులు చెప్పియున్నం
 దున యిచ్చట వ్రాయడమైనది; మఱియు తులసీరసముతో నేవించిన ప్రమేహము
 నేతితో నేవించిన పాండువు వెలిగారముతో నేవించిన గుల్మరోగము మానివసపు
 చూర్ణముతో నేవించిన రక్తపిత్తము యివి నివర్తింతు. లేనెతో నేవించిన మిగుల బల
 మును గలుగండేయు. కలకండతో నేవించిన పిత్తరోగము తమలపాకుతో నేవించిన
 మలబద్ధము పిప్పలీచూర్ణముతో నేవించిన అగ్నిమాంద్యము పసపుతో నేవించిన
 డిగ్ధవ్యక్తాస సంపెంగిరసముతో నేవించిన శరీరదౌర్గంధ్యము వేపాకురసముతో నేవిం
 చిన శరీరతాపము వీటిని నశింపండేయు. వంగభస్మమును కస్తూరితో నేవించిన వీర్య
 స్తంభనమును గలుగండేయు. చంద్రకషాయముతో పులుగుమలముచేర్చి వంగభస్మ
 మునకు అనుపానముగ నేవించిన చర్మరోగము నివర్తించు; మఱియు పోకచూర్ణ
 మును చంద్రకషాయముతోచేర్చి నేవించిన అజీర్ణరోగము నశించు. బెన్నతో నేవిం
 చిన అస్తిగతరోగములు బైలువెడలు. పాలతో నేవించిన సంతోషము కరకచూర్ణ
 ముతో నేవించిన వీర్యస్తంభనము వీటినిగలుగండేయు. పుల్లిపాయలరసముతో నేవిం
 చిన వాతరోగము సముద్రఫలము వానిలిరసము వీటితో నేవించిన “సింహనాద
 మును విని యితరమృగములు బరుగిడుచందంబున” కుచ్చరోగము శీఘ్రముగ నశించు.
 కోరిగదవేళ్ల కషాయముతో నేవించిన పండత్వము నివర్తించు. ప్రేంఖిణపువ్వు సముద్ర
 ఫలము తమలపాకురసము వీటినిచేర్చి నేవించి లింగమునకు లేపనముజేసిన పుంస్త్య

వృద్ధిగలుగు. గోరోవనము లవంగము తిలకచూర్ణము వీటినికలిపి దానితో నేవించిన మోహనముగలుగు. చిట్టాముదపువేరు రసములో వంగభస్మమును కలిపి చక్కగ మర్చించి లలాటమునకు లేపనముజేసిన శిరోరోగము నివర్తింతు. ఈ త్రరేణివేరుపట్ట చూర్ణముతో నేవించిన కుబ్జత్వము వెలిగారముతో నేవించిన స్త్రీహారోగము వెల్లుల్లిరసముతో నస్యముజేసిన అపస్మారరోగము యివి నివర్తింతు. గాడిదపాలతో నేవించిన పుత్రోత్పత్తిగలుగు. మజ్జితో నేవించిన వాతగుల్మము నివర్తింతు. ఓమ కషాయముతోగాని లేక పెన్నేరుగడ్డ చూర్ణముతోగాని నేవించిన వాతరోగము నశించు. మేకపాలతో నేవించిన జలోదరము నివర్తింతు. జాజికాయ పెన్నేరుగడ్డ వీటిచూర్ణములతో నేవించిన కటిపీడ (అనగా మొలనొప్పి) తొలగు.

జనద భస్మానుపానములు.

శ్లో॥ శ్రుణుసఖే జనదస్య వదామ్యహం సుఖకరంహ్యనుపానమరం
వరం । వివిధతం త్రమతంసువిచార్యనై నిధనగస్యగదాప
హరంనృణాం । జనదభస్మజయేత్రిసుగంధినా సనుసఖేత్రిమ
లోద్భవమామయం । హరతిశాలిహిమేనతథాజ్వరం సహ
మృదుచ్ఛదయాలఘుమాయుజం । శిఖరదీప్యయతంశమయే
జ్వరంజనదభస్మసఖేశ్రుణుశీతజంఽరుధిరజంత్యతిసారగదంవమిం
కణసిదాయతమాశునిహంతివై । మథరసేనధనంజయమంద
తాంనయనరోగమధోషసిచాంజితం । సృణీకయాధృవమాశు
సఖేధవాహరతీగోహవిషాప్రతనేనవై । సుభసితంహ్యశితంజ
సదంయదాలఘునిహంతిచమేహగదంతదా । అహిలతాదల
యు క్తమిదంసదాసహసఖేమహాహవిషాధవా । శిఖరదీప్యక
తై శ్చ సశర్కరైర్హరతిశూలగదంహిభయానకం । సహకవో
ష్ణయవానికయాసఖేజయతిచాశువిబంధగదంధృవం॥

తా॥ ఓన్నేహితుడా! నేను అనేక వైద్యశాస్త్రములను పరిశోధించి మనుష్యుల
లోపల మరణనందేహము గలవారికి రోగ నివర్తకముగ నుండు సత్తుభస్మమునకు
శ్రేష్ఠముగనుండు అనుపానములను సంగ్రహముగ చెప్పుచున్నాను వినుము. సత్తుభస్మ

మును * త్రిజాతకముతో నేవించిన త్రిదోష జనితరోగములు నివర్తించు. బియ్యపు కడుగునీళ్లతోగాని లేక ఖర్జూరపుకాయల కషాయముతోగాని నేవించిన పిత్తజ్వరము నివర్తించు. అవంగము వోమము వీటిని కషాయముబెట్టి దానితో నేవించిన శీతజ్వరము నివర్తించు. జీలకర్ర చెక్కర వీటితో నేవించిన రక్తాతిసారము వాంతి యివి శీఘ్రముగ తొలగు. కూరనెల్లరసముతో నేవించిన అగ్నిమాంద్యము జొల్లయందుగాని పాత ఆవునేతియందుగాని యీసత్తుభస్మమును రంగరించి ప్రాతఃకాలమునందు నేత్రముల కంజనమిడిన నేత్రరోగము యివి హరించు. తమలపాకు రసముతోగాని యెనప నేతితోగాని నేవించిన ప్రమేహము శీఘ్రముగ నివర్తించు. అవంగము వోమము జీలకర్ర వీటినిన్నిటిని కషాయముబెట్టి తెల్లచెక్కరచేర్చి దానితో నేవించిన భయంకర మగు కూలరోగము నివర్తించు. సుఖోష్ణముగనుండు కోరిందకషాయముతో నేవించిన మలబద్ధరోగము నివర్తించు.

నాగానుపానములు.

శ్లో॥ మృతంనాగం వాయుంహరతిసహమా యుగ్మచ్చ సితయాశిరో
రోగందాహంహ్యరుచి మథనేత్రా మయమరిం । స్రలాపం
సంతాపంవివిధగదతాపంజయతివై సఖేదేయం వైద్యైర్నను
గదగజేనైవస్వమతినా॥

తా॥ నాగభస్మమును శర్కరతో నేవించిన వాతము పిత్తము శిరోరోగము తాపము ఆరుచి నేత్రరోగము ప్రలాపము సంతాపము అనేకరోగజనిత పీడ యివి నివర్తించుగాన వైద్యులు తమస్వబుద్ధిచే ఆలోచించి సమస్తరోగములయందును తగు అనుపానములతో నివ్యవలయు.

లోహానుపానములు.

శ్లో॥ లోహంమృతం సర్వగదేషుదేయం సదాసువైద్యైశ్చపలేన
సాకం । భార్జ్యమధు వ్యోషయుతం జయేద్యైకృత్సంతథా
ధాతువికారమాశు ॥ పురర్నవాక్వాధయుతశ్చపాండుమేహం
నిశాక్షౌద్రయుతంజయేద్యైకణామధుభ్యా మథవాసరాణాం
వై లేయయుక్తంసనుమూత్రకృచ్చిం॥నూనంకఘం గంధరసేం

* త్రిజాతక మనగా :—నిలకులు అవంగపుచక్క ఆకుపత్రి వీటికూడము.

ద్రమాక్షికై స్సాధంచతుర్జా తిసితాన్వి తంజయేత్ | వైరక్త
పిత్తం మృతలోహమాశుతం హన్యాత్పునర్భూషయసాలథా
బలం | ద్రాక్షాకణాసింహికమాక్షికైః కృతాశ్వాసంజయే ద్వై
గుటికాముఖేభృతా | పారావతస్యాథమృతస్య సేవనాన్మర్త్యో
భవేచ్ఛామయహీనవిగ్రహః ||

తా|| లోహభస్మమును శుద్ధిజేసిన పారదభస్మముతోగూడ సేవించిన సమస్త
రోగములు నివర్తించు. మఱియు గంటుభారంగి తేనె త్రికటుకములు వీటితో సేవించిన
ధాతుజన్య వికారములు శీఘ్రముగ నివర్తించు. గలిజేరుకషాయముతో సేవించిన
పాండువు మానిపసపు తేనె వీటితోగాని పిప్పలి తేనె వీటితోగాని సేవించిన ప్రమే
హము శిలాశితు భస్మముతో సేవించిన మూత్రకృచ్ఛము వీటిని నివర్తింపజేయు.
శుద్ధగంధకభస్మము శుద్ధపారదభస్మము తేనె వీటితో సేవించిన కఫము * చాతుర్జాతక
ములు తెల్లచక్కెర వీటితో సేవించిన రక్తపిత్తము వీటిని నశింపజేయు. తెల్లగలిజేరు
వేళ్లచూర్ణమును పాలలోవైచి దానితో సేవించిన బలమును గలుగజేయు. ద్రాక్ష
పిప్పలి అద్దసరము వీటిచూర్ణములు తేనె వీటితోచేర్చి ఘృతికలుచేసి నోటియందుంచు
కొని దానిరసమును మ్రింగుచుండిన శ్వాసనివర్తియగు. మఱియు నీ లోహభస్మమును
రోగహితుడు తాంబూలముతో సేవించిన రోగరహితశరీరము గలవాడగు.

స్వర్ణమాక్షికానుపానములు.

శ్లో|| మధుపిప్పలినంయుక్తంక్షయశ్వాసభిమాదికాన్ |

హన్తిరోగచయంవిష్ణుర్యథాచక్రధరోసురాన్ ||

తా|| స్వర్ణమాక్షిక భస్మమును తేనె పిప్పలిచూర్ణము వీటితో సేవించిన చక్ర
ధారియగు మహావిష్ణు రాక్షసులను నశింపజేయు. చందంబున * క్షయ, కాస,
భ్రమ వీటిని నివర్తింపజేయు.

రౌప్యమాక్షికానుపానములు.

శ్లో|| లీఢోవ్యోమ వరాన్వితో విమలకోయుక్తోఽమృతై స్సేవితోహ
న్యాదుర్భగకృజ్జ్వరాన్ శ్వయధుకంపాండు ప్రమేహాదుచిం |

* చాతుర్జాతకములనగా : లవంగములు ఆకుపత్రి విశములు నాగకేసరములు.

వీటికూటము.

మూలార్థింగ్రహణీశ్చశూలమతులం యత్కౌముయం కామ
లాంసర్వాన్నిత్యమరుద్ధదాన్కిముపరై ర్యోగై రశేషామయాన్ ॥
విషవ్యోషవరాజ్యేన విమలస్సేవితోయది । భగంధరాదికా
రోగానృణాంగచ్ఛంతిదుస్తరాః॥

తా॥ రావ్యమాక్షికమును అభృకభస్మము త్రిఫలచూర్ణము వీటిని నేతిలో
వైచి దానితో నేవించిన కురూపమును గలుగంజేయు. జ్వరములు శోభ పొందువు
ప్రమేహము ఆరుచి మూలవ్యాధి గ్రహణీ మిగుల శూల క్షయరోగము కామిల సమస్త
వైత్యరోగములు వాతరోగము వీటిని నివర్తింపజేయు. మఱియు సర్వరోగ నాశన
మునకు పై అనుపానములకంటె యితరానుపానముల సహాయము; దీనికి అనావశ్యకము.
అతివస త్రికటుకములు త్రిఫలములు వీటిని చూర్ణించి నేతిలో కలిపి దానితో నేవించిన
దుస్తరములైన భగంధరాది రోగములు నివర్తించు.

తుత్తానుపానములు.

శ్లో॥ ఘృతేనకండుావిషకుప్తరోగాన్ తాంబూలయోగేనకఫంతథో
గ్రం । కృమింకృమిఘ్నై నచతుర్థభస్మక్షౌద్రాంజితంనేత్రగతం
జయేదైవమ్ ॥

తా॥ తుత్తభస్మమును నేతితో నేవించిన దురద విషము కుప్తరోగము తాంబూల
ముతో నేవించిన పుగ్రమైన కఫము వాయువిడంగములతో నేవించిన కృమిరోగము
తేనెతో కలిపి అంజనమిడిన నేత్రరోగము యివి హరించు.

శిలాజితు భస్మానుపానములు.

శ్లో॥ ఏలాపిష్పలినంయుక్తంమాసమాత్రంతుభక్షయేత్ ।
మూత్రకృచ్ఛ్రంమూత్రరోధంహంతిమేహతథాక్షయం ।
సర్వానుపానై స్సర్వత్రరోగేషువినియోజితే ।
భయత్యభ్యాసతో నూనంస్తాన్ స్తాన్రోగాన్సంశయః ॥

తా॥ శిలాజితుభస్మమును యేలకులు పిప్పలి వీటిచూర్ణముతో మాసమాత్రము
నేవించిన మూత్రకృచ్ఛ్రము మూత్రనిరోధము ప్రమేహము క్షయము యివి నివర్తించు.
మఱియు నీభస్మమును తియారోగములకు తగుమైన అనుపానములతో దీర్ఘకాలము
నేవించిన అఘారోగములు నిస్సంశయముగ తొలగు.

పారద భస్మానుపాసములు.

శ్లో॥ పిప్పలీమరిచై శ్శుంఠీభారంగీమధువాసహా । కానశ్శ్వాస ప్రశ
మనఃశూలస్యచవినాశనః । హరిద్రాశర్కరాసార్థంధుధిస్య
వికారనుత్ । త్రూపణాంత్రిఫలావాసాకామలాపాండురోగ
జిత శిలాజతుతథై లాచశితోపలనమన్వితః । మూత్రకృచ్ఛే
ప్రశస్తోయంసత్యం నాగార్జునోదితం । లవంగకుసుమంపత్రం
హింగులంచాకలంకరా । పిప్పలీవిజయాచై వ సమాన్యేతాని
కారయేత్ । కర్పూరమహిఫేనానినాగాద్భాగార్థకంక్షిపేత్ ।
సర్వమేకత్రసంమర్ద్యభాతువృద్ధౌప్రదాపయేత్ । సౌవర్చలం
లవంగంచభూనింబంచహరీతకీ । అస్యానుపాసయోగేనసర్వ
జ్వరవినాశనః॥తథారేచకరఃప్రోక్షఃసౌవర్చలఫలత్రికం । లవం
గకుసుమంచై వ తరదేనచసంయుతం ॥ తాంబూలేనసమం
భక్ష్యంధాతువృద్ధింకరంపరిం । విదారీచూర్ణయోగేనధాతు
వృద్ధికోమతః ॥ విజయాదీప్యసంయుక్తోవమచస్యవికారనుత్ ।
సౌవర్చలంహరిద్రాచవిజయాదీప్యకంతథా । అనేనోదరపీఠాం
చసద్యోత్పన్నాంవినాశయేత్ । చతుర్వల్లిపలాశస్య బీజంచ
ద్విగుణంగుడః । అస్యానుపాసయోగేనకృమిదోషవినాశనః ।
అహిఫేనలవంగంచదరదంవిజయాతథా । అస్యానుపాసతస్సద్య
స్సర్వాతీసారనాశనః । సౌవర్చలేనదీప్యేనఅగ్నిమాంద్యహరః
పరః । త్సువోద్భజనకత్తైచసద్ధనాగేశ్వరోదితం । గుడూచీనత్వ
యోగేనసర్వపుష్టికరస్మృతః ॥

తా॥ రసభస్మమును పిప్పలీ మిరియాలు శొంఠి గంజుభారంగి వీటిచూర్ణముతో
తేనెకలిపి దానితో నేవించిన కాన శ్వాస శూలరోగము మ్రానివనపు చూర్ణములో
శర్కరకలిపి దానితో నేవించిన రక్తవికారము త్రూపణము త్రిఫలములు అడ్డసడము
వీటికషాయముతో నేవించిన కామిల పాండుపు శిలాజతుభస్మము యేలకలచూర్ణము

ఖండశర్కర పీటితో నేవించిన మూత్రకృచ్ఛము యివినివర్తిండు. లవంగములు తాళిన పత్రి యింగువ అక్కలకర్ర పిప్పలి కరక్కాయ పీటిచూర్ణమును సమముగజేర్చి నాగేశ్వరభస్మము 1 భాగము కర్పూరము నల్లమందు యివి $\frac{1}{2}$ భాగము పీటినన్నియు ఖల్వమునుందునిచి మర్దించి దానితో నేవించిన ధాతువృద్ధి గలుగు. సౌవర్చలవణము లవంగములు నేలవేము కరక్కాయ పీటిచూర్ణముతో నేవించిన పర్వజ్వరములు నివర్తిండు. సౌవర్చలవణము త్రిఫలములు పీటికషాయముతో నేవించిన విరేచనము గలుగు. లవంగము రసభస్మము పీటిని తమలపాకులుందునిచి నేవించినను నేలగుమ్మడు వేరు చూర్ణముతో నేవించినను వీర్యవృద్ధినిగలుగండేయు. కరక్కాయ వోమము పీటి చూర్ణముతో నేవించిన వమనము సౌవర్చలవణము మానిషసపు కరక్కాయ వోమము పీటిచూర్ణముతో నేవించిన తత్కాలపుడరపీడ చతుర్వర్ణ మేదుగువిత్తులు పీటిచూర్ణ మునకు రెండింతలు బెల్లముచేర్చి దానితో నేవించిన క్రిమిరోగము నల్లమందు లవంగము కరక్కాయ పీటికషాయముతో నేవించిన సమస్తఅతి సారరోగములు సౌవర్చలవణము వోమము పీటితో నేవించిన అగ్నిమాంద్యము యివి నివర్తిండు. తిప్పనత్తుతో నేవించిన ఆకలిని గలుగండేయుటయే గాక శరీరపుష్టిని సగా గలుగండేయు.

శ్లో॥ పిత్తేశర్కరయూనులేనసహసావాతేచకృష్ణాసమృతాః ।

దద్యాచ్చేచ్ఛమృణిశృంగబేరసహితంజంబీరవీరంజ్వరే ॥

రక్షోద్ధేమధురాప్రవాహరుధిరేన్యాన్యేమనాదోదకే ।

దద్యాచ్చాఘకృతాతినారవికృతారోగారినంజ్ఞోరసః ॥

తా॥ రసభస్మమును శర్కర పుసీరికచూర్ణము పీటితో నేవించిన పిత్తరోగము పిప్పలిచూర్ణముతో నేవించిన వాతరోగము అల్లపురసముతో నేవించిన శ్లేష్మరోగము నిమ్మపండ్లరసముతో నేవించిన జ్వరము తేనెతో నేవించిన రక్తజనితరోగము చిట్టికూర రసముతో నేవించిన రక్తప్రావము (రక్తభేది) అతిసారము యివి నివర్తిండు. గాన యీ రసభస్మము రోగారి యనబడును.

రససిందూరానుపాసములు.

శ్లో॥ వాతేనక్షౌద్రపిప్పల్యపిచకఫరుజిత్రూషణంసాగ్నిచూర్ణం ।

పిత్తేతైలాసితేందూన్రణవతిచవరాగుగ్గులుశ్చార్చుబద్ధే ।

చాతుర్జాతేనపుష్టేహరనయరఫలా శాల్మలీపుష్పవృత్తం ।

కింవాకాంతాలలాటాధరణరసపతేన్స్యదనూపాసమేతత్ ॥

తా॥ రససిందూరమును తేనెతోగూడిన పిప్పలీచూర్ణముతో నేవించిన వాత రోగము త్రూప్యణములు చిత్రమాలపుచూర్ణము వీటినినేకముజేసి దానితోనేవించిన కఫరోగము శిలాజతుభస్మములలో పచ్చకర్పూరముచేర్చి దానితోనేవించిన పిత్త రోగము త్రిఫలముతో నేవించిన వ్రణరోగము గుగ్గిలచూర్ణముతో నేవించిన మల బద్ధము యివి హరించు. చాతుర్జాతకముతోగాని త్రిఫలముతోగాని బూరుగ పుష్ప రసముతోగాని నేవించిన శరీరపుష్టిగలుగు. ఇట్టిరససిందూర మహిమకు పైజెప్పఁ బడిన అనుపానములు కళాంశముగూడ సమముగాదు ; అనగా రససిందూరము మిగుల శ్రేష్ఠమైనదని తాత్పర్యము.

గ్రంథాంతరే.

శ్లో॥ పిప్పలీమధుసంయుక్తం వాతమేహనివారణం । సితోపలావరాయుక్తం పిత్తమేహం వరాంగనే ॥ భాజ్జీత్రూప్యణమూషికః కసనశ్వాసశూలనుత్ । సితారాత్రిసమాయుక్తం రక్తదోషం వినాశయేత్ ॥ కామలాపాండుమందాగ్ని న్వరాత్రూప్యణయుగ్జయేత్ । యథావిష్ణుశ్రియాయుక్తో హృదిస్తోభ కృపాతకాః ॥ హృద్రోగం బద్ధజోష్ఠంచ నహ్నిమాంద్యాదికాః గదాః । జయేచ్ఛిత్రకపాంచాలీశినాసౌవర్చలాన్వితం ॥ శిలాజతుస్తితైలాభిః మూత్రకృచ్ఛాతనుద్భవేత్ । సౌవర్చలవరాయుక్తం రేచయేన్నవయావనే ॥ జాతీపత్రీలవంగాభూభంగాపిప్పలికుంకుమైః కర్పూరేణ చ సంయుక్తం ధాతువృద్ధి కరం పరమ్ ॥ లవంగరుచ్యకశివాయుక్తం సర్వజ్వరాపహమ్ । సియేభంగాబమోదాభ్యాంఘ్రీరోగప్రణాశనమ్ ॥ లవంగకుంకుమయుతే నాగవల్లీదళోద్భవే । వీటకేనాపి కూశ్మాండచూర్ణేన్యైర్ధాతువృద్ధనమ్ ॥ గుడవర్పటసంయుక్తం క్రిమికొష్ఠగతాః జయేత్ । లవంగభంగాపూగైశ్చ సర్వాతీసారనుత్ప్రియే ॥ దీప్యసౌవర్చలోపేతం వహ్నిమాంద్యాపహం పరమ్ । పౌష్టికేవ్యమృతానత్వసంయుతం పుష్టికారకమ్ ॥ వాతం మూషికపాంచాలీచూర్ణయుక్తం వినిర్జయేత్ । సితోపలాయుతం పిత్తం జయేదంబుజలోచనే ॥

త్రికటస్త్వి యుతంహన్యా త్కఫరోగంసుదారుణం । అన్యో
 న్రోగోజ్జయేద్యుక్తా యథాయోగ్యానుపానకైః ॥ పథ్యం
 పారదవత్సర్వంసేనయేదై వహరింస్మరక ॥ నవకంజవిశాలాక్షి
 ప్రియేషీనపయోధరే ॥

తా॥ రససిందూరమును పిప్పలిచూర్ణములతో తేనెనైచి దానితోనేవించిన
 వాతమేహము తెల్లచక్కెర త్రిఫలచూర్ణము వీటితోనేవించిన పిత్తమేహము గంజు
 భారంగి త్రికటుకచూర్ణము తేనె వీటితోనేవించిన కాస శ్వాస శూల పసుపుచూర్ణము
 శర్కర వీటితోనేవించిన రక్తదోషము త్రిఫలములు త్రికటుకములు వీటిచూర్ణములను
 నేకముజేసి దానితోనేవించిన కామిల పాండువు అగ్నిమాంద్యము చిత్రమూలము
 పిప్పలి కరక సౌవర్చలవణము వీటిని నేకముగజేర్చి చూర్ణించి దానితోనేవించిన
 హృద్రోగము బద్ధకోష్ఠము అగ్నిమాంద్యము శిలాజిత్తు శర్కర యేలకులు వీటిచూర్ణ
 ముతో నేవించిన మూత్రకృచ్ఛము వీటిని హరింపంజేయు. సౌవర్చలవణము త్రిఫలా
 చూర్ణము వీటితోనేవించిన విరేచనము జాషత్రి లవంగములు అభిని గెంజాయి పిప్పల్లు
 కుంకుమపువ్వు పచ్చకర్పూరము వీటితోనేవించిన విశేషముగ ధాతువృద్ధివీటినిగలుగం
 జేయు. లవంగములు సౌవర్చలవణము కరక్కము వీటిచూర్ణముతో నేవించిన
 వాతాది సర్వజ్వరములు గెంజాయి అజామోదము వీటితోనేవించిన ఛర్దిరోగము యివి
 నివర్తించు. లవంగము కుంకుమపువ్వు వీటిని పై రససిందూరముతోచేర్చి తమలపాకు
 యందునిచి నేవించినను లేక కుస్మాండచూర్ణముతో నేవించినను విశేషముగ వీర్య
 వృద్ధిని గలుగంజేయు. పర్పటకచూర్ణమును తెల్లములోకనిపి దానితోనేవించిన క్రిమి
 రోగము లవంగములు గెంజాయి అభిని వీటితో నేవించిన సర్వాతిసారములు అజా
 మోదము సౌవర్చలవణము వీటితో నేవించిన అగ్నిమాంద్యము యివి నివర్తించు. తిప్ప
 సత్తుతో నేవించిన శరీరపుష్టినిగలుగంజేయు. పిప్పలిచూర్ణములతో తేనెకలిపి దానితో
 నేవించిన వాతరోగము కలకండ్లతో నేవించిన పిత్తరోగము త్రికటుకములు చిత్ర
 మూలము వీటిచూర్ణములను కలిపి దానితోనేవించిన దారుణముగు కఫరోగము యివి
 నశించు. ఈ రససిందూరమును యుక్తానుపానములతో నేవించిన “శ్రీహమలక్ష్మీ
 సమేత విష్ణువు భక్తజనులయొక్క పాపములను నశింపంజేయు చందంబున”
 సమస్తరోగములను బోకడచు. వికసించిన తామరపువ్వులవంటి కండ్లును గొప్పకుచ
 ములనుగల ఓ ప్రియనాయకీ! రసభస్మమును నేవించునపుడు అందుకు యే ప్రకారము
 సభ్యోది క్రమంబులనుదహరింపఁ బడియున్నవో అదే ప్రకారముగ రససిందూర
 సేవనయందునుగూడ నాచరింప వలయు.

రసకర్పూరానుపాసములు.

శ్లో॥ వల్లంవల్లార్థమానేనజీర్ణ గుఱసమందేయం । యథోచితానుపా
నేనసర్వకర్మసుయోజయేత్ ॥ దుగ్ధోదనంతుపథ్యందేయంచా
స్మింశ్చతాంబూలం । హరితిసమస్తాక్రోగోగ్గాకర్పూరాభ్యో
రసోన్మణాం॥

తా॥ శుద్ధిజేయబడిన రసకర్పూరము వల్లప్రమాణము గాని లేక అందులో సగ
ముగాని పాతబెల్లముతో సేవింపవలయు. మఱియు తగుమైన అనుపాసములతో
సేవించి పాలన్నముభుజించి తాంబూలము విడచుజేసిన సమస్తరోగములు నివర్తించు.

గంధకానుపాసములు.

శ్లో॥ ఇత్థంవిశుద్ధస్త్రి ఫలాజ్యభృంగమధాన్వివృత్తశ్శాణమితోవలీధః ।
గృధ్రాక్షితుల్యంకురుతేక్షియుగ్మంకరోతిరోగోష్ణి తద్విష్ణుమా
యుః । శుద్ధంగంధనిష్కమాత్రంసదుద్ధంసేవ్యంమానంశౌర్య
వీర్యప్రవృత్తైః । షణ్మాసాత్సాన్యత్సర్వరోగప్రణాశోదివ్యాం
దృష్టిందీప్తిమాయుస్స్వరూపం । మోచాఫలేనతవ్యగ్ధోషంచిత్ర
కేణమహాబలం । ఆఢరూష కషాయేణ క్షయకాసా స్తయో
ద్భృశం । మందానలత్వంజయత్రిత్రిఫలాక్వాథ సంయుతః ।
ఊర్ధ్వగాస్సకలాన్రోగాన్వంతిశీఘ్రంసుగంధకః ॥

తా॥ శుద్ధగంధకభస్మమును త్రిఫలాచూర్ణము నెయ్యి గుంటగలగరరసము
తేనె వీటిని నేకముగజేర్చి దానితో కాణప్రమాణము సేవించిన సేత్రములకు స్వచ్ఛ
తనూరదృష్టి యివి గలుగుటయేగాక శరీరారోగ్యము దీర్ఘాయుస్సు వీటిని సగాగలు
గండేయు. శుద్ధిజేసిన గంధకభస్మమును నిష్కప్రమాణము పాలతో 1 మాసము సేవిం
చిన శౌర్యము బలము యివి గలుగు. 6 మాసములు సేవించిన సమస్తరోగములు
బోవుటయేగాక దివ్యదృష్టి దీర్ఘాయుస్సు సౌందర్యము యివి సగాగలుగు. అరటి
పండుతో సేవించిన తవ్యగ్ధోషము చిత్రమూలముతో సేవించిన మహాబలము అష్టసరపు
కషాయముతో సేవించిన క్షయ కాస త్రిఫలాకషాయముతో సేవించిన అగ్నిమాం

ద్యము శరీరమునకు ఊర్ధ్వభాగమునందు గలుగు సమస్తరోగములు యివి శీఘ్రముగ నివర్తించు.

హింగులూనుపానములు.

శ్లో॥ నామావశ్యకరస్తథామయహరస్సంమారితోహింగులః ।

కందర్పంత్రినుగంధినాశుతనుతేవహ్నింబలంసన్మతిం ।

తాంబూలేనపథేనిహంతికసంశ్వాసంసమస్తాజ్వరాః ।

దేయోఽన్యేషువిచార్యసద్గుణయతైరోగేషువైద్యైర్హియా॥

తా॥ హింగుళ (యింగిలీకము) భస్మము యేలకులు లవంగములు అకుపత్ర పీటిని సేకముజేసిన చూర్ణముతో సేవించిన సమస్తరోగములను నివర్తింపజేయుటయే గాక స్త్రీవశ్యకరత్వము కామవృద్ధి అగ్నిపుష్టి బలము సద్బుద్ధి పీటిని పగాగలుగం జేయు. తమలపాకుతో సేవించిన కాస శ్వాస సమస్తజ్వరములు యివి నివర్తించు. మఱియు యితర వ్యాధులయందును చక్కగయోచించి యుక్తానుపానములతో సేవింపజేసిన ఆవ్యాధులు నివర్తించు.

అభ్రీకానుపానములు.

శ్లో॥ శుద్ధాభ్రీననువల్లకదవ్యయమితంకృష్ణామధుభ్యాంయుతం ।

మేహంశ్వాసవిషంచకుప్తమతులంవాతంచపిత్తంకఫం ॥

కాసక్షీణత్వతక్షయంగ్రహణికాంపాండుంభ్రీమంకామిలాం ।

గుల్మద్యంచతథానుపానవిధినామృత్యుంచజేజీయతే ॥

తా॥ 2 వల్లములప్రమాణము అభ్రీకభస్మమును తేనెతో చేర్చబడిన పిప్పలీ చూర్ణముతో సేవించిన మేహరోగము శ్వాస విషము కుప్తము వాతము పిత్తము కఫము కాస క్షీణత్వము గాయము తక్షయము సంగ్రహణి పాండువు భ్రమ కామిల గుల్మము యివి మొదలగు రోగములను హరింపజేయు. మఱియు దీనిని తగుమైన అనుపానముతో సేవించిన అపమృత్యుజయము సగాగలుగు.

అస్యచ్చు.

శ్లో॥ అభ్రీకంచనిశాత్యక్తేపిప్పలీమధునాసహ । వింశతించప్రమేహః

నాంనాశయేన్నాత్రసంశయః । అభ్రీకంహేమసంయుక్తం

క్షయరోగవినాశనం । రాష్ట్రహేమాభ్రకంచై వధాతువృద్ధి
కరంపరం॥ గోక్షీరశర్కరాయుక్తపిత్తరోగవినాశనం । శైల
జంపిప్పలీచూర్ణమాక్షికై స్సర్వ మేహహృత్ । అభయాగు
డనంయుక్తంవాతరక్తనియచ్చతి॥ స్వర్ణయుక్తంక్షయంహంతి
ధాతువృద్ధింకరోచిచ । రక్తపిత్తం నిహంత్యాశు చైలాశర్క
రయాసహ॥

తా॥ అధికభస్మమును పిప్పలిచూర్ణములతో తేనెనైచి దానితో ప్రాతఃకాల
మునందు నేవించిన వింశతిప్రమేహములు పుష్కలైష్టవిత్తుల చూర్ణముతో నేవించిన
క్షయరోగము యివి నివర్తింను. రాష్ట్ర స్వర్ణభస్మములతో నేవించిన ధాతువృద్ధిని
గలుగజేయు. ఆవుపాలతో శర్కరనైచి దానితో నేవించిన పిత్తరోగము శిలాజితు
భస్మము పిప్పలిచూర్ణము తేనె వీటితో నేవించిన సర్వమేహములు కరకచూర్ణము
బెల్లము వీటితో నేవించిన వాతరక్తము యివి హరించు. స్వర్ణభస్మముతో నేవించిన
క్షయరోగము తొలగుటయేగాక ధాతువృద్ధి నగాగలుగు. ఏలకచూర్ణము శర్కర
వీటితో నేవించిన రక్తపిత్తము నివర్తింను.

అ స్త్య చ్చ.

శ్లో॥ సితామృతాసత్వయుతంమేహానాశయతేభవం ।
వరానుధుఘృతై స్సాకంవీర్యకృన్నేత్రరోగహృత్ ॥
ఏలాగోక్షురభూధాత్రీశర్కరాసహితంతథా ।
గోధుగ్ధేనయుతంహంతిమూత్రకృచ్ఛింప్రమేహకం ।
త్రిసుగంధవరావ్యోషశర్కరానాగకేసరం ।
మాక్షికేణనిహంత్యాశుపాండురోగంక్షయంఽప్యరం ॥

తా॥ అధికభస్మమును తిప్పనత్తు చక్కెరవీటితో చేర్చి నేవించిన మేహ
రోగము నివర్తింను. త్రిఫలములు తేనె నెయ్యి వీటితో చేర్చి నేవించిన నేత్రరోగ
మును పోగొట్టుటయేగాక వీర్యవృద్ధి కరముగనుండు. ఏలకలచూర్ణము పల్లెరురసము
సేలపుసిరిక శర్కర పాలు వీటిని నేకముగజేర్చి దానితో నేవించిన మూత్రకృచ్ఛిము
ప్రమేహము వీటిని నశింపజేయు. త్రిజాతకములు త్రిఫలములు త్రికటుకములు
నాగకేసరములు వీటిచూర్ణములతో శర్కర తేనెకలిపి దానితో నేవించిన పాండువు
క్షయరోగము జ్వరము యివి నివర్తింను.

అస్య చ్చ.

శ్లో॥ వల్లంవోషసమన్వితంఘృతయుతంవల్లోన్మితంసేవితం ।
 దివ్యాభింక్షయపాండుసంగ్రహణికాశూలంచకుష్ఠామయం ।
 సర్వంశ్వాసగదంప్రమేహమరుచికాసామయందుర్ధరం ।
 మంనాగ్నింజతరవ్యథాంపరిహరేచ్ఛోషామయ్యానిశ్చితం ॥

తా॥ వామువిడంగములు త్రికటుకములు నెయ్యి వీటితోవల్లప్రమాణము
 అభిక్రీకభస్మమునుచేర్చి సేవించిన క్షయము పాండురోగము సంగ్రహణి శూల కుష్టువు
 సమస్తశ్వాసలు ప్రమేహము అరుచి కాస మిగులకాస అగ్నిమాంద్యము కడుపునొప్పి
 శోష వీటిని నిశ్చయముగ నివర్తింపజేయు.

హరితాళానుపానములు.

శ్లో॥ అనుపానాస్యనేకానియథాయోగంప్రయోజయేత్ । గుడూ
 చ్యాదికషాయేణగదానేతా వ్యభోహతి ॥ సోపద్రవంవాత
 రక్తంకుష్ఠాన్యప్తాదశాపివా । సర్వరక్తవికారేషుదేయమా
 మ్రహర్షిద్రయా । సుహాలాహలజీరాభ్యామపస్మారహరంపరం ।
 సముద్రఫలయోగేనజలోదరవినాశినః॥ దేవదాలీరసైర్మృత్తం
 భగంధరహరంపరం । ఫిరంగదోషజంరోగంజాతంహంతిసును
 స్తరం॥ మంజిష్ఠాదికషాయేణతుప్తమప్తాదశంహరేత్ । త్రిఫలా
 శిర్కరాయుక్తపాండురోగంజయిత్వసౌ శుంశీచూర్ణయుతం
 హన్యాదామవాతంసుదుర్జయం । సౌవర్ణభస్మయోగేన రక్త
 పిత్తవికారనుత్ । తంశులీయరసైస్సాకంఙ్వరమప్తవిధంజయేత్ ।
 ఏవంసర్వేషురోగేషుస్వబుధ్యాకల్పయేద్విషక్ ॥

తా॥ హరితాళభస్మమును ఆయారోగములకు తగుమైన అనుపానములతో
 సేవించవలయును. గుడూచ్యాది కషాయముతో సేవించిన వాతరక్తము అప్తాదశ
 కుష్టువులు యివి నివర్తించు. మామిడిపట్ట చూర్ణము మానిషసపు చూర్ణము వీటితో
 సేవించిన సర్వరక్తదోషము నివర్తించు. అతివస జీలకర్ర వీటిచూర్ణముతో సేవించిన
 అపస్మారము సముద్రఫలముతో సేవించిన జలోదరము దేవదాలిరసముతో సేవించిన
 భగందరరోగము ఫిరంగిరోగము యివి నశించు. మంజిష్ఠాది కషాయముతో సేవించిన

అష్టాదశకుష్టువులు త్రిఫలచూర్ణము శర్కర. వీటితో నేవించిన పాండురోగము శొంఠి చూర్ణముతో నేవించిన ఆమవాతరోగము స్వస్థభస్మముతో నేవించిన రక్తపిత్తము చిష్టికూరరసముతో నేవించిన అప్తవిధ జ్వరములు యివి హరించు. ఈ ప్రకారముగ బుద్ధిమంతుడగు నైద్యుడు అనుపానములను ఆలోచించి ప్రయోగించు వలయు.

మనశ్శిలానుపానములు.

శ్లో॥ మనశ్శిలానుమాషీ కేణశుక్రమాశుపిచ్ఛిటంనిహన్తినాసరాంధి
మామయంసఖేనసంశయః | కణామరీచచూర్ణ సంయుతాశిలాం
బురాంజితాత్రిదోషజంజ్వరంవ్యథాఞ్చ భూతసంనివేశజాం ||
దధ్యంబునాహన్తితథార్బుదం శిలాశ్వాసంచభాంజీకటుభద్ర
సంయుతా | వాసారసవ్యోమయుతా జయేచ్ఛిచ్ఛిలాకాసం
బలాసంకనకేనవై విషం ||

తా॥ శుద్ధిశేయబడిన మనశ్శిలము తేనెతోచాది నేత్రమున కంజనమిడిన కంటి పూలు పిచ్ఛిటమును నేత్రరోగము తిమిరరోగము యివి నిస్సందేహముగ నివర్తించు. మనశ్శిలము నీళ్లయందుచాది అందు పిప్పలి మిరియాలు వీటిచూర్ణమును చేర్చి అంజన మిడిన త్రిదోషజనిత జ్వరము (సన్నిపాతము) భూతబాధ యివి నివర్తించు. మనశ్శిలను పెలుగువూడి తేటతో నేవించిన అర్బుదరోగము భారంగి అల్లము వీటికషాయముతో నేవించిన క్వాస అడ్డసరపురసము త్రికటుకములు వీటితో నేవించిన కాస బలాసరోగము పుష్కెత్తవిత్తుల చూర్ణముతో నేవించిన విషము వీటిని హరింపంజేయు.

గ్రంథాంతరే.

శ్లో॥ పిప్పలీనింబఫలాభ్యాంశిలావిమద్ధ్యాసుకేరివల్లరపైః | గుటికా
జ్వరామయఘ్నైత్రిదోషభూతజ్వరం నిహన్త్యేవ || శిలాయా
ద్విగుణంశంఖమగ్ధంమారీచకంరజః | సైంధవంస్యాచ్చతుగ్ధాం
శఃచూర్ణంనేత్రగదాపహం || శుక్రంతిమిరకంహంతిమాషీ కేస
చపిచ్ఛటం | అర్బుదంఙ్గిథోయేనకంజాషీస్రమదోత్తమే ||
కణామరి చసంయుక్తా శిలాపిష్టాంబునాంజితా | భూతావేశ
హరణేత్రేనన్నిపాతజ్వరాపహః || భాగ్విశ్వాస్వినం శ్వాసం

విషంస్వర్ణసమన్వితం । వాసకస్వరసవోష్ణైకఫంకాసంబయే
 చ్చిలాశ్శితైలాద్జనకానీసగృహధూమాబ్జసర్జకైః । సరోధ్రో
 చనైశ్చేపఃస్వర్ణపన్నీహసంయుతః ॥ కిలాసంకిటభండద్రుంకువం
 పామాంభగండరం । ఇంద్రలుప్తమథార్యాంసిహన్యాదేవన్య
 నామియమ్ ॥

తా॥ పిప్పళ్ళు నిమ్మపండ్లరసము వీనిచే శుద్ధిజేయబడిన మనశ్శీలను సుకేరివాల
 రసములో మర్దించి సెనగగింజంత గుటికలుచేసి దానిని సేవించిన జ్వరములు సన్నిపాత
 జ్వరములు భూతజ్వరము శుద్ధమనశ్శీల 1 భాగము శంఖభస్మము 2 భాగములు మన
 శ్శీల $\frac{1}{2}$ భాగము మిరియాలచూర్ణము మిరియాలచూర్ణమున $\frac{1}{2}$ భాగము సైంధవ
 లవణము వీటినన్నిటిని మెత్తగచూర్ణించి నేకముగజేర్చి దానిని లేనెలోకలిపి కండ్ల
 కంజనమిడిన శుక్రరోగము తుమిరరోగము పిచ్చటము అనుసేత్రరోగములు మఱియు
 పెరుగుమిడి లేటలో పైచూర్ణమునుకలిపి అంజనమిడిన అర్బుదరోగము పిప్పళ్ళు
 మిరియాలు శుద్ధిజేసిన మనశ్శీల వీటిని సమముగజేర్చి దానిని పుదకముతోనూరి కండ్ల
 కంజనమిడిన భూతపీడ సన్నిపాతజ్వరము గంటుభారంగి శొంఠి వీటిచూర్ణముల నేక
 ముగజేర్చి దానితో సేవించిన క్వాసరోగము స్వర్ణభస్మముతో సేవించిన విషపీడ అడ్డ
 సరపురసములో త్రికటుకచూర్ణముజేర్చి దానితో సేవించిన కఫము కాసరోగము
 వీటిని నశింపజేయు. మఱియు మణిశీల యేలకులు మద్దిచెక్క కానీసము కరు
 ధూపము తుంగముపైలు వేగినపట్టు లొడ్డుగచెక్క గోరోచనము వీటినన్నిటిని
 చూర్ణించి ఆవనూనెలోకలిపి లేపనజేసిన కిలాసరోగము కిటభము దద్రుకువము దురద
 భగండరము యింద్రలుప్తము అర్బుస్సు వీటిని హరింపజేయు.

సావీరానుపానములు.

శ్లో॥ నీలాంజనం శుంత్యాభయా గుడైఃకఫం పిత్తంనిహంత్యాజ్య
 సితాయుతంధృవం । వాయుంకణావిశ్వమరీచమాక్షికైర్దేయం
 ధియాన్యేషుగదేషుపండితైః ॥

తా॥ సావీరమును శొంఠి కరక్కాయ బెల్లము వీటితో సేవించిన కఫము
 నెయ్యి శర్కర వీటితో సేవించిన పిత్తము పిప్పలి శొంఠి మిరియాలు లేనె వీటితో
 సేవించిన వాతము వీటిని నశింపజేయు. మఱియు పండితుడు యితరరోగముల
 యందు తగ్గుమైన అనుపానములతో వీనిని సేవించునని ఆయారోగములు నివర్తించు.

ఖర్పరానుపానములు.

శ్లో॥ తద్భస్మమృతకాంతేనసమేసనహయోజయేత్ । అష్టగుంజా
మితంచూర్ణం త్రిఫలాక్వాథసంయుతం । కాంతపాత్ర స్థితం
రాత్రౌతిలజప్రతివాపకం । నిషేవితం నిహంత్యాశుమధుమేహ
మపిధువం । పిత్తక్షయంచపాంశుంచశ్వేయఘంగుల్మమేవచ
రక్తగుల్మంచనారీణాంప్రదరంసోమరోగకం । యోనిరోగానుశే
షాంశ్చవిషమాంశ్చజ్వరానపి । రజశ్శూలంచశ్వాసంచహిద్మ
నాంచవిశేషతః॥

తా॥ ఖర్పరభస్మము కాంతభస్మము వీటిని సమముగచేర్చి 8 గురిగింజలప్రమా
ణము త్రిఫలా కషాయమునందునైచి దానిని లోహపాత్ర యందొకరాత్రినునిచి మరు
దినము ప్రాతఃకాలమునందు నేవించిన మధుమేహము పిత్తక్షయరోగము పాండు
రోగము శోఫ గుల్మరోగము స్త్రీలకుజనించెడు రక్తగుల్మము ప్రదరరోగము సోమ
రోగము సమస్తయోనిరోగములు విషజ్వరములు రజశ్శూల శ్వాస యెక్కిళ్ళు వీటిని
బోకడచు.

వజ్రభస్మానుపానములు.

శ్లో॥ కుష్ఠేఖాదిరత్నకవ్యథా పవనజాస్పక్శృంగ బేరంమధుదేయం
కానబలానశ్వాసవికృతోనాసోష శాత్వికకణా ॥ పిత్తేదాహ
సితాసమంజ్వరగణేచ్ఛిన్నాజలేతి క్షకేవజ్రంమారిత శుక్తభస్మ
గదహృద్యోజ్యంభిషక్యుక్తభిః॥

తా॥ వజ్రభస్మమును చంద్రపట్ట కషాయముతో నేవించిన మృరోగము
రోగము అల్లపురసములో తేనెనైచి దానితోనేవించిన వాతరక్తము త్రికటుక
లవంగములు వోమము అడ్డసరము వీటికషాయముతో నేవించిన కాన శ్వాస బా
శర్కరతో నేవించిన పిత్తము తాపము తిష్పతీగ నేలవేము వీటికషాయముతో
నేవించిన సమస్తజ్వరములు యివి నివర్తించు. మఱియు బుద్ధిమంతుడగు నైద్యుడు
తనబుద్ధిచాతుర్యముచేత యోచించి తగుపాటి అనుపానములతో. నిప్పించిన సర్వ
రోగములు నివర్తించు.

నైక్రాంతానుపాసములు.

శ్లో॥ భస్మత్వంసముపాగతోవికృతకోహేన్నామృతేనాస్వితః ।
పాదాంశేనకలాజ్యవల్లసహితోగుంతోన్మితస్సేవితః ।
యత్కూణంబ్యరణంచపాండుగుదజంశ్వాసంచ ।
కాసామయందృష్టాంనైగ్రహణీమురఃక్షత ముఖాఃరోగాః
జయేదేహకృత్ ॥

తా॥ నైక్రాంతభస్మము 1 గురిగింజప్రమాణము $\frac{1}{4}$ గురిగింజయెత్తు స్వల్ప
భస్మము వీటిని 3 గురిగింజలయెత్తు పాతనేతిలోకలిపి నేవించిన త్తయరోగము జ్వరము
పాండురోగము గుదరోగము శ్వాస కాస క్రూరమగు సంగ్రహణి పురక్షతము వీటిని
నివర్తింపం జేయుటయేగాక శరీరపుష్టిని సగాలుగంజేయు.

నీలనైక్రాంత భస్మానుపాసములు.

శ్లో॥ సూతభస్మార్థసంయుక్తంనీలనైక్రాంతభస్మకం ।
మృతాభ్రకంతదుభయోస్తులితంపరేమద్ధితం ॥
క్షౌద్రాజ్యసంయుతంప్రాతర్గుంజామాత్రంనిపేవితం ।
నిహంతినకలాఃరోగాఃదుర్జయాసన్యభేషజైః ।
త్రినవ్దివసైన్యాణాంగంగాంభవపాతకం ॥

తా॥ రసభస్మము 1 భాగము నీలనైక్రాంతభస్మము $\frac{1}{2}$ భాగము యీ రెంటికి
సముము అభ్రకభస్మము వీటిని నేకముగజేర్చి చక్కగమద్దించి అందు తేనె నెయ్యి
వీటినినైచి కలిపి 1 గురిగింజయెత్తు 21 దినములపర్యంతము ప్రతిదినము ప్రాతఃకాలము
నందు నేవించిన గంగోదకము పాపముల నశింపజేయు చందంబున ఆ సాధ్యములగు
సర్వరోగములను నివర్తింపజేయు.

ప్రవాళ భస్మానుపాసములు.

శ్లో॥ ప్రవాళభస్మమాక్షి కేణమాగధీ యుతేననై నిహంతిమారుతం
కోష్ఠగంబ్యరంపురాతనం । జయేత్సుపక్వనారుణీఫలేనశుక్ర
సంక్షయందదాతిపుష్టిమాశుశర్కరాజ్య సంయుతంస్పృణాం ॥
సితాపయోయుతంనిహంతి పిత్తమాశుదారుణం సఖేనుశాలి
జైర్హిమైశ్చమూత్రకృచ్ఛమామయం । చికిత్సకైర్విచార్యదే

యమామయేషు వైధియాఖలేష్వనేక తంత్ర సమ్మతేన
మత్కృతిస్థియం॥

తా॥ ప్రవాళ (పవడము) భస్మమును పిప్పలిచూర్ణము తేనె వీటినికలిపి
దానితో నేవించిన కోర్చిగతవాతము పురాణజ్వరము పాపర (వెట్టిపుచ్చ) పండు
రసముతో నేవించిన ధాతు క్షయము వీటిని నశింపజేయు. శర్కర నెయ్యి వీటితో
నేవించిన శరీరపుష్టిని గలుగజేయు. పాలు శర్కర వీటితో నేవించిన దారుణమగు
పిత్తరోగము చల్లనికడుగునీళ్లతో నేవించిన మూత్రరోగము వీటినిబోకడదు.
మఱియు వైద్యుడు ఆయారోగములయందు అనుపానములను బుద్ధిచేతనూహించి
సేవింపజేసిన యవి నివర్తింతు.

రసోపర సాద్యోషధములకన్నిటికిని కొన్నిరోగముల
యందనుపానములు.

శ్లో॥ యోలేహింగుఘృతాన్వితం మధుయుతాకృష్ణాపురాణజ్వరే ।

వాతేసాజ్వరసోనకఃశ్వసనకేక్షోద్రాన్వితంత్రూషణం ।

శీతేవ్యాలలతాదళంసమరిచంమేహేవరాసోపలా ।

దోషాణాన్త్రితయోఽనుపానమూచితంసక్షోద్రమార్ద్రోదకం ॥

తా॥ సమస్త సోపరసములు మొదలైన ఔషధములను సామాన్యముగ కొన్ని
రోగములయందును అనుపానములను చేర్చుచున్నాను. రసోపరసాద్యోషధములకు
శూలిరోగమునందు నేతితో చేర్చబడిన యింగుప పురాణజ్వరమునందు పిప్పలీచూర్ణ
ముతోచేర్చబడిన. తేనె నాతరోగమునందు నేతితోచేర్చబడిన వుల్లి కాసరోగము
నందు తేనెతోగూడిన త్రూషణఘృణము శీతరోగమునందు తమలపాకునందుంచబడిన
మిరియాలు మేహరోగమునందు త్రిఫలముతో చేర్చబడిన యిరుగుడురసము త్రిదో
ములందు తేనెతో చేర్చబడిన అల్లపురసము యివి అనుపానములని యెఱుంగవలయు.

శ్లో॥ ఘనపర్పటకంజ్వరేగ్రహణ్యాంమధితం హేమగరేవమీషులా
జాః । కుటుజోఽతిన్యతౌవృషోఽస్రపిత్తేగుదకీలేష్వనలఃకృమా
కృమిఘ్నః॥

తా॥ జ్వరమునందు తుంగముపైలు పర్పటకము గ్రహణిరోగమునందు మజ్జిగ
విషరోగమునందు పుష్కొత్తివీతులు వాంతిరోగమునందు పేల్కాలు అతిసారమునందు
కొడిసవిత్తులు రక్తపిత్తమునందు అడ్డసగము మూలవ్యాధియందు చిత్రమూలము క్రిమి

రోగమునందు. వాయువిడంగములు యివి రసోప రసాదులకు నైజేష్ఠ్యబడిన రోగములయందును పానములని తెలియవలయు.

విషానుపాసములు.

శ్లో॥ శిఖికర్క్మరసోపేతంవిషమజ్వరజిద్విషం । విషయస్త్వాహ్వాయం
రాన్నా నేవ్యముత్పలకందకం । తండులోద కపీతానిర క్తపిత్త
స్యభేషజంరాన్నావిడంగత్రిఫలాదేవదారుకటుత్రయం । పద్మ
కంఠోద్రమమృతావిషంచశ్వా సకాసజిత్ । సితాంసవిషక్షీర
ప్రవాళమధుభిఃకృతా । వాంతినిహంతిగుటికామనుజానాంస
సంశయః । మధుమద్యానిశారేణుసైంధవైఃకుటత్వగ్యుతం
చ్యవసప్రాశనోపేతంవిషంక్షపయతిక్షయం ॥

తా॥ విషమున శుద్ధమైలుతుష్కభస్మము పారదభస్మము వీటితో నేవించిన విషమ
జ్వరము విషయస్త్రి సన్నరాన్నము కలువగడ్డ బియ్యపుకడుగునీళ్ళు వీటితో నేవించిన
రక్తపిత్తము సన్నరాన్నము వాయువిడంగములు త్రిఫలములు దేవదారు త్రికటుక
ములు తామరగడ్డ తేనె తిప్పసత్తు వీటితో నేవించిన శ్వాసకాసలు శర్కర శుద్ధ
పారదభస్మము అతివస పాలు పగడభస్మము తేనె వీటిని నేకముగజేసి నేవించిన
వాంతి రోగము వ్రూనిపసపు పర్పాటకము సైంధవలవణము దుండిలపుచెట్టుపట్టు వీటి
చూర్ణములను తేనె మద్యము వీటితోచేర్చి దానితోనేవించిన క్షయరోగము నివర్తించు.

శ్లో॥ విజయాపిప్పలీమూలంపిప్పలీద్వయచిత్రకైః । పుష్కరాహ్వ
సరీద్రాక్షాయవాసీక్షారదీప్యకైః ॥ సితాయష్టేద్విబృహతిసైన్దవ
వైఃపాలికైః పచేత్ । సవిపార్థవలైఃప్రథంఘృతా క్తంజీర్ణభుక్తి
బేత్ ॥ దుర్నామమేహగుల్మార్శతిమిరకృమిపాండుకాః । గల
గ్రహగ్రహాన్మాదకుష్టానిచనియచ్ఛతి॥ముస్తావత్సకపాతా
గ్నివ్యోషప్రతివిషావిషం । ధాతకీమో చనిర్యాసంచూతాస్థి
గ్రహణీహరం । కృచ్ఛ్రీహ్నవిషపథ్యాగ్నిదంతీద్రాక్షావిషా
వృషాః॥శిలాజతువిషంత్ర్యాపముదావర్తాశ్మరీహరం ॥

తా॥ విషమును కరక్కాయ మొడి పిప్పలి గజపిప్పలి చిత్రమూలము పుష్కర
మూలము కచోరములు ద్రాక్ష యవక్షారము వోమము శర్కర యష్టిమధుకము
ములక వామగు సైంధవలవణము చంగల్వకోస్తు $\frac{1}{2}$ పలము పసనాభి వీటినిచేర్చినండి

నీడనుయొందించి పిదపచూర్ణించి నేతిలోనైచి 4 మాసములుంచి పిదప దానిని ప్రతి నిత్యము నేవించిన దుర్గామగోగము మేహము గుల్మము అగ్గస్సు అతిసారము క్రిమి పొండుపు గళగ్రహము పున్మాదము కుష్టుపు వీటిని నివర్తింపజేయు. తుంగముపైలు కొడిశవిత్తులు విసబొద్ది చిత్రమాలము త్రికటుకములు అతివస వసనాభి ఆరె బూరుగబంక మామిడిపప్పు వీటికషాయముతో నేవించిన గ్రహణిరోగము వసనాభి కరక్కాయ చిత్రమాలము దంతివిత్తులు ద్రాక్ష అతివస అడ్డసరము వీటికషాయముతో నేవించిన మూత్రకృచ్ఛము శిలాజతుభస్మము వసనాభి త్రికటుకములు వీటికషాయ ముతో నేవించిన పుదావర్తము అగ్గస్సు వీటిని హరింపజేయు.

శ్లో॥ గోమూత్రక్షారసింధూత్థ విషపాషాణభేదకం । వజ్రవద్దార యత్కేత దేకతఃపీతమశ్వరీం । త్రిఫలాన్ద్వికాతూరై ర్విషంగుల్మ ప్రభేదనం । పిప్పలీపిప్పలీమూలంవిషంశూలహరంపరం । విషం ద్రవంతిమధుక ద్రాక్షారాన్నానతీకణాః ॥ విషవేల్లమిశిక్షీరం గుల్మస్తీహనిబన్ధణం । స్త్రీహూదర ఘ్నంపయసాశతాహ్వ కృమిజిద్విషం । నాయనీమూలకావృథేనకుష్మహరంవిషం ॥ పయసారాజన్మక్షత్వక్త్రాయంతీవాకుచీబలాత్ । స్త్రీహఘ్నం వాకుచాయాంచవిషంకావృథేనకుష్మజిత్ । అవల్లబై లాకజయా విడక్షారన్వయంవిషం । లేపన్మసైంధవఃపిష్టో వారిణాకుష్ట నాశనః॥

తా॥ విషమును గోమూత్రము యవక్షారము సైంధవలవణము క్రొమ్మనగ్రోవి వీటికషాయముతో నేవించిన వజ్రాయుధము పర్వతియు భేదించుచందంబున అశ్వరీ గోగమును త్రిఫలాచూర్ణము సజ్జక్షారము వీటితో నేవించిన గుల్మరోగమును పిప్పలి మోడి వీటికషాయముతో నేవించిన శూలరోగమును యెలికచెవియాకు యప్తిమధుకము ద్రాక్ష సన్నరాన్నము కచోరములు వసనాభి వాయువిడంగములు సదాప వీటి కషాయములో పాలుబోసి దానితో నేవించిన గుల్మ స్త్రీహరోగములును నశించు. పాలతోనేంచిన స్త్రీహము పుదరరోగము వీటిని నివర్తింపజేయు. సదాపవిత్తుల కషాయముతో నేవించిన కృమిరోగము కాచాకురసముతో నేవించిన కుష్మరోగము రేలపట్ట కలుక్రానుగ కారుగత్స వీటిచూర్ణమును పాలలోనైచి దానితోనేవించిన స్త్రీహరోగము కారుగత్స కషాయముతో నేవించిన కుష్మరోగము క్రాలుపట్ట యెలకుల్లు

కరక్కాయ వాయువిడంగములు న్జ్వలనము యవతారము నైంధవలనము వీటిని
పుడకముతోనూరి శరీరమునకు లేపనముజేసిన కృష్ణరంగము వీటిని బోకడచు.

శ్లో॥ ఏరండతైలత్రిఫలాగోమూత్రంచిత్రకంవిషం । నర్పిషాసహితం
పీతంవాతార్తత్వమహాతి॥స్వరసంబీజపూరశ్యవచాబ్రాహ్మీ
రసంఘృతం ॥ నంధ్యాపిబతినవిషం సుపుత్రైః పరివార్యతే ।
వీరాలాంగలికీదంతీవిషసామాణభేదకైః । ప్రయోజ్యమూఢగ
ర్భాణాంప్రలేపోగర్భమోచనః । దేవదారువిషంసర్పిణ్యోమూ
త్రంకంటకారికా । వచావాష్ఠలనంహన్తిబుద్ధేశ్చపరివర్ధనం ।
విషంసర్పిస్సితాక్షోద్రంతిమిరాపహమంజనం । విషంచైకమబా
క్షీరకల్పితంఘృతధూపితం । విషంధాత్రీఫలరసైరసకృత్పరివా
సితం । అంజనంశంఖనహితంప్రగాఢంతిమిరంజయేత్ । విష
మింద్రాయుధంస్తనేఽఘృష్టంకాచభిదంజనం । బీజపూరరసై
ర్ఘృష్టంవిషంతద్వత్సితాన్వితం । విషంమాగధికాద్యేచనిషా
కాచఘ్నమంజనం । శుక్లార్కంచవిషంకృష్ణాయుక్తంగోమూత్ర
భావితం । భల్లాతకాగ్నిశమ్యాకవిషైర్వామూత్రపేషితైః ।
లేపోవిచర్చికాగద్రురసికాకిటిభాపహః ॥ ఖర్జికాక్షారసింధూత్థ
శుక్తశుక్తవరంవిషం । కర్ణయోఃపూరణంతీవ్ర కర్ణశూలనిబ
ర్హణంప్రపౌండరీకమంజిస్తావిషతించుసముద్భవైః । నిహంతి
సాధితంతైలం గంఢూషేణసుఖామయాన్ । శాలాఖదిరకం
కోలబాతీకర్పూరచందనైః । ఓలబ్బవాలైర్ద్విగుణ విషైస్తా
రాంబుపేషితైః । సమూత్రవటికాక్లుప్తాఘృతైర్హస్తంతిముఖా
మయాన్ । కటుతైలంవిషంసన్యంపలికారుంషికాపహం॥గుంజా
టకణశిగ్రమూలరజనీసంపాశభల్లాతక । స్నుహ్యర్చాగ్నికరం
జనైః పథవచాకుష్మాభయాలాంగలీ॥వర్షాభూషడభూశిరీవరణ
వ్యోమాశ్వమారోవిషం । గోమూత్రంశమయేద్విలుప్తమసచీం
గ్రంథ్యర్బుదేహీపదాన్ ॥

తా॥ విషమును చిట్టముదము గోమూత్రము నెయ్యి వీటిని నేకముగజేర్చి
అందు త్రిఫలములు చిత్రమాలము వీటిచూర్ణములనువైచి దానితో నేవించిన వాత
గోగమునివర్తిండు. బ్రాహ్మిరసము నెయ్యి వీటియందు వసచూర్ణమునువైచి దానితో
నేవించిన పంథ్యత్వమునివర్తిండు. గజనిమ్మ తరిగొట్టు దంత వసనాభి క్రొమ్మనగ్రోవి
వీటినిన్నిటిని నేకముగ పుడకముతోనూరి గర్భమునకు లేపనముజేసిన మూఢగర్భవిమో
చనముగలుగు. దేవదారు వసనాభి వస వీటిచూర్ణమును నెయ్యి గోమూత్రము వీటిని
జేర్చి దానియందువైచి దానితోనేవించిన నత్తిరోగము నివర్తించుటయేగాక బుద్ధి
వృద్ధి సగాగలుగు. నెయ్యి తేనె శర్కర వీటితోచేర్చి అంజనమిడినగాని లేక నెయ్యి
మేకపాలు వీటితో అంజనమిడినగాని తిమిరరోగము నివర్తిండు. శంఖభస్మము
విషము వీటిని పుసిరికరసముతో అనేకమాల్లు భావనచేసి నేత్రముల కంజనమిడిన
గాఢమైన తిమిరరోగమునశించు. వజ్రభస్మము చనుబాలు నెయ్యి వీటిని నేకముగ
కలిపి అంజనమిడిన గాని లేక మాదీఫలరసము శర్కర విషము వీటిని నేకముగజేర్చి
రంగరించి అంజనమిడిన గాని కాచమునే నేత్రరోగము నివర్తిండు. పిప్పలి గజపిప్పలి
వీటిచూర్ణమును తెల్లతామరపుష్పరసముతో కలిపి అందు విషమునుచేర్చి నేత్రముల
కంజనమిడిన కాచరోగము నివర్తిండు. పిప్పలి విషము వీటిని గోమూత్రముతో
భావనచేసి అంజనమిడిన శుక్లాక్షమనే నేత్రరోగము నివర్తిండు. జీడి చిత్రమాలము
రేల విషము వీటిని గోమూత్రముతోనూరి శరీరమునకు లేపనముజేసికొనిన గజ్జి ద్రువ
రసికా కిష్టిభాను కుప్పరోగములు యివి నివర్తిండు. నర్జత్కారము సైంధవలవణము
త్రిఫలములు విషము వీటిని పులికల్లులోవైచి చెవులయందుపోసిన కర్ణశూల నివర్తి
యగు. ప్రపాండరీకమనే గ్రంథ్యము మంజిష్ఠ విషము తుమికి వీటినినూ నెయ్యందువైచి
తైలపక్వముగకాచి దానిని పుక్కిలించిన ముఖరోగము నివర్తిండు. యేపి చంద్ర
తక్కోలాలు బాజికాయ పచ్చకర్పూరము శ్రీగంధము బోశము అబ్బవాలము యివి
ప్రత్యేకముగ 1 భాగము 2 భాగములు విషము వీటిని సంబరేణురసము గోమూత్రము
వీటితోనూరి పటుకములుచేసి నేతితో నేవించిన ముఖరోగములన్నియు నివర్తిండు.
కటుకరోహిణి విషము వీటిని మంచినూనెలోవైచి కాచి నస్యముజేసిన పలికా ఆరుం
షికా అను నీరోగములునశించు. గురిగింజ వెలిగారము మునగవేరు కోరిందపట్ట
రేలపట్ట జీడి ఆకుజెముడు జిల్లేడు చిత్రమాలము వ్యాఘ్రనఖమనే గ్రంథద్రవ్యము

సైంధవలవణము వన చంగ్వకోష్ఠ కరక్కాయ నీరు పిప్పలి గలిజేరు వుత్తరేణి దిరి
శనము త్రికటుకములు గన్నేరు విషము వీటిచూర్ణమును గోమూత్రముతోనూరి లేపము
జేసిన అపచీరోగము గ్రంధిరోగము అర్బుదరోగము శ్లిషదరోగము యివి తొలగు.

గద్య॥ ఇతి శ్రీమదాంధ్ర భాషానువాద భూషితే, అనుపానరత్నాకరే

సప్తధాతూపధాతు పారదాది రసోపరసానాం విషస్య

చానుపాన వివేకకథనన్నామ, తృతీయస్తంభం.

శ్రీరస్తు.

అనుపానరత్నాకరము.

ఆంధ్రతాత్పర్యము.

చతుష్టస్సరంగము.

సప్తధాతు శోధన.

శ్లో॥ స్వగతారతామ్రాణాంపతాన్యగ్నప్రతాపయేత్ ।
 నిషిద్ధోత్తప్తతప్తానితై తేతక్రేచకాంజికే ।
 గోమూత్రేచకులుత్థానాంకషాయేచత్రిధాత్రిధా ।
 ఏవంస్వగ్ధాదిలోహానాంవిశుద్ధిస్సంప్రజాయతే ॥

తా॥ బంగారు వెండి యిత్తడి రాగి వీటిని పలచనగ రేకులుజేసి అనేకమార్లు నిప్పుయందుకాచి నూనె మజ్జిగ కాంజికము గోమూత్రము పులవకషాయము వీటిలో ప్రతిదానియందును మూడేసిమార్లు ముంచి న విశుద్ధియగు. ఇదేప్రకారము స్వగ్ధాది సప్తధాతుపులను శుద్ధిజేయవలయు.

ఉపధాతు (అనగా) సువర్ణమాక్షికశోధన.

శ్లో॥ మాక్షికస్యతయోభాగాభాగైకంసైంధవస్యచ ।
 మాతులుంగద్రవైర్వాధజమ్బీరస్యద్రవైఃపచేత్ ।
 చాలయేల్లోహజేపాత్రేమావత్పాత్రంసులోహితం ।
 భవేత్తతస్సుసంశుద్ధిస్సర్వమాక్షికమృచ్ఛతి॥

తా॥ స్వర్ణమాక్షికము 3 భాగములు సైంధవలవణము 1 భాగము వీటిని చూర్ణించి యినపబాణలిలోవైచి అగ్నిపైనునిచి యందు మాదీఫలరసమును గాని లేక నిమ్మపండ్లరసమును గాని బోసి బాణలియెట్లుగ యగువరకు యినప గరిటెతో కలియ బెట్టుచుండిన స్వర్ణమాక్షికము శుద్ధియగు.

రాష్ట్రమాషిక శోధన.

శ్లో॥ కర్కోటీమేషశృంగ్యత్థైర్ద్రవైర్జన్మిభరజైర్దినం ।

భావయేదాతసేతీప్రేవిమలాశుధ్యతిధునిం ॥

తా॥ రాష్ట్రమాషికమును డావరడంగి తీగరసముతో 1 దినంబును వడ్లికూర రసముతో 1 దినంబును నిమ్మపండ్లరసముతో 1 దినంబును ముద్దించి ప్రతిదినంబును తీగ్గముగు నెండనెండించిన నది శుద్ధియగు.

తుత్త శోధన.

శ్లో॥ విష్టయామర్దయేత్తుత్తంమాజ్జారకకపోతయోః ।

దశాంశంబంకణందత్వాపచేన్మృదుపుటేత్తతిః॥

పుటందధ్నపుటంక్షౌద్రైర్దేయంతుత్తవిశుద్ధయః॥

తా॥ పిల్లివిష్టము పావురపిట్టములము వీటిని మైలుతుత్తమునకు సమభాగంబు గను వెలిగారము మైలుతుత్తమునకు సమభాగంబుగను గ్రహించి ఖల్వమున జక్కగ ముద్దించి యెండనెండించి ప్రమిదలయందునిచి చీలయిచ్చి అడవి యేరుపిడకలతో లఘుపుటంబిడి పిదప దానిని పెరుగుతో ముద్దించి పైజెప్పిన ప్రకారము మరల లఘు పుటంబిడవలయు. ఇటులనే తేనెతోనూరి పుటంబిడిన మైలుతుత్తము శుద్ధియగు.

కాంస్యరీతి శోధన.

శ్లో॥ శోధనంకాంస్యరీతోశ్చధాతుశ్శుద్ధిసమంభవేత్ ॥

తా॥ స్వర్ణాది ధాతువుల శోధనమువలెనే కంచు యిత్తిడి వీటికికూడ శోధన జేయవలయు.

సిందూర శోధన.

శ్లో॥ దుగ్ధాప్లుయోగతస్తస్యవిశుద్ధిర్గతితాబుధైః॥

తా॥ పాలు పులుసు వీటితో సిందూరమును శుద్ధిచేయవలయు.

శిలాజతు శోధన.

శ్లో॥ హేమాద్యాసూర్యసంతాపాన్రవంతిగిహితవః ।

తచ్ఛాంభోమృదుమృతాన్నిభంతపృవేచ్ఛశిలాజతు ॥

శిలాజతుసమానీయగ్రీష్మత ప్రశిలాహ్యతం ।

గోమగ్ధప్రిఫలాక్వాథైర్భృంగద్రావై శ్చమర్దయేత్ ॥

ఆతపేదినమ్మేకై కంతచ్ఛుష్కంశుద్ధతాన్వజేత్ ॥

తా॥ గ్రీష్మర్తువునందు సూర్యసంతాపముచే పర్వతాదులయందలి హేమాది ధాతువులు తపించి యందుండి రసముద్రవించి ఘనీభవించుటయ శిలాజత్తు అనబడు. అట్టిశిలాజిత్తును ఆవుపాలు త్రిఫలకషాయము గుంటగలగరరసము వీటిలో ప్రతిదాని చేతను నొక్కొక్కదినమునొప్పున ఖల్వమునమర్చించి 1 దినము యెండనెండించిన నది శుభ్రయగు.

రససంస్కారము.

శ్లో॥ అష్టాదశై వసంస్కారాణానవింశతికాః క్వచిత్ ।

సంప్రోక్తారసరాజస్య పసుసంఖ్యాః క్వచిన్మతాః ॥

తా॥ రసమునకు 18 సంస్కారములు గలవనియు 19 సంస్కారములు గల వనియు 8 సంస్కారములు గలవనియును జెప్పబడియున్నది.

రిసాస్తా దశసంస్కార వివరణము.

శ్లో॥ స్వేదనం మర్దనం మూర్ఛార్ఘ్ణతాపనం పాతనం త్రిధా ।

బోధనం నియమంచై వదీపనంచానునాసనమ్ ।

చూరణం జూరణంచై వసారణం ప్రతిసారణమ్ ।

క్రామణం వేధనంచై వదేహేయోగే చ శస్యతే ॥

తా॥ స్వేదనము మర్దనము మూర్ఛనము పుష్కాపనము అధఃపాతనము తిర్యక్పాతనము ఊర్ధ్వపాతనము బోధనము నియమము వదీపనము అనువాసనము మారణము జూరణము సారణము ప్రతిసారణము క్రామణము వేధనము శరీరయోగము అనునవి రసాస్తాదశ సంస్కారము లనబడు.

స్వేదన విధి.

శ్లో॥ త్రూషణం బలవణం రాజీరజసీ త్రిఫలార్ద్రైకమ్ ।

మహాబలానాగబలామేఘనాదః పునర్నవా ।

మేషశృంగచిత్రకంచనవస్త్రింసమంసమమ్ ।

రసస్యపోషణాం శేనసేర్వంయుంజ్యాత్పృథక్పృథక్ ।
ఏతత్సమస్తంవ్యస్తంవాపూర్వామైశైవపేషయేత్ ।

లింపేదనేనకల్మేనవస్త్రేనాంగుళిమాత్రకమ్ ।

తస్మధ్యేనిషీపేత్సూతంబధ్వాతత్రదిసంపచేత్ ।

డోలాయంత్రేష్టుసంయుక్తేజాయతేస్వేదితోరసః ॥

తా॥ త్రికటుకములు పుష్ప ఆవాలు పసపు త్రిఫలములు అల్లము పెద్దముత్తప
పులగము నాగముత్తపపులగము చిత్రికూర తెల్లగలిజేరు వద్ది చిత్రమూలము నవా
సాగరము అనువానిలో ప్రతిద్రవ్యమునుగాని అందు దొరికినవానినిగాని రసమునకు
18 వ భాగము గ్రహించి ప్రత్యేకముగగాని సమదాయముగగాని కలితోనూరి
వస్త్రముపై అంగుళప్రమాణము లేపనముజేసి దానిమధ్యమున పాదరసమునుబోసి
వస్త్రములో మూటగట్టి దానిని డోలాయంత్రమున దగిలించి కలితో 1. దినము
పండుటయ నే్వదనమనంబడు.

మర్దనవిధి.

శ్లో॥ భిషగ్భిర్మర్దయేచ్ఛూర్ణైర్మిత్యాపోషణాంశతః ।

సూతస్యగాలితేవస్త్రేవక్ష్యమాణద్రవాదిభిః ।

గృహధూమేష్టికాచూర్ణంతథాదధిగుడాన్వితమ్ ।

లవణాసురిసంయుక్తంక్షిప్తావసూతంవిమర్దయేత్ ।

జీర్ణాభ్రకంతథాజీర్ణబీజసూతంతద్దైవచ ।

గృహ్లాతినిర్మలోరోగోగ్రాసేగ్రాసేవిమర్దితః ॥

తా॥ కరుధూపము యిటికెరాయిపొడి పెరుగు బెల్లము పుష్ప ఆవాలు జీర్ణా
భ్రకము పీటిలో ప్రతిదాని చూర్ణమును రసమునకు 16 వ భాగముజేర్చి మర్దించి
రసమును వస్త్రములోబోసి పిడిచిన నిర్మలమై శీఘ్రముగ రోగముల హరింపజేయు.

మూర్చనవిధి.

శ్లో॥ సహకన్యామలంహంతిత్రిఫలావహ్నినాశినీ ।

చిత్రమూలంవిషంహంతిత్సూతంచప్రయత్నతః ।

మిశ్రితంమర్దయేత్సూతంస్తవాచేణమూర్చయేత్ ।

ఇత్థంసంమూర్చితస్సూతోఢోషశూన్యఃప్రజాయతే ॥

తా॥ కలుబంద పాదరసమునందలి మలదోషమును త్రిఫలము పహ్నిదోషమును చిత్రమూలము విషదోషమును హరింపజేయు. కావునమిత్రిత పాదరసమును కలుబంద త్రిఫలములు చిత్రమూలము అనువాని రసములతో ప్రతిదానిచే యేదేసినార్లు మర్దించిన రసము మూర్ఛంజెందు. ఇటుల మూర్ఛంజెందినరసము దోషరహితంబు.

ఉత్తాపనవిధి.

శ్లో॥ స్థలైస్సోష్ణానాశైర్వాతైశ్చనాదుత్థితోభవేత్ ।
అథవాపాతనాయంత్రేపాతనాదుత్థితోభవేత్ ।
ఉత్థితఃకాంబికాక్వాఢైఃక్షౌణ్డినీయమతిఃపరమ్ ॥

తా॥ పాదరసమును పుష్టోదకముతోగాని పుష్టముగనుండు. కలితోగాని కడిగి దీసికొనిన పుష్టితంబగు ; లేక ఉద్భవపాతనా యంత్రమునందును పుష్టితంబగు ; పుష్టా పనానంతరము రసమునుష్టముగనుండు కలితోగడుగవలయు.

ఉద్భవపాతనవిధి.

శ్లో॥ భాగాస్త్రయోరసస్యార్కచూర్ణమంశాంశనింబుకమ్ ।
తతస్సంమద్దయేద్యావత్తావదాయాతిపిండతామ్ ।
తత్పిండంతలభాండస్థమూర్ధవభాండేజలంక్షిపేత్ ।
కృతావలంబాలకేయంత్రేదత్వావార్షింహిమోదకమ్ ।
సంరోప్యచాగ్నింమధ్యస్థంచతుర్యామంహిబోధయేత్ ।
యుక్త్యైర్ధవభాండసంలగ్నంగృహ్ణీయాత్పారదంతతః ।
ఉద్భవపాతనమిత్యుక్తంభిషగ్భిస్సూతశోధనే ।
ససూతభాండవివరమన్యద్గలతిభాండకే ।
తథాసంధిర్ద్వయోఃకార్యాపాతనాయంత్రమంత్రకే ।
యంత్రప్రమాణంవదనాద్గురోర్జేయంవిచక్షణః ॥

తా॥ పాదరసము 3 భాగములు జిల్లేడుపట్టచూర్ణము 1 భాగము యిటుల వీనిని గ్రహించి అందొకింత నిమ్మసండ్లరసముబోసి యుంటగనగువరకు మర్దించి దాని నధస్థిత భాండమునందునిచి పైభాండమునం దుదకముబోయుటచే డమరుకాయంత్ర మని బలంగడు దానిని పొయిమీదనునిచి పైభాండమునందు శీతోదకముబోయుచు 4 రూములు మధ్యమాగ్నితోపండి పైకుండ నంటియుండు రసమున్న యుక్తితో

గ్రహింపవలయు. రసశోధన విషయమున జేయబడు నీక్రియనే ఊర్ధ్వపాతనమని యెదరు. ఊర్ధ్వపాతనాధస్థిత భాండముఖములో పైభాండముయొక్క ముఖమును ముఖమునుజేర్చి బాగుగనంధి లేవనము జేయవలయు. యంత్రప్రమాణము గురు ముఖమువలన దెలిసికొనవలయు.

అధఃపాతనవిధి.

శ్లో॥ త్రిఫలాశిగ్రుశిఖిభిర్లవణానురిసంయుతైః ।

సప్తపిష్టరసంకృతావలేపయేదూర్ధ్వభాండకే ।

ఊర్ధ్వభాండోదరంలిప్త్యాచాఢోభాండజలంక్షిపేత్ ।

సంభిలేపంద్వయోఃకృతావలిద్యంత్రంభువిపూరయేత్ ।

ఉపరిష్టాత్పుటేదప్తేజలేవతతిపాదరః ।

అధఃపాతనమిత్యుక్తంసిద్ధాదైస్సూతకర్మణి ॥

తా॥ త్రిఫలములు మునగ చిత్రమాలము పుష్ప ఆవాలి వీనితోడ రసమును జేర్చి రసముగలియవరకు ఖల్వమునమర్చించి డమర్చక యంత్రముయొక్క పైపాత్ర లోభాగమున దానినిబూసి క్రిందిపాత్రయందుదకముబోసి ఆ 2 పాత్రలజేర్చి సంధులకు బాగుగచీలమన్న లేపనముజేసి యెండించి యా పాత్రను భూమిలోపూడ్చి దానిపై పుటంబిడవలయు. ఇటులజేసిన రసము జలముండు క్రిందిపాత్రయందు బడు. దీనిని సిద్ధాదులు రసకర్మయందు అధఃపాతనమని వచించెదరు.

తిర్యక్పాతనము.

శ్లో॥ ఘటేరసోవినిజ్జేప్యోసజలంఘటమన్యకమ్ ।

తిర్యక్ముఖంద్వయోఃకృతావస్ముఖంశోధయేత్సుధీః ।

తత్రైవచుల్యాంసంస్థాప్యత్నతస్తంతతోభిషక్ ।

రససోజ్జ్వలయేద్వహ్నిరియావత్సూతోజలంవిశేత్ ।

తిర్యక్పాతనమిత్యుక్తంసిద్ధైశ్చైవార్జునాదిభిః ।

మిశ్రితౌనాగవంగౌచరసేవిక్రయహేతుతః ॥

తా॥ భ్యాంస్వాత్కృమిదోషస్తుతస్మక్తిఃపాతనత్రయాత్ ।

ఏవంసుసంస్కృతస్సూతఃపాతనావిధియత్నతః ।

సర్వదోషవినిర్ముక్తౌజాయతేనాత్రసంశయః ॥

తా॥ యంత్రమునకు లగినటులు వొకింత నిడుపుగనుండు కుండలగ్రహించి అందొకదానిలో పాదరసమును మఱియొక దానిలో యుడకమునుబోసి అడ్డముగ మునిచి వాటినిజేర్చి సందులకు చీలమన్ను లేపనముజేసి రసముబోసినకుండను పొయి మీదనడ్డముగ యుక్తితోనునిచి పాకముజేసిన రసము నీళ్లలోబ్రవేశించు. దీనినే నాగాళ్లునుడు మొదలగు సింహులు తిగ్యక్వాతనమని వచించెదరు. ఇటులయుక్తిచే 3 మాన్లు తిగ్యక్వాతనము జేయుటవలన రసమునందలి నాగ వంగ క్రిమిదోషనివర్తించు. ఈతిగ్యక్వాతనవిధివలన రసమునందలి సర్వదోషములు నిస్సంశయముగ హరించు.

బోధ సము.

శ్లో॥ ఏవంకదర్శితస్సూత్రఃపండత్వమధిగచ్ఛతి ।
తస్మైస్త్వయేస్యక్రియతేబోధనంకథ్యతేహితత్ ॥

తా॥ ప్రైప్రకారము శోధింపబడిన పాదరసమునందు పండత్వదోషముండు. అది నివర్తించుటై బోధనక్రియను వచించెద.

బోధ సము.

శ్లో॥ కదర్ద్యనేనై వనపుంసకత్వమేవంభవేదస్యరసస్యపశ్చాత్ ।
వీర్యప్రకర్షాయచభూర్జపత్రేనేవోజలేనైంధవచూర్ణగర్భే ॥

తా॥ రసమునకు పైజెప్పబడిన సంస్కారములన పండత్వదోషముగలుగు. తన్నివారణార్థము రససామర్థ్యము వృద్ధిజేందుటకును రసమును భూర్జ పత్రము పుదకము సైంధవలవణము అనువానితో పాకముజేయవలయు.

నియమసము.

శ్లో॥ సర్పాక్షీచించికానంద్యాభృంగాబ్ధకనకాంబుభిః ।
దిసంసంస్వేదిజస్సూతోనియమాత్థిస్సరతాంవజేత్ ॥

తా॥ పాదరసమును సర్పాక్షీ చింత గొడ్డుకాకర గుంటగలగర తుంగముపైలు పుష్పైష్ట అనువాని రసములతోగాని లేక కషాయములతోగాని 1 దినము పండిన నియమన మనంబడు.

సందీపనము.

శ్లో॥ కాసీసంపంచలవణంతదూర్ధ్వంనింబుకరసమ్ ।
క్షిప్త్యాక్షిప్త్యాధదాతవ్యంతాద్మకై సంధవభేటకమ్ ।

గర్భేకృత్వాధరాగర్భేదత్వాన్సైంధవసంయుతమ్ ।

ధూలిమస్తాంగుళిందత్వా రాజికామరిచానిచ ।

ద్విశ్శిగురీబమేకత్రటంకణేనమన్వితమ్ ।

అలోఽద్యకాంజికేహోలాయంత్రేపాచ్యందిన్ద్రస్తిభిః ।

దీపనంజాయతేనమృక్కుతరాజస్యజారణే ॥

తా॥ అన్నభేది పంచలవణము వీటినిగ్రహించి దానిపైపలుమారు నిమ్మపండ్ల రసముబోసి సైంధవలవణగడ్డను పగలగొట్టి అందు సైంధవలవణముతోడ పాదరసమును జేర్చి దానిపైపూర్వోక్త సైంధవలవణమును నిమ్మపండ్లనంటించి దానిపై 8 అంగుళముల ధూళినంటించి మునగవిత్తులు చేదుమునగవిత్తులు వెలిగారము అనునీమూటినినూరి కుండకులేపనముజేసి అందుకలిబోసి దానిమధ్యమున దోలాయంత్రముతో 3 దినములు పండిన రసము జారణసంస్కారమునందు దీపనమగు.

(రసమున కష్టాదశ సంస్కారములు జెప్పబడియుండినను “స్వేదోమర్దిత మూర్చనాస్థితరతః పాతోపిఘేదాన్వితో । బోధస్సంయమనం ప్రదీపన మతిస్పష్టాప్త ధా సంస్కృతిః ! అస్యానర్వ రసోపయోగి కతయాత్వన్యాన విన్యస్యతే । గ్రంథస్మిన్ ప్రకృతోపయోగ విరహోద్విస్తార భీత్యాథవా ॥” అనుగ్రంథాంతర వచనప్రకారము స్వేదన మర్దన మూర్చన పుత్పాతన పాతన బోధన సంయమన ప్రదీపనములన 8 సంస్కారములు సర్వోపయోగంబులగుటచే జెప్పబడియె. తక్కిన 10 సంస్కారములు ఔషధోపయోగంబులు గాకుండుటంచే జేసియు గ్రంథవిస్తర భీతింజేసియు జెప్పబడవయ్యె.)

ర స శో ధ న.

శ్లో॥ అథ వాహింగులాత్సుతంగ్రాహయేత్తన్నిగద్యతే ।

జంబీరనింబునీరేణమర్దితోహింగుబోదినం ।

ఊర్ధ్వపాతనయంత్రేణగ్రాహ్యస్సాన్యనిర్మలారసః ।

కంచుకైర్నాగవంగాద్యర్చిర్ముక్తోరనకర్మణి ।

వినాకర్మాప్తకేనైవసూతోఽయంసర్వకర్మకృత్ ॥

తా॥ రసమునకు పైజెప్పబడిన సంస్కారములు లేకపోయినను యింగిలీకములో తీయబడినరసము శుద్ధముగనుండుగాన దానిని గ్రహించువిధమును వివరించెద. నిమ్మపండ్లరసము వేపవట్టరసము వీటితో 1 దినము యింగిలీకమును మర్దించి ఊర్ధ్వపాతనమునే యంత్రమునందునిచి పండిన నాగవంగాదులతో గూడియుండు

రసము వాటిచే నడువబడి శుద్ధరసమునిలుచు. ఇట్టిరసము 8 సంస్కారములు లేక పోయినను నమస్త రసకర్మలయందుపయోగించు.

అ స్య చ్చ.

శ్లో॥ నింబూరసైర్నింబపత్రరసైర్వాన్వీయామమాత్రకం ।
పిష్టాద్విదరదమూర్ధ్వంచపాతయేత్సూత్రయ్యుక్తివిత్ ।
తతశ్శుద్ధరసంతస్మాన్నిత్యాకార్యేషుయోజయేత్ ॥

తా॥ రసమును వేపపట్టరసముతోగాని నేపాకు రసముతోగాని యామ మాత్రమునూరి ఊర్ధ్వపాత యంత్రమునందువండిన నదిశుద్ధమగు. దానిని సమస్తరస కర్మలయందుపయోగించవలయు.

అ స్య చ్చ.

శ్లో॥ కుమారికాచిత్రకరక్షనక్షమైక్యతైఃకషాయైర్భృహతీవివిక్తితైః ।
శుభ్రిత్రీకేణాదివిమర్దితోఽసోదిస్త్రయంసర్వమతైర్విముచ్యతే ॥

తా॥ రసమును కలబంద చిత్రమాలము యెఱ్ఱవాలు ములకవేరు త్రిఫలములు వీటికషాయముతో 3 దినములు మర్దించిన నమస్తములములచే విడువబడి శుద్ధమగు.

—॥ ఉపరస శోధనములు. ॥—

గంధకశోధన.

శ్లో॥ లోహపాత్రేవినిక్షిప్యఘృతమగ్నాప్రతాపయేత్ । తప్తేఘృతే
తత్సమానంక్షిపేన్గంధకజంరజః । విద్రుతంగంధకంద్యప్రాప్తమ
నస్తేవినిక్షిపేత్ । యథావస్త్రాద్వినిస్సృత్యమగ్నమధ్యేఖిలం
పతేత్ । ఏవంసగంధకశుద్ధస్సర్వకర్మోచితోభవేత్ ॥

తా॥ లోహపాత్రయందు నెయ్యిబోసి కాచి అందు నేతికినమముగ గంధక చూర్ణముపైచి అది కరుగునటులకాచి నూత్నవస్త్రమునందుపోసి పాలయందుపడు నటుల వడియగట్టిన ఆగంధకము శుద్ధమగు. దీనిని సర్వకార్యములయందుపయోగించందగు.

హింగుశోధన.

శ్లో॥ మేషిక్షి నేదరదమమృతైర్శుభ్రావితం ।
సప్తవారాక్ప్రలేపేనశుద్ధిమాయాతినిష్ఠితం ॥

తా॥ ఇంగిలీకమును మేకపాలతో 7 మార్లును నిమ్మపండ్లు మొదలగు పుల్లని ద్రవ్యములతో 7 మార్లును ఖల్వమునమర్చించి యెండించిన నిశ్చయముగ శుద్ధియగు.

అభ్యక్తి శోధన.

శ్లో॥ కృష్ణాభ్యక్తికంధమేద్వహ్నాతతఃక్షీరేవినిఃక్షీపేత్ |
భిన్నపత్రంతుతత్ప్రత్యాతంశులియాన్లుయోర్ధ్వైః |
భావయోగప్రయామంతుదేవంశుద్ధ్యతిచాభ్యక్తిమ్ ||

తా॥ * కృష్ణాభ్యక్తికమును కట్టెలలో వేసి యది యెట్టిగనగువరకు డోలతిత్తితో నూది పిదప దానిని ఆవుపాలతో వేసి రేకులు రేకులుగ వొలిచి చిట్టికూరరసమును నిమ్మపండ్లరసమును సేకముగ చేసి యందాయభ్యక్తిపు రేకులనుజైచి 8 యామంబులు నిచిన అభ్యక్తిము శుద్ధియగు.

హరితాభ్య శోధన.

శ్లో॥ తాళకంకణశఃకృత్వాతచ్ఛూర్ణంకాంజికేక్షీపేత్ |
డోలాయంత్రేణయామైకంతతఃకూష్మాండజైర్ద్రవైః |
తిలతై రేవచేద్యామంయామంచత్రిఫలాజలైః |
ఏవంతంత్రేచతుర్యామంపాచ్యంశుద్ధ్యతితాళకం ||

తా॥ తాళకమును రేకులుగవొలిచి చూర్ణముజేసి జమరిబట్టలో మూటగట్టి డోలాయంత్రమున కాంజికముచే 1 యామంబును బూడిదగుమ్మడు రసముచే 1 యామంబును నువ్వులనూనెచే 1 యామంబును త్రిఫలకషాయముచే 1 యామంబును వండిననది శుద్ధియగు.

మనశ్శిల శోధన.

శ్లో॥ పచేత్ర్యహమజామూత్రైర్గ్లోలాయంత్రేమనశ్శిలాం |
భావయోత్సప్తధాపితైరజాయాశుద్ధిమృచ్ఛతి ||

తా॥ మణిశిలను డోలాయంత్రమునమనిచి మేకపంశితముచే 3 దినంబులువండి పిదప నామణిశిలను మేకపిత్తముతో 7 మార్లు భావనజేసిన నది శుద్ధియగు.

* శుద్ధిజేసిన కృష్ణాభ్యక్తికమును గ్రహించి దానికి 4 వ భాగము వడ్డుకలిపి కంబళిలో మూటగట్టి యామూటను తట్టయందునిచి చేతితో బక్కగబిసికిన నందలి అభ్యక్తిము పైలువెడలు. ఇటులవెడలిన పిదప అతట్టయందలి అభ్యక్తిపునీళ్లను 1 పాత్రలోబోసి యొక యామంబునునిచి పైతేట నీటినివంచి అడుగుననుండెడి అభ్యక్తిమును జేకొని యెండించిన నది ధాన్యాభ్యక్తిమనంబడు.

అస్య చ్చ.

శ్లో॥ అగస్త్యవ్రతో యేనభావితంసప్తనాశకం ।

శృంగబేరరసైర్వావిశుద్ధ్యలిమనశ్చిలా ॥

తా॥ అగస్త్యాకు రసముతోగాని అల్లపురసముతోగాని 7 మాల్లు భావన జేసిన మనుశిల శుద్ధిమగు.

ఖర్బర శోధన.

శ్లో॥ నరమూత్రచగోమూత్రేనష్టాహంరసకంపచేత్ ।

జోలాయంత్రేణశుద్ధస్సన్యత్తతఃకార్యేషుయోజయేత్ ॥

తా॥ ఖర్బరను (కల్క-ఫరి) జోలాయంత్రంబున నునిచి యందు నరమూత్రము బోసి 7 దినంబులును ఆవుపంచితముబోసి 7 దినంబులును వండిన నది శుద్ధియగు. ఇటుల శుద్ధిజేసినతర్వాత దీనిసోపధములయందు జేర్చుకొనఁదగు.

కంకుష్టాది శోధన.

శ్లో॥ కంకుష్టంగై రికంశంఖఃకాసీసంబంకణంతథా ।

నీలాంజనంశుక్తిభేదాఃశుల్లకాస్సవరాటకాః ।

జంబీరవారిణాస్విన్నాఃతూలితాఃకోష్ణవారిణా ।

శుద్ధిమాయాన్త్యమియోజ్యభిషగ్భిరోగసిద్ధయే ॥

తా॥ ముదారశింగు గైరికము శంఖము కాసీసము వెలిగారము నీలాంజనము ముత్యముచిప్ప మొదలగునవి చిన్నగవ్వలు వీటిని నిమ్మరసముయొక్క అవిరిలోనునిచి పిదప వుష్ణోదకముతో కడిగిన నవి శుద్ధియగు. గానవీటిని వైద్యక్రియలయందుఁబ యోగించఁదగు.

సర్వోపరస శోధన.

శ్లో॥ త్రితౌరేలవణేదేయమన్లువగ్నేత్రిధాపచేత్ ।

తదాచోపరసాశ్శుద్ధాజాయస్తేదోషనర్జితాః ॥

తా॥ త్రితౌరములు లవణము అమ్లవర్ణము వీటితోకూడ 3 మాల్లువండిన వుప రసములు నిర్దోషములై శుద్ధమగు.

రత్న శోధన.

వజ్రశోధన.

శ్లో॥ కులితోద్రవకావృత్తైర్జోలాయంత్రేవిపాచయేత్ ।

వ్యాఘ్రీకందగతంవజ్రంత్రిదిసంశుద్ధిమృచ్ఛతి ॥

తా॥ వాసుడుగడ్డనునూరి యందు వజ్రమునునిచి జమరిబట్టలో మాటగట్టి
డోలాయంత్రమున నునిచి అందు పులవకట్టుబోసి 3 దినములును ఆరికధాన్య కనా
యముబోసి 3 దినములును వండిన వజ్రము శుద్ధియగు.

సర్వరత్న శోధన.

శ్లో॥ నేవదయేద్ధోలికాయంత్రేజయంత్యాస్వరసేనచ ।
మణిముక్తాప్రవాళానాంయామైకంశోధనంభవేత్ ॥

తా॥ సూర్యకాంతము మొదలగు సమస్తమణులు ముత్తయము పగడము వీటిని
డోలాయంత్రముననునిచి తక్కులిరసముచే 1 యామమువండిన నవి శుద్ధియగు.

విషశోధన.

శ్లో॥ కృత్యాచణకసంఖ్యానంగోమూతైర్భవియేత్యహం ।
సనుటంకణసంసిష్టంమృతమిత్సుచ్చతేవిషం ॥

తా॥ విషమును వెలిగారముతోనూరి పెనగగింజంత మాత్రలంచేసి గోమూత్ర
ముచే డోలాయంత్రమునందు 3 దినములువండిన విషముశుద్ధియగు.

ఉపవిష శోధన.

శ్లో॥ పంచగవ్యేషుశుద్ధానిదేయాన్యపవిషాశిచ ॥

తా॥ ఉపవిషములను పంచగవ్యములో భావనజేసిన శుద్ధియగు.

సేపాళ శోధన.

శ్లో॥ నిస్త్యచంచైవసేపాళంకుమారీరసజేనచ ।
గుడోదకేనగోక్షీరైర్గోఘృతేనపృథక్పృథక్ ।
పాచితంశుద్ధిమాప్నోతివై ద్యశాస్త్రవినిశ్చితం ॥

తా॥ సేపాళముల పైపాట్టునొలిచి యందలి యగరులందీసి కలబందరసము
పానకము ఆపుపాలు ఆపునెయ్యి అసువానిలో ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగ నుడికించిన
సేపాళము శుద్ధియగు.

గద్య॥ ఇతి శ్రీమదాంధ్ర భాషానువాద భూషితే, అనుపాసరత్నాకరే

ధాతూపధాతు రసోపరత్నోపరత్న విషోపవిషాణాం శోధన

వివేకధనన్నానుచతుష్ట స్త్యరంగః.

శ్రీ ర మ్మ.

అనుపానరత్నాకరము.

ఆంధ్ర తాత్పర్యము.

పంచమ స్కరంగము.

స్వర్ణమారణము.

శ్లో॥ స్వర్ణస్యద్విగుణంసూతమష్టేనసహమద్దయేత్ |
 తగ్గోలకంసమంగంధంనిదధ్యానధరోత్తరం ||
 గోలకంచతతోరుధ్వాత్పరావేద్యసంపుటే |
 త్రింశద్వినోపతైర్దద్యాత్పుటాన్వేపంచతుర్దశ ||
 నిరుత్థంజాయతేభస్మగంధోధేయఃపునఃపునః ||

తా॥ శుద్ధిజేసినబంగారును సన్నముగచూర్ణముగావించి దానికి రెండింతలు శుద్ధిజేసిన పొదరసమునుగలిపి నిమ్మపండ్లరసముచే మద్దించి వుంటజేసి యెండనెండించి దానికిసమముగ శుద్ధిజేసిన గంధకచూర్ణమును 1 మాకుడులో సగముబోసి దానిపై ఆబంగారు వుంటనువుంచి దానిపై మరల గంధకపుపొడిబోసి మతియొక మాకుడు మాసి చీలమన్న లేపముజేసి పిదప 1 పల్లముత్రవ్వి అందు 15 అడివియేరు పిడకలను పేల్చి పుటంబిడి స్వాంగ శీతలమున గ్రహింపవలయు. ఇట్లు గంధకయుక్తముగ 14 పుటములువేసిన బంగారు నిర్జీవితముగ భస్మము.

రౌప్యమారణము.

శ్లో॥ భాగైకంతాలకంమర్ద్యంయామమష్టేనకేనచిత్ |
 తేనభాగత్రయంతారపత్రాణిపరిలేపయేత్ ||
 ధృత్వామూషాపుటేరుధ్వాత్పరావేద్యసంపుటే |
 సముద్భృత్యపునస్తాలందత్వారుధ్వాత్పటేషచేత్ |
 ఏవంచతుర్దశపుటైస్తారంభస్మప్రజాయతే ||

పుంటకు సైన మూకుడును బోర్లించి దానిపై కుండమూతివరకు నిసుకబోసి దానిపై మూకుడును బోర్లించి బూడిద పుప్ప వీటిని నుదకముతోనూరి జక్కగ చీలయిచ్చి క్రమముగ లఘుమద్య గాఢాన్నులచే 4 యామములవండి స్వాంగశీతలమున నా పుంటను గ్రహించి అడవికంద రసముతోడను దుంపరసముతోడను 1 దినము మర్దించి ముద్దజేసి దీనికిసమముగ గంధకమునుగ్రహించి దానిని నేతితోమర్దించి నాయుంటకు పైన లేపముజేసిమంటిమూకుల్లోనునిచి జక్కగ చీలమన్నజేసి అడవియేరు పిడకలతో గజపుటంబిడి స్వాంగశీతలమున గ్రహింపవలయు. ఇటుల జేయబడిన తామ్రభస్మము వాంతులు భేదులు అయాసము మూర్ఛ వీటిరహితంబై చాలాగుణమును గలుగజేయు.

వంగ మార్గము.

శ్లో॥ మృత్వాశ్లేద్రావిశేవంగచింతాశ్వస్థస్వహోరజః ।
క్షీప్తస్వనంగంచతుర్థాంశము మూడ్రాస్త్వప్రచాలయేత్ ॥
తతోద్వయింమమాత్రేణవంగభస్మప్రచాయ శే ।
అథభస్మనమంతాలంక్షిప్తాస్త్వస్థేననిమర్దయేత్ ॥
తతోగజపుటపక్వాపునరస్థేనమర్దయేత్ ।
తాలేనదశమాంశేనయామమీకంతతఃపుటేత్ ।
ఏవందశపుటైఃపక్వోన్వనంగస్త్వమియతేధ్వవం ॥

తా॥ శుద్ధజేసిన తెల్లసీసమును మృత్వాశ్లేద్రంబునపైచి కరిగించి దానికిచతుర్థాంశముగ చింతపట్టచూర్ణము రాశిపట్టచూర్ణము వీటినిగ్రహించి యందుకొంచము కొంచముగచల్లించు యినప గరిటెచే 2 యామములు మర్దించుచుండిన తెల్లసీసము భస్మంబగు. ఈ భస్మమునకు సమముగ శుద్ధజేసిన తాళకమును ఆతగరభస్మమును జేర్చి నిమ్మపండ్లగనముతో మర్దించి ప్రమిదెలయందునిచి యెండనెండించి చీలయిచ్చి అడవియేరు పిడకలతో గజపుటంబిడి స్వాంగశీతలమున గ్రహించి యాభస్మమునకు 10 వ భాగము శుద్ధజేసిన తాళకమునుజేర్చి మరల నిమ్మపండ్లరసముతో 1 యామము ఖల్వమున మర్దించి ప్రమిదెలయందునిచి యెండనెండించి చీలయిచ్చి గజపుటంబిడ వలయు. ఇటుల 10 గజపుటంబులైన తెల్లసీసము భస్మంబగు. (వంగమనగా తెల్లసీసము.)

జనద మారణము.

శ్లో॥ జనదస్య చతుర్థాంశం పారదంగంధకంప్రియే ।
మర్దయేత్ ఖల్వ కేనమ్యక్క్వానిముఖరస్నైః పృథక్ ॥
లేపయేత్తేనపత్రాణిగజాహ్వేపాచయేత్పుటే ।
ఏవమేకపుటేనైవభస్మనాజ్ఞనదంభవేత్ ॥

తా॥ ఓ ప్రియురాలా! శుద్ధిజేసిన సత్తును సన్ననిరేకులుగాంచి దానికి
4 వ భాగము శుద్ధపారదము శుద్ధగంధకము వీటిని ఖల్వమునందునిచి కలబందరసముచే
బాగుగమర్దనజేసి దానిని మరల నిమ్మపండ్లరసముచే మర్దించి పైరేకులకు లేపముజేసి
యెండనెండించి శరావసంపుటము నందునిచి చీలయిచ్చి వొక్కగజపుట మడిస
సత్తుభస్మంబగు.

నాగ మారణము.

శ్లో॥ తాంబూలరససంపిష్టశిలాలేపాత్పునఃపునః ।
ద్వాత్రింశద్భిఃపుటైర్నాగోనిరుద్ధంభశ్మజాయతే ॥

తా॥ మణిశిలను తమలపాకు రసముతో నూరి దానిని నాగమునకు లేపముజేసి
మూకిటియందునిచి చీలయిచ్చి 32 పుటములుజేసిన నాగము శుద్ధభస్మమగు.

లోహమారణము.

శ్లో॥ క్షీపేద్వాదిశంశేనదరదంతీష్ణచూర్ణతః ।
మర్దయేత్కస్యకాద్రానైర్యామయుగ్మంతతఃపుటేత్ ।
ఏవంనస్తపుటైర్మత్త్యం లోహచూర్ణమవాప్నుయాత్ ॥
రస్నైఃకతారభిన్నాయాఃపాతాళిగరుషిరస్నైః ।
స్తన్యేనచార్కదుగ్ధేనతీష్ణస్యైవమృతిర్భవేత్ ॥

తా॥ శుద్ధిజేసిన లోహచూర్ణమునకు పన్నెండవభాగము శుద్ధిజేసిన యింగిలీక
మునుజేర్చి కలబందరసముతో 2 యాసుములుమర్దించి ప్రమిదలయందునిచి యెండ
నెండించి చీలయిచ్చి అడవియేరుపిడకలతో గజపుటంబిడవలయు. ఇట్లు 7 గజ
పుటంబిడిన లోహము నిర్జీవితముగ భస్మంబగు. లేక లోహచూర్ణమును అడవియేరు
రసముచే 7 గజపుటంబులును దూసరితీగరసముచే 7 గజపుటంబులును చనుబాబుచే
7 గజపుటంబులును జిల్లేడుపాలచే 7 గజపుటంబులును వేసిన నిర్జీవితముగ భస్మంబగు.

స్వస్థమాక్షిక మారణము.

శ్లో॥ కులిత్థస్యకషాయోణఘృష్టాన్వితైః సేనవాపులేత్ ।

అక్రేణవాఽథగోమూతైర్మృతైః స్వస్థమాక్షికం ॥

తా॥ స్వస్థమాక్షికమును పులకషాయముతోనైనను లేక సుప్తులమనెతో నైనను లేక మజ్జిగతోనైనను లేక గోమూతముతోనైనను నూరి యెండనెండించి మూకుళ్లయందునిచి చీలయిచ్చి యేరుపిడకలతో గజపుటంబిడిన స్వస్థమాక్షికము బాగుగ భస్మంబగు.

శౌప్యమాక్షిక మారణము.

వాక్యం॥ స్వస్థమాక్షికమారణప్రకారేణ శౌప్యమాక్షికస్యాపి మారణం॥

తా॥ స్వస్థమాక్షిక మారణప్రకారముగానే శౌప్యమాక్షికమునకును గూడ మారణమును జేయవలెను.

తుష్ణమారణము.

శ్లో॥ లకుచద్రావగంధాశ్మటంకణిససమన్వితం ।

వజ్రమూషాగతం ద్విత్రీకుక్కుటైర్మృతైః సూక్ష్మయాత్ ॥

తా॥ తుష్ణమును గంధకము మణిశిల వెలిగారము వీటితో చేర్చి నిమ్మచండ్లరసముతో నూరి వజ్రమూషయందునిచి 2 లేక 3 కుక్కుట పుటములిడిన తుష్ణము భస్మంబగు.

కాంస్యము - ఇత్తడి - పీటిమారణము.

వాక్యం॥ కాంస్యరీత్యో మారణమనుపానంచాపితామ్రవడ్డేయం ॥

తా॥ కంచు ఇత్తడి పీటికి తామ్రమువలెనే మారణము అనుపానము పీటినీ కల్పించవలయు.

సిందూరమారణ నిషేధము.

శ్లో॥ సిందూరస్య ప్రయోగో హి న దృష్టః కుత్రచిత్పృథక్ ।

అస్మాన్మృతస్థలేయోజ్యముపదేశో గురోరీతి ॥

తా॥ సిందూరమారణ విధి నైద్యశాస్త్రమునందెక్కడయును నేలుగ జెప్పబడలేదు గాన గురూపదేశముచేతనే దానిని జేసికొనవలెను.

శిలాజతు మారణవిధి.

శ్లో॥ శిలాయాంగంధతాలాభ్యాంమాతులుంగరసేచ ।

పురితంహిశిలాధాతుర్మియతేష్టావలేనచ॥

తా॥ గంధకము తాళకము పీటిని మాదీఫలరసముతో నూరి శిలాజతుకు కవచ మిచ్చి చీల్చిజేసి 8 పిడకలతో పుటమిడిన శిలాజతు భస్మమగు.

మండ్వారవిధి.

శ్లో॥ అక్షాంగారైర్థమేత్కిట్టంబోహజంతద్దవాంబలైః ।

సేచయేత పత పతత్సస్తనారంపునఃపునః ॥

చూర్ణయిత్వాతతఃకావ్యధైర్దివిగుణై స్త్రిఫలాభవైః ।

అలోభ్యభర్జయేద్వస్తౌమండ్వారంబాయతేవరం ॥

తా॥ తాండ్రబొగ్గలలో యినపచ్చిట్రెయనునిచి న్నెట్టిగవగువరకు తిత్తితోనూది గోమూత్రముతో చల్లార్చనలయు. ఇటుల యినపచ్చిట్రెయను 7 మార్లుకాచి చల్లార్చి చూర్ణముచేసి దానికి రెండింతల త్రిఫలములనువైచి కషాయముకాచి యందాచిట్ట చూర్ణమునువైచి గట్టియగునటుల మరలకాచి పిడప నాకుండకు చీల్చిజేసి అడవిపిడ కలతో గజపుటంబిడి స్వాంగశీతలమున వండలి మండ్వారమును గ్రహింపవలయు. ఇటుల జేయబడిన మండ్వారము శుద్ధమండ్వారముగుటచే దానిని గోగములయం దుపయోగింపందగు.

అనుచారతాతకరసమారణము.

శ్లో॥ కాకోదుంబరికాదుగ్ధై రసంకించిద్విమృద్దయేత్ ।

తద్దుగ్ధపుష్టహింగోశ్చమూషాయుగ్మౌప్రకల్పయేత్ ॥

క్షిప్వాతత్సంపుటేత్సూతంతత్రముద్రాంప్రదాపయేత్ ।

ధృత్వాతంగోలకప్రాజ్ఞోమృన్ముషానంపుటేధికే ॥

పచేలఘుపుటేనై వసూతకోయాతిభస్మతాం ॥

తా॥ బ్రహ్మమేడిపాలతో పాదరసమును శుల్కమున బక్కగమర్చించి పిడప యింగువను బ్రహ్మమేడిపాలతోనూరి దానిచే 2 మూసలుజేసి యందొకమూసలో బ్రహ్మమేడిపాలతో మర్చించిన రసమునునిచి దానిపై మఱియొకమూసమూసి నందు

లేవుండునటుల జక్కగ చేర్చి బంధించి దీనిని తగు మైన మంటిమూసలోనుంచి దానిపై మఱియొక మూసమూసి జక్కగ చీలయిచ్చి యేరుపిడికలతో లఘుపుటంబిడిన పాద రసము ఖాగుగ భస్మంబగు.

అస్య చ్చ.

శ్లో॥ నాగవల్లిశిష్యులఘ్నకర్కోటీకందగర్భితః ।

ఘృన్మామానంపుటేపక్వాసూతోయాత్మేవభస్మతాం ॥

తా॥ పాదరసమును తమలపాకు రసముతోనూరి కర్కోటీ (అనగా యేరా వడ) వేల్చునూరి పుంటజేసి దానిమధ్యమనిచి ఆపుంటను మట్టిమూసలోపెట్టి చీల యిచ్చి గజపుటంబిడిన రసము భస్మంబగు.

రస సిందూరవిధి.

శ్లో॥ సూతంగమంచవలంస్వదోషరహితంతస్తుల్యభాగోబలి ।

ద్వాటంకౌనవసాగరస్యనువిరిక్ష్ణశ్చసంమర్దితః ।

మిశ్రాంకౌచభువిస్థితశ్చసికతాయంత్రేత్రిభిర్వాసరైః ।

పకోవవన్నిభిరుద్భవత్యరుణభఃసిందూరనామారసః ॥

తా॥ శుద్ధిజేసినరసము 5 పలములు గంధకము 5 పలములు వెలిగారము పటి కారము యివి ప్రత్యేకముగ 2 పలములు నవాసాగరము 2 పలములు కందులు కద్ద ప్రమాణము వీటిని ఖల్వమునందు మర్దించి కాచమప్పియందునిచి దానిని వాలుకా యంత్రమునందు 3 దినములువండిన రసము సిందూరమగు.

రస కర్పూరవిధి.

శ్లో॥ సంక్షేపాద్ధిరసంపూర్వంకోధయేచ్ఛుద్ధమాససేపశ్చచ్ఛుదేన

ప్రత్యేకంతుల్యంకృత్యాపిసేనహి ॥ గైరికం ఖటికామిష్టింసౌ

రాష్ట్రీంసైంధవంతథాటంకణంతౌరలవణంమృతాన్నిచూ

గ్ధంసుసూక్ష్మకం ॥ ఏతచ్ఛుద్ధానివృతంసూతంయామైకంమర్ద

యేతతఃఉర్ధ్వసాతనకేయంత్రేనహిందద్యాచ్ఛనైశ్చనైః ॥

అఘోరాత్రైశ్చతుర్భుశ్చతునైస్వాంగశీతలంఉష్ణాటోర్ధ్వ

విలగ్నంవైరసంకర్పూరసంజ్ఞకం ॥ గృహీత్వాసర్వరోగఘ్నం

బలబుద్ధివిపర్యసంవృంతాకశతకైశ్శుద్ధంభక్షితంగుణవత్తరం॥

తా॥ నిర్మలముగు మనస్సుగల ఓ ప్రియురాలా ! శుద్ధిజేసిన పాదరసము
యిందుకు నమము చేగురాయి ఖటికా యిటికెరాయి సౌరాష్ట్రీ మైంధవలనము
నలిగారము మౌరలనము శ్రేష్ఠముగు మట్టి వీటిమాడ్లులను పైరసముతో కలిపి వొక
రూము మర్చించి ఊర్ధ్వపాతన యంత్రమునందునిచి 4 అహోరాత్రములు మంచాగ్నిచే
పక్వముజేసి స్వాంగశీతలముగ దించి ప్రైభాగమునందంటియుండు రసమును యెత్తు
కొనిన నది రసకర్పూరమనబడు. ఇది నమస్తగోగముల నశింపజేసి బలము బుద్ధి
వీటివృద్ధిని గలుగజేయు. మఱియు నీరసకర్పూరమును 100 వంకాయలతో శుద్ధి
భక్షించిన అనేకగుణములను గలుగజేయు. రసకర్పూరమును వంకాయలతో శుద్ధి
జేయుటెట్లునిన :—వంకాయమధ్యలో రసకర్పూరమును నోనిచి దానిని నిప్పుమీదబెట్టి
ఆవంకాయ పాకమైనతోడనే యెత్తి అందులోనుండు రసకర్పూరమును యెత్తుకొని
మఱియొక వంకాయలో పలనునిచి పాకముజేయవలయు. ఇటుల 100 వంకాయలతో
పక్వముజేసిన ఆరసకర్పూరము మిగుల శ్రేష్ఠమైనదిగనందు.

హింగుళ మారణము.

శ్లో॥ వల్లమాత్రంతాలపిప్లంశరావేస్థాపయేత్తతః । తస్మిన్కర్షణ
మందేయంసకలందరదన్యచ ॥ పూరయేద్ద్యౌకరస్నైద్విగుణం
తత్రబుద్ధిమాణా ॥ పుష్పాణిశాణమాత్రాణిపరితఃస్థాపయేత్తతః ।
శరావసంపుటేదత్వాచుల్యాంమధ్యాగ్నినాపచేత్ । ఘటికా
త్రయపర్యంతంతఉత్తార్యవేషయేత్ । తాంబూలేగుంజనా
త్రంతుదేయంపుష్టికరంపరం । పాండాక్ష దేవచశూలేచన్య
రోగేషుయోజయేత్ ॥

తా॥ వల్లప్రమాణము శుద్ధిజేసిన హరితాశమాడ్లుమును మూకిటియందునిచి
ధానిలో కర్షప్రమాణము యింగిలీకమునునిచి యింగిలీకము మునుగునటుల అల్లపు
రసముచే పూరించి శాణప్రమాణము జిల్లేడుపూలను దానిపైపరచి మరియొక మూకిటిచే
మూతబెట్టి చీలయిచ్చి పొయిమీదపెట్టి 3 ఘడియలు మధ్యాగ్నిచే పాకమును జేసిన
హింగుళము భస్మంబగు. సిదప దించి స్వాంగశీతలమునదీసి నూరి దానిని తమల
పాకులో గురిగింజప్రమాణము నేవించిన పాండుపు క్షయ శూల నమస్తగోగములు
యివి నివర్తించుటయేగాక శరీరపుష్టివగాగలుగు.

అభిక్రమాణము.

శ్లో॥ కృత్యాహ్వానాభ్యభిక్రంతస్తుశోషయిత్యాథమర్థయేత్ । అర్క-
క్షీరైర్ద్విసంఖ్యేచక్రాకారంచకారయేత్ ॥ వేష్టయేదర్కపత్రైః
శ్చసమ్యగ్గఢపుటపచేత్ । పునర్మర్ద్ద్యంపుసఃపాచ్యంసప్తవా-
రంప్రయత్నతః । తతోవటజటాకావ్యక్తైస్తద్వద్దేయంపుటత్ర-
యం । మ్రియతేనాత్రసందేహస్సర్వోగేషుయోజయేత్ ।
మృతంత్యభిం హరేస్మృత్యుం జరావలీతనాశనం ॥ అను-
పానైశ్చసంయుక్తంతత్త్రైన్రోగహరంపరం॥

తా॥ శుష్కతేసిన అభిక్రమమును యెండ నెండించి జిల్లేడుపాలతో 1 దినము
మర్దించి బిల్లచేసి యెండించి దానిపై జిల్లేడాకులుచుట్టి ప్రమిదలయందునిచి చీల-
యిచ్చి అడవియేరుపిడకలతో గజపుటంబిడవలయు. ఇట్లు జిల్లేడుపాలతో 7 గజ-
పుటంబు లిడవలయు. పిదప దీనిని మట్టియూడల కషాయముతో 1 దినము మర్దించి
నూడు గజపుటంబు లిడవలయు. ఇట్లు (10 గజపుటంబులిడిన నిస్సంశయముగ
అభిక్రమ నిర్జీవితముగ భస్మంబగు.) ఈ భస్మమును యక్తామపానములచే నేవించిన
నది సర్వరోగములను నశింపజేసి మృత్యువు ముదిమి పీటినీలొగించి తెల్లవెండ్లు
కలను నల్లనగు నట్లుంజేయు.

గ్రంథాంతరే.

శ్లో॥ వశ్రక్షీరై రర్కదుగ్ధై ర్ధనుమూతైర్బలాజలైః । బ్రాహ్మీ-
రుదంతీస్వరసై ర్వాసాగ్నిశాలలీద్రవైః ॥ కూశ్మాండస్వరసై
రేవందాడిమీసలితైస్తథా । వరాకావ్యేనగోజహ్వనలితై ర-
మృతాద్రవైః ॥ జాతీగోక్షురమేఘానాంకషాయైర్బర్బరీద్రవైః ।
శంఖపుష్పీరసైర్ద్రాక్షరసైర్మూలకజైరసైః ॥ రాక్షసీతులసీ-
ముండివిశాలాసలితై రపి । విదారీలతికాభృంగీమదాకావ్యక్తైః
పుథక్పృథక్ ॥ సేతికాతపనకావ్యక్తైరుగ్రగంధాశ్చతై రపి । సప్త-
కృతోవ్యవిశాలాక్షిపాచయేనభిక్రంతతః ॥ వటారోహకషా-
యేణకుకుద్రుస్వరసైస్తథా । కపిశ్శస్యామ్లికాయాశ్చఫలోద్భ-
వరసేనచ ॥ పృథగ్వింశపుష్టై రేవంపాచయేన్గగనంతతః ।

నింబూకస్వరసైః పంచ దశకృత్వోవిపాచయేత్ ॥ తత్సం
ఖ్యాతైః పుటైశ్చేవంగుడదుగ్ధవిమిశ్రితమ్ । గవాండధియుతం
తద్వద్ధృతృఖండవిమిశ్రితమ్ ॥ పాచయేదభిక్తం శుద్ధం రమ్యం రక్త
తరంభవేత్ । చంద్రికారహితం శుద్ధమశుద్ధం స్యాత్తదన్వితమ్ ॥
పుటాన్యేనంసహస్రాణిభిషగ్బుధ్యాన్ దాసయేత్ । అథవాకస్య
కాద్రానైః పుటద్వారసహస్రకమ్ ॥

తా॥ జెముడుపాలు జిల్లేడుపాలు గోమూత్రము ముత్తపపులగపు కషాయము
మంఘాకబ్రహ్మిరసము రుదంతీరసము అష్టసరసము చిత్రమాలరసము బూయగరసము
గుమ్మడురసము దానిమ్మరసము త్రిఫలకషాయము బరివేంకరసము తిప్పతీగరసము
జాజికషాయము పల్లెరుకషాయము తుంగముస్తల కషాయము భార్గిరసము పద్మపుతీగ
రసము ద్రాక్షరసము మల్లంగిరసము బలరక్కసిరసము తులసిరసము బోడతరసము
పాపరసము నేలగుమ్మడుగడ్డ కషాయము గుంటగలగరసము మదాకషాయము జీడి
గింజలకషాయము వెల్లుల్లికషాయము వీటిలో వాక్యోక్తమూలికారసమునందు ప్రత్యే
క్రము యేడేసిమార్లునూరి యేడేసిమార్లు పుటమువేయవలయును. పిదప మణ్ణియూడిల
కషాయములోనూరి 20 పర్యాయములు పుటమువేయవలయును. ఈ ప్రకారము తెల్ల
లొద్దుగురసము వెలగపండురసము చింతపండురసము వీనిలో ప్రత్యేకప్రత్యేకముగ
20 మార్లు పుటంబులిడవలయును. పిదప నిమ్మపండ్లరసములోనూరి 15 పుటములు
వేయవలయును. ఈ ప్రకారముగానే బెల్లము పాలువీనిలోను ఆపుపెరుగులోను నెయ్యి
ఖండశర్కరవీనిలోను 15 పుటంబులిడవలయును; యిటుల 1000 పుటములువేసిన
అభిక్తము చంద్రికలేనిదిగ శుద్ధముగ మిగులరక్తవర్ణముతో గూడినదిగనుండు భస్మం
బగును. చంద్రికతో (అనగా తళుకులతో) గూడియుండిన నది శుద్ధముకాదు.
నీయభిక్తమును కలుబందరసములోనూరి 1000 పుటంబులిడిన శుద్ధభస్మంబగును.

అన్యచ్ఛ.

శ్లో॥ వీతామలకసౌభాగ్యపిష్టంచక్రికృతాభిక్తం ।

పుటితంషష్టివారాణిసిందూరాభింప్రజాయతే ।

క్షయోద్యుఖిలోగఘ్నంభవేద్రోగాపనుత్తయే ॥

తా॥ పచ్చయిరుగుడుకనము పుసిరికరనము వెలిగారము వీటితో అభక్తిమును
నూరి గుండ్రముగ బిడ్డిజేసి 60 పుటములుజేసిన అభక్తిము సింధూగమగు దీనిని
సేవించిన తీయ మొసలగు సమస్తరోగములు నివర్తించు.

హరితాళ మారణము.

శ్లో॥ పలమేకంశుద్ధతాళంకౌమారీరసమర్థితం ।
శరాససంపుటక్షిప్తాస్త్వామాన్వావిదశకంపచేత్ ।
స్వాంగశీతంసమాదాయతాలకంచమృతంభవేత్ ।
గలస్కుప్తంహారేదైవనతాలకంచనసంశయః ॥

తా॥ 1 పము శుద్ధిజేసిన హరితాళమును కలబందరసముతో నూరి దానిని
శరావమునందునిచి 12 యామములువండిన హరితాళము భస్మమగు. పిదపదానిని
స్వాంగశీతలుగదించి సేవించిన గళత్కుప్తరోగము నివర్తించు. (గళత్కుప్తరోగ
మంగాక్షాంతినికనవలయు కుప్తరోగము.)

వజ్ర మారణము.

శ్లో॥ తస్థంతస్థంతులవజ్రంభరమూత్రేనిషేచయేత్ ।
పునఃస్తాప్యంపునస్యేచ్యమేవంకుర్యాత్రిసప్తధా ।
మత్కుడైస్తాలకంపిస్తాప్యావద్భవతిగోలకం ।
తద్దోలేనిహితంవజ్రంలద్దోళంవహ్నినాధమేత్ ।
సేచయేదశ్వముత్రేలద్దోలేచక్షిపేత్పునః ।
రుధావధ్మాతంపునస్యేచ్యమేవంకుర్యాచ్ఛసప్తధా ।
ఏనంచమ్రుయతేవజ్రంచూర్ణంసర్వత్రయోజయేత్ ॥

తా॥ వజ్రమును అగ్నియందుకాచి గాడిదముత్రముతో 21 చూర్ణ చూర్ణ
వలయు. ఇటుల చూర్ణింపసేదప నల్లులు తాళకము వీటిని పుంటగనగువరకు మర్దించి
దాని మధ్యంబున శుద్ధిజేసిన పైవజ్రమునునిచి మూసలోపెట్టి ఆయుసనుకొలిమియం
దునిచి యందలి పుంట చక్కగ కాలినపిదప నందు గుట్టపుమూత్రమును కొంచముగచల్లి
నావజ్రమును వెలికిదీసి మరల పైజెప్పినప్రకారమే నల్లులు తాళకము వీటినినూరి
యుంటజేసి యందు వజ్రమునునిచి పైజెప్పినరీతిగనే కొలిమినూది కొంచముగ
గుట్టపుమూత్రమునుచల్లి వెలికిదీయవలయు. ఇటుల 7 చూర్ణజేసిన వజ్రము నిర్జీవ
మగు పిదప దీనిని ఖల్వమునచూర్ణముజేసి సర్వరోగంబులయందును బ్రయోగించవలయు.

ప్రవాళ మారణము.

శ్లో॥ శోధయేద్వజ్రవచ్చైసంమారయేచ్ఛాసివజ్రవత్ ।

అథవాత్విర్కజేక్షీరేమారయేత్కృక్కుటేపుటే॥

తా॥ వజ్రమునకు విధించియుండు శుద్ధిప్రకారము పగడమును శోధనజేసి వజ్రమారణమునకు చెప్పియున్నరీతిగ పగడమును పుటంబిడవలయు. లేక శుద్ధిజేయబడిన పగడమును జిల్లేడుపాలతో కుక్కుటపుటమిడిన నది భస్మంబగు.

సర్వరత్న మారణము.

శ్లో॥ కుమార్యాస్తండులీయేన స్తన్యేనచనిషేచయేత్ । ప్రత్యేకం

సస్తవేళాంచ తస్తతస్తానికృచ్ఛిశః । మాక్షికానిప్రసాధాని

తథారత్నాన్యశేషశః । క్షణాద్వివిధవర్ణాని మ్రియంతేనాత్ర

సంశయః । ఉక్తమాక్షికవన్ముక్తాప్రసాధానిచమారయేత్ ।

వజ్రవత్సర్వరత్నానిశోధయేన్మారయేత్తథా ॥

తా॥ సూర్యకాంతమణి ముత్తియము పగడము యివి మొదలగు రత్నములను అగ్నియందుకాచి కలబందరసము చిత్రిహారసము చనుబాలు వీటితోప్రతిదానిచేతను యేడేసిమార్లు చల్లార్చిన నవి నిస్సందేహముగ భస్మంబగు. లేక స్వ్వామాక్షికమును భస్మము జేసినటులనే ముత్తియమును పగడమును భస్మముజేయందగు. లేక వజ్రమును శోధన మారణంబులు జేసినటులనే యితర రత్నములను సగా శోధన మారణంబులు జేయవలయు.

గద్య॥ ఇతి శ్రీమదాంధ్ర భాషానువాద భూషితే అనుపాసరత్నాకరే

ధాతూపధాతురసోప రస గతోపరత్న విమోపవిషాణాం

మారణ వివేకకథనన్నామ పంచమ స్కంధః.

శ్రీరస్తు.

అనుపానరత్నాకరము.

అంధ్రతాత్పర్యము.

మృత్యుస్తంభరంగము.

పక్ష్యనునర్ణ భస్మగుణము.

శ్లో॥ స్వస్థం శీతంపవిత్రం క్షయవమికనన శ్వాసమేహాన పిత్తః
త్రైశ్చక్షోశ్చక్షతాస్రప్రదరగద హరంస్వాదుతిక్తంకషాయం ।
వృష్యంమేధాగ్నికాంతిప్రద మథమధురం కార్ష్యహంచత్రి
దోషాన్ । మాదాపస్మారశూలజ్వర జీదపిపపుష్పంహాణం
నేత్రపథ్యం ॥

తా॥ స్వస్థభస్మము చలవగను పరిశుద్ధముగను రుచికరముగను చేదుగను వగరు
గను వీర్యవృద్ధికరముగను నూత్నబుద్ధికరముగను దీపనకారిగను కాంతికరముగను
తీపుగనునుండు. మఱియు క్షయ వాంతి కాస శ్వాస మేహము రక్తపిత్తము బల
హీనత నిష్ఠము గాయము రక్తదోషము ప్రదరము కృశత్వము త్రిదోషములు వున్నా
దము అపస్మారము శూల జ్వరము వీటిని నివర్తింపం జేయుటయేగాక శరీరపుష్టి
నేత్రములకుహితము వీటినిసగా గలుగంజేయు.

శ్లో॥ మృతంహాటకందివ్యకాంతిం తనోత్తిక్షతశ్వాసకాసక్షయంపిత్త
వాతౌ । ప్రమేహ గ్రహణ్యాతిసారంచకుష్ఠం జ్వరహాంతిచా
ఖంజకందర్పదుచ॥

తా॥ స్వస్థభస్మము గాయము కాస శ్వాస క్షయరోగము వాతము పిత్తము
ప్రమేహము గ్రహణి అతిసారము కుష్ఠపు జ్వరములు వీటిని నివర్తింపం జేయుటయే
గాక శరీరమునకు దివ్యమైనకాంతి మిగులకామవృద్ధి వీటిని సగాగలుగంజేయు.

శ్లో॥ స్వర్ణంతి క్షంకమాయం మధురమతివయః స్థాపనంకాంతినంచ ।
 పృష్ఠ్యంహృద్యంచ బల్యంఋచికరమఖిలంవాగ్నిశుద్ధిప్రసంచ ।
 ఆయుర్వందై వలీనాంహరణమచిరతోనాశనం దుర్విషాణాం ।
 రోగేశోన్మాదమాంశ్యంజ్వరపరిహరణంసర్వ రోగాభినాశం ॥

తా॥ స్వర్ణభస్మము చేదుగను వగరుగను మధురముగను మనలితనమును
 బోగొట్టునదిగను కాంతి వీర్యవృద్ధి మనస్సంతోషము బలము ఋచి పిశేషబుద్ధి వాక్పట్టు
 త్వము ఆయుర్వృద్ధి వీటిని గలుగజేయునదిగ నుండు. మఱియునిది ముదిమి దుష్ట
 విషము పున్మాదము జ్వరము యివి మొదలైన సర్వరోగములను బోగొట్టును.

శ్లో॥ స్వర్ణంవిధక్షేకలరోగనాశం కరోతిసౌఖ్యంప్రబలేంద్రియత్వం ।
 శుక్రస్యవృద్ధిం బలతేజరుద్ధిం క్రియాసుయుక్తంచ యుతంచ
 హేమం ॥

తా॥ పక్వస్వర్ణభస్మము సర్వరోగములను బోగొట్టునదిగను యింద్రియములకు
 పట్టుత్వమును గలుగజేయునదిను శరీరమునకు సౌఖ్యమును గలుగజేయునదిగను శుక్రము
 బలము తేజస్సు వీటి వృద్ధిని గలుగ జేయునదిగను సర్వరోగనాది క్రియలను గలుగ
 జేయునదిగనునుండు.

శ్లో॥ తపనీయంమృతంకాంతింశందర్పంతనుతేతథా ।
 నాతంపి త్తప్తప్రమేహంచకాసంశ్వాసంక్షతంక్షయం ॥
 గ్రహణీమతిసారంచజ్వగంకుష్మంవిషంహరేత్ ।
 పయసఃస్థాపనంసర్వర్యబల్యంవృష్ట్యంఋచిప్రదం ॥

తా॥ స్వర్ణభస్మము కాంతి కామోద్దీపనము స్థిరయాపనము స్వరము బలము
 శుక్రము వీటివృద్ధి యివిగలుగు. మఱియు వాతము పిత్తము ప్రమేహము కాసము
 శ్వాసము క్షతము (గాయము) క్షయ గ్రహణీ అతిసారము జ్వరము కుష్మం విషము
 వీటిని నశింపజేయు.

అపక్వ సువర్ణభస్మ దోషము.

శ్లో॥ బలంచవీర్యంహరతేనరాణాంరోగప్రజాన్సోషయతీహకాయే ।
 అసౌఖ్యకార్యుచినదై ఐహేమా_ పక్యంసదోషంయరణంక
 రోద్ధి ॥

తా॥ అపక్వ స్వల్లభస్మము బలము వీర్యము వీటి నాశనము శరీరమునందు
రోగప్రాబల్యము యొప్పుడు అసౌఖ్యము మరణము వీటిని గలుగజేయు.

అపక్వ స్వల్లభదోష శాంతి.

శ్లో॥ అభయానితయాభుక్తాత్రిదిసంస్పృభిరంగనే ।

హేమదోషహరీభ్యాతాసత్యంసత్యంననంశయః ॥

తా॥ కరకచూర్ణము తెల్లచక్కెర వీటిని సమముగచేర్చి 3 దినములు పుచ్చ
కొనిన అపక్వమైన స్వల్లభస్మనేవచే గలిగిన దోషములు నిస్సందేహముగ నశించు.

పక్వ రౌప్యభస్మ గుణము.

శ్లో॥ తారంచతారయతిరోగ సముద్రపారం దేహస్యసౌఖ్యదమిదం

పలితంనిహంతి హస్తీహరోగవిషదోషమబింప్రసహ్యాన్నవ్యం

పుసర్పనకరంకురుతేచీరాయః॥

తా॥ రౌప్యభస్మము రోగమనెడి విషముయొక్క దోషమును బలాత్కార
ముగ హరించి రోగమనెడి సముద్రమును బాటించుటయేగాక దేహ సౌఖ్యము చురుక
నాశనము వీర్యవృద్ధి వాధకమునుపోగొట్టి యవ్వనము దీర్ఘాయువు వీటిని గలుగజేయు.

శ్లో॥ తారంకరోత్యామయసింధుపారం పితౄపహం వాతకఫౌని

హన్తి । గుల్మంప్రమేహంశ్వసన్చకాసంస్థిహక్షయక్షీణయ

కృద్విహర్తిమ్॥ పలీపలితనాశనంక్షుధాకాంతిపుష్టిదంపాండు

శోఫహందదాతిచాయుషంస్యణామిదం॥

తా॥ రౌప్యభస్మము విశేషముగ సర్వరోగములను హరించుంజేయు. మతియు
పిత్తము వాతము కఫము గుల్మము ప్రమేహము శ్వాస కాస ప్లిహము క్షయరోగము
క్షీణత్వము యక్షుత్తు విషము వశులు చురుకము శోఫ వీటిని నివర్తింపజేయుటయే
గాక శరీరకాంతి శరీరపుష్టి ఆయుర్యృద్ధి వీటిని సగాగలుగజేయు.

అపక్వ రాప్యభస్మ దోషము.

శ్లో॥ అశుద్ధం రజతం కుర్యాత్పాండుకం శుభ్రగ్రహం ॥

వివిధం వీర్యనాశంచ బలహానిం శిరోరుబం ॥

తా॥ అపక్వ రాప్యభస్మము పాండువు దురద గ్రహము పలువిధములగు వీర్యనాశము బలహాని తలనొప్పి వీటిని గలుగజేయు.

శ్లో॥ తారంచ దేహస్య కరోతి తాపం విక్షంధ తాం యచ్చ తిశుక్రనాశం ।

అపాటనం వీర్య బలప్రహానిం మహాగదాన్వోషయతీహ కామే ॥

తా॥ అపక్వ రాప్యభస్మము శరీరమునందు జ్వరతాపము మలమువలె దుష్టం ధము శుక్రక్షయము దుర్బలము వీర్యహాని రోగప్రాబల్యము వీటిని గలుగజేయు.

అపక్వ రాప్యదోష శాంతి.

శ్లో॥ శర్కరాం మధునం యుక్తాం సేవ యేద్యో దిసత్రయం ।

అపక్వ రాప్యదోషేణ విముక్తస్సుఖమశ్నుతే ॥

తా॥ శర్కరయందు తేనెవైచి గలిపి దానిని కందినములు సేవించిన అపక్వ రాప్యభస్మ సేవనచే గలిగిన దోషములన్నియు తొలగు.

పక్వ తామ్రభస్మ గుణము.

శ్లో॥ కుష్ఠస్థిహ జ్వరకఫమరుఛాన్వనకాసార్తిశోఘాస్తంద్రాశూలో

దరకృమివమీసాండు మోహాతిసారాః । అగ్గోగుల్మక్షయ

భ్రమశిరోవ్యాధిమేహాదిహిక్మా శుద్ధం శుల్బం హరతి సతతం

వన్దివృద్ధిం కరోతి ॥

తా॥ శుద్ధమైన తామ్రభస్మము కుష్ఠపు స్థిహ జ్వరము కఫము వాతము శ్వాస కాస వాపు తండ్ర శూల వుదరరోగము కృమిరోగము వాంతి పాండువు మూర్ఛ అతి సారము మూలవ్యాధి గుల్మరోగము క్షయ భ్రమ శిరోరోగము ప్రమేహము మొదలగు రోగములు యెక్కిళ్ళు వీటిని బోగొట్టుటయే గాక అగ్ని దీప్తనమును సగాగలుగజేయు.

శ్లో॥ కానంశ్వాసంకఘంవాతంప్లీహాసముదరంకృమిత్వా ।
 కుష్ఠంశూలంజ్వరంలంఢ్రావమింశోఘంచపాండుతాం ।
 మోహమశ్మతిసారంచక్షయంగుల్మంశిరోవ్యధాం ।
 హిక్మాంమేహంభ్రమంహంతిరవిరవ్వింవిభోధయేత్ ॥

తా॥ తామ్రభస్మము కాన శ్వాస కఘము వాతరోగము ప్లీహ వుదరరోగము
 క్రిమిరోగము కుష్ఠపులు శూలలు జ్వరములు లంఢ్ర వాంతి వాపు పాండువు మూర్ఛ
 అర్చస్సు అతిసారము క్షయ గుల్మము తలనొప్పి యెక్కిళ్ళు ప్రమేహము భ్రమము
 వీటిని హరించు జేయుటయే గాక అగ్ని దీపనమును సగాగలుగజేయు.

శ్లో॥ నన్తిప్రసీపయతినాశయతీహకుష్ఠమర్శాంసి పాండురప్రమేహా
 గదంశశోఘం । అన్యాశ్చదుష్టరగదా నఖిలాస్తనూత్థాంస్తా
 మ్రుంప్రయుక్తమచిరాశ్చనిహంతిశీఘ్రం॥

తా॥ కుష్ఠమగు తామ్రభస్మము కుష్ఠపు మూలవ్యాధి పాండువు ప్రమేహము
 వాపు యివి మొదలైన అసాధ్యరోగంబులన్నియు అతిత్వరలో నివర్తించుటయే గాక
 దీపనమును సగాగలుగజేయు.

అపక్వ తామ్రభస్మ దోషము.

శ్లో॥ ఏకోదోషోవిషేతాన్మేత్వసమ్యజ్మరితేష్టతే ।
 దాహస్వేదోఽరుచిహ్మార్శాక్లేదోరేకోవమిభ్రమః॥

తా॥ విషమునకు వొక్కదోషమేనుండును. తామ్రభస్మము అపక్వముగనుండిన
 దాహము స్వేదము ఆరుచి మూర్ఛ శరీరమందలి జిగురు రేకమనేరోగము వాంతి
 భ్రమము యిటుల 8 విధములయిన దోషముగలిగియుండుగాన నిది విషమునకంటె
 క్రూరమని యెరుంగవలయు.

శ్లో॥ పాకేనహీనంవమంకరోతివిరేచనం తాపమశ్మతిమూర్ఛాం ।
 హస్తాయుర్బుధై చిర్బిమమోహాపాకేశుక్లాపహం దేహబలా
 పహరీ॥

తా॥ అపకవ్యమగు తామ్రభస్మము నమనము విరేచనము సంతాపము అతి మూర్ఛ భ్రమము మోహము పాకము శుక్రక్షయము దుర్బలము వీటిని గలుగ జేయుటయేగాక ఆయువును సగా నశింపజేయు.

శ్లో॥ తామ్రమపకవ్యం వమనం విరేక తాపాదికం భ్రమం మూర్ఛాం ।
మోహం బలస్య నాశం కరోతి శుక్రస్య చాయషశ్చాపి ॥

తా॥ అపకవ్యమైన తామ్రబస్మ సేవనచే నమనము విరేచనము తాపము భ్రమ మూర్ఛ ప్రమోహము బలనాశనము వీర్యనాశనము ఆయుషీణత యివి గలుగు.

అపకవ్య తామ్రదోష శాంతి.

శ్లో॥ మునివ్రీహి సితాపానం నాధాన్యాకం సితాంచ కైః ।
తామ్రదోషమశేషం నై పిబన్తన్యాద్దినత్రయాత్ ॥

తా॥ తెల్లచక్కెర అడవిధాన్యపు బియ్యము లేక ధనియాలు వీటిని సమముగ చేర్చి పుడకముతో నూరి 3 దినములు ప్రాతఃకాలములయందు సేవించిన అనగా పానముజేసిన అపకవ్య తామ్రభస్మ సేవనచేగలిగిన దోషములు హరించు.

పకవ్య వంగభస్మ గుణము.

శ్లో॥ బల్యం దీపనపాచనం దుచికరం ప్రజ్ఞాకరం శీతలం ।
సౌందర్యం కవివర్ధనం హృతరుజంచాగోగతాకారకం ॥
ధాతుస్థైర్యకరం క్షయక్షయకరం సర్వప్రమేహపహం ।
వంగంభక్షయతో నరస్య నభవేత్స్వప్నే పిశుక్రక్షయః ॥

తా॥ పకవ్యవంగభస్మము క్షయ ప్రమోహము వీటిని నివర్తింపజేయుటయేగాక బలకరముగను దీపనకారిగను తీర్ణకారిగను దుచికరముగను తీవ్రబుద్ధి గలుగజేయునది గను శీతలముగను సౌందర్యకరముగను కవిత్వశక్తికరముగను రోగహరముగను ఆరోగ్య కరముగను వీర్య స్తంభనకారిగను నుండు. మఱియు వంగభస్మము సేవించువానికి స్వప్నమునందు సగా వీర్యనాశనము గలుగదు.

వంగేశ్వర గుణము.

శ్లో॥ భ్రమతమకక ఫేవా శ్వాసకాన క్షయేవా విషదుద్ధిరకకీలేవాత
పిత్తప్రమేహాజ్వరగ్రహణి సశూలేకుష్ఠపాండ్యలబ్ధవీర్యబహు
గదవతిశస్తారమ్యునిం గోశ్వరోపా ॥

తా॥ శుద్ధమగు సంకల్పరసము భ్రమ తమము కళము శ్వాస కాస త్తయ వివిధకారము రక్తవికారమువలన గలిగినవీచ వాతము పిత్తము ప్రమేహము జ్వరము గ్రహణి శూల కుష్ఠపు పాండువు చిక్కిపోవుట యివి మొదలైన అనేకరోగములను హరింపజేయు.

శ్లో॥ భ్రమతిమిరకః ప్రమేహకాసాశ్వససవనపిత్తరక్తదోషాః ।

గ్రహణిగదనశూలకుష్ఠపాండు జ్వరగదమసిహంతివంగరాజః ॥

తా॥ సంకల్పరసమును నేవించుటవలన భ్రమ తిమిరరోగము కళము ప్రమేహము కాస శ్వాస వాతము పిత్తము రక్తదోషము సంగ్రహణి శూల కుష్ఠము పాండువు జ్వరము యివి తొలగు.

శ్లో॥ శ్వససమే హసమీరణనాశనః ప్రదరశూలయకృత్కః సపాండు

హృత్ । భ్రమమిక్షయజ్వలవీర్యకృత్స కలరోగహరశ్శుచి

నంగకః ॥

తా॥ సంగభస్మము శ్వాస ప్రమేహము వాతము ప్రదరరోగము శూల యకృత్తు కళము పాండువు భ్రమ వాంతి త్తయ యివి మొదలైన వర్షరోగములను నశింప జేయుటయే గాక బలము వీర్యము వీటిని సగాలుగజేయు.

అపక్వ వంగభస్మ దోషము.

శ్లో॥ పాకేనహీనఃఖిలువంగకోసాకుష్ఠానిగుల్మానిమహన్తిరోగాః ।

పాండుప్రమేహపచివాతశోణితంబలాపహరంకురుతేనరాణామ్ ॥

తా॥ అపక్వమగు వంగభస్మము కుష్ఠపు గుల్మము యివి మొదలైన గొప్ప రోగములు పాండువు ప్రమేహము అపచి వాతము రక్తవికారము కామత్తయము వీటిని గలుగజేయు.

శ్లో॥ యద్యపక్వంభవేద్యంగం గుల్మకుష్ఠప్రమేహకృత్ ।

వాతశోణితమందాగ్ని పాండుదౌర్బల్యరక్ప్రదమ్ ॥

తా॥ అపక్వమైన వంగభస్మము గుల్మము కుష్ఠపు ప్రమేహము వాతము రక్త దోషము అగ్నిమాంద్యము పాండువు దుర్బలము వీటిని గలుగజేయు.

అపక్వ వంగదోష శాంతి.

శ్లో॥ మేషశ్రుంగీసితాయుక్తాం యస్సేవతిదిసత్రయం ।

వంగదోషవిముక్తో సౌసుఖంజీవతిమానవః ॥

తా॥ తెల్లశర్కర వద్దివేరుపట్టయాగ్లము వీటిని సమముగజేర్చి 3 దినములు సేవించిన అపక్వ వంగభస్మదోషమువలన గలిగిన రోగములన్నియు నివర్తించు.

పక్వ జనదభస్మ గుణము.

శ్లో॥ జనదంతవరంతిక్తం శీతలంకఫపిత్తహృత్ ।

చక్షుష్యంపరమమేహం పాంశుంశ్వానంచనాశయేత్ ॥

తా॥ పక్వమగు సత్తుభస్మము వగరుగను చెదుగను శీతలముగను నేత్రములకు మిగుల హితకారిగనుండు. మతియునిది కఫము పిత్తము ప్రమేహము పాండువు త్వాస వీటిని నశింపజేయు.

శ్లో॥ త్రిదోషవ్రమేహాగ్ని మాన్ద్యాక్షిరో గానభీసార పిత్తజ్వరాజీర్ణ

కాసాః । విబంధామనాతంహరేద్రీతి హేతుర్వమింశూల

శీతిజ్వరాసస్పృశీశ్చ ॥

తా॥ జనద (నత్తు) భస్మసేవనచే త్రిదోషము ప్రమేహము అగ్నిమాంద్యము నేత్రరోగము అతిసారము పిత్తజ్వరము అజీర్ణము కాస మలబంధము అమవాతము వాంతి శూల శీతజ్వరము రక్తాతిసారము యివి నివర్తించు.

అపక్వ జనదభస్మ దోషము.

శ్లో॥ అపక్వంజనదరోగాః ప్రమేహజీర్ణచూరుతాః ।

నమింభ్రమంకరోత్యేనం శోధయేన్నాగవత్తతః ॥

తా॥ అపక్వమగు సత్తుభస్మము ప్రమేహము అజీర్ణము వాతరోగములు వాంతి భ్రమ వీటిని గలుగజేయునుగాన నాగము శుద్ధిజేయురీతిగా దానిని శుద్ధిచేసి పుచ్చు కొనవలయు.

అపక్వ జనదదోష శాంతి.

శ్లో॥ శాలాభయాంసితాయుక్తాం సేవయేద్యోదిసత్రయం ।

జనదస్యవీకారోస్యా నాశమాయాతినాస్యథా ॥

తా॥ కరణపిండెల చూడ్చుచునందు శర్కరపైచి 3 దినములు సేవించిన అపక్వ మగు నస్తుభిన్న సేవనచే గలిగినదోషము నివర్తించు.

పక్ష్య నాగభిన్న గుణము.

శ్లో॥ త్షయపవనవికారే గుల్మశంఖ్యామయేషుభ్రమ కృమికఫశూ లేమేహకాసామయేషు । గ్రహణీగునగదేవై నప్తవన్హృప్రశస్త శ్శుభవిధకృతనాగః కామపుష్టిందదాతి ॥

తా॥ నాగభిన్నము త్షయ వాతవికారము గుల్మము పాండువు భ్రమ క్రిమి కఫము శూల ప్రమేహము కాస సంగ్రహణి భగందరము అగ్నిమాంద్యము యివి మొదలయిన వ్యాధులను బోగొట్టుటయేగాక వీర్యవృద్ధిని సగా గలుగజేయు.

శ్లో॥ నాగోనానాగశతతుల్యబలందదాతి వ్యాధీంశ్చనానయతిజీవిత మాతనోతి । వాయుంకృమీంపినిహంతిసతి క్తమేవంవృష్యంచ పిత్తకరమాశు మృతినిహంతి॥

తా॥ నాగభిన్నము 100 యేనుగుల బలమును పుట్టించునదిగను సమస్తరోగ ముల నశింపజేయునదిగను ఆయుస్సును వృద్ధిజేయునదిగను వాతము కృమి యివి మొదలయిన రోగముల బోగొట్టునదిగను చేదుగను శీతకారిగను వీర్యవృద్ధికరముగను పిత్తకరముగను అకాలమృత్యువును నివర్తించునదిగను నుండు.

శ్లో॥ వాతరోగంక్షయంగుల్మంపాంశుశూలభ్రమీకాకఫం । వహ్ని మాంద్యంశుక్రదోషం కాసాఝ్యోగ్రహణీకృమీన్ ॥ అపమృ త్యుంపిహంత్యాసు శతనాగ సమంబలం । దదాతిచాయుషో వృద్ధించేత్క్రూరం విధినాప్రియే॥

తా॥ ఓప్రియారా! శాస్త్రానుసారముగ క్రమముగచేయబడిన నాగభిన్నము వాతము త్షయరోగము గుల్మము పాండువు శూల భ్రమ కఫము అగ్నిమాంద్యము శుక్రదోషము కాస అఝ్యోగ్రహణి క్రిమి అపమృత్యువు వీటిని నశింపం జేయుటయేగాక 100 యేనుగులబలము ఆయుర్యవృద్ధి వీటిని సగాగలుగజేయు.

అపకవ్య నాగభస్మ దోషము.

శ్లో॥ కుష్మాని గుల్మారుచిసాండురోగాః క్షయంకఫం రక్తవికార
కృచ్ఛ్రం । జ్వరాశ్మరీశూలభగందరాఘ్నంనాగంహ్యాపకవ్యం
కురుతేనరాణాం॥

తా॥ అపకవ్యమగు నాగభస్మము కుష్మపు గుల్మరోగము ఆరుచి పాండువు
క్షయ కఫము రక్తవికారము మూత్రకృచ్ఛ్రము జ్వరము అశ్మరీరోగము శూల భగం
దరరోగము వీటిని గలుగజేయు.

అపకవ్య నాగభోష శాంతి.

శ్లో॥ హేమాహరీతకీంసేవేత్ సితాయుక్తాం దినత్రయం ।
అపకవ్యనాగదోషేణవిముక్తస్సుఖమేన తే॥

తా॥ వస కరక్కాయ వీటిని చూర్ణించి అందులో శర్కరకలిపి దానిని
3 దినములు సేవించిన అపకవ్యనాగభస్మ సేవనచే గలిగిన వ్యాధులు నివర్తించు.

పకవ్య లోహభస్మ గుణము.

శ్లో॥ లోహం మృతం కజ్జలసన్నిభంతుభుక్తేన దాయోరసరాజ
యుక్తం తస్యైవదేహేనభవంతిరోగామృతోపికామః పునరే
తిధామ ॥ ఆయుఃప్రదా తాబలవీర్యకర్తారోగస్యహర్తామద
నస్యకర్తా । అయస్సమాసంసహికించినస్యద్రవాయసంశ్రేష్ఠత
మంవదంతి॥

తా॥ కజ్జలిలో సదృశమగు లోహభస్మము శుద్ధిజేయబడిన పాదరసము వీటిని
శేర్చి సేవించిన శరీరమునందు యెట్టిరోగమును కలుగకుండుటయే గాక కామహీనులకు
అధిక కామమును సగాగలుగజేయు. మఱియు సీలోహభస్మము ఆయుర్వృద్ధి బలము
వీర్యము కామవృద్ధి వీటిని గలుగజేసి సమస్తరోగులను హరింపజేయు. గాన
యాభస్మముతో సమానమైనది యెద్దియు లేదనియును సమస్తరసంబులలో లోహ
భస్మమే శ్రేష్ఠమైనదియును వైద్యవేత్తలు చెప్పెదరు.

శ్లో॥ లోహాబంధువికార పాండుపవనక్షీణత్వ పిత్రామయస్థా
ల్యార్యోగ్రహణీభ్యరాత్రికఫజిచ్ఛోఫప్రమేహప్రణుత్ । గుల్మ

స్నేహవిహపహంబలకరంకాంతాజనానందకం || సౌఖ్యాలంబిత
నాయనం మృతినారందృష్టేశ్చ కాంతిప్రదం | ఆమవాతగదే
మశోఘనంపాండుమేహగదనాశనేగజః | దుష్టకుష్ట పలితాస్ర
వాతజిత్వాన్యజ్జరామృతివలీవినాశనః ||

తా|| లోహభస్మము జంతువికారము పాముకాటువిషము పాండురోగము వాత
క్షీణత్వము పిత్తరోగము శరీరస్థూలత్వము మూలవ్యాధి సంగ్రహణి జ్వరము కఫము
శోఘ ప్రమేహము గుల్మము స్నేహము ముసలితనము శేత్రరోగము ఆమవాతము మహా
మృశ్మింపులు శ్వేతకుష్మము రక్తవికారము మృత్యువు వశులు పలితము (వెండ్రుకలు నెఱ
యుట) యివి మొదలైన వ్యాధులను బోగొట్టుటయేగాక మిక్కిలి బలము పెక్కు
స్థితిలోరమించు శక్తి వీటిని సగాగగంజేయు.

శ్లో|| శశోఘపాండుక్షయకామలామయస్రమేహహవీరహలీమకాని |
తత్కేవలంలహమిదంనిహంతిని నేవివంహ్యత్మవతానరేణ ||

తా|| లోహభస్మ నేవనచే శోఘతో గూడినపాండువు క్షయ కామిల ప్రమే
హము హలీమకము యివి మొదలైన వ్యాధులనివర్తించు.

శ్లో|| పాండుంఖండయతిక్షయం క్షవయతి క్షోణ్యంక్షీణో తిక్షణా
త్కానంనాశయతి భ్రమశమయతి క్లేష్మామయంభాదతి |
అర్శోగుల్మ సమూలపీనసవమీ శ్వాసప్రమేహాదుచింశిఘ్రిం
నాశయతిప్రభూతగుణకృల్లోహంపరంమారితం||

తా|| లోహభస్మము పాండువు క్షయ క్షీణత్వము కాన భ్రమ క్లేష్మరోగము
అర్శస్స గుల్మరోగము పీనస వాంతి శ్వాస ప్రమేహము అరుచి వీటిని హరింపగజేయు.

శ్లో|| మృగవిలోచనకుంజరగామినిశ్రుణు వడామ్యయి లోహగుణా
నహం | సువిధిమారితమేవహరత్యయఃక్రీమినమీరణ పాండు
విషజ్వరాః | భ్రమవమిశ్వేశసగ్రహణగదాన్మఘజరాకసన
క్షయకామలాః | అరుచిపీనసపిత్తప్రమేహకాః గుదజగుల్మరు
గాముసమీరణాః || స్నేహస్థూల్యవిహాశనంబలకరంకాంతాజ

నానందం । క్షీణత్వంవిధునోతిదృష్టిజనకంశోనాపహంకుష్ఠ
 నుత్ ॥ భుక్తంశుద్ధరసేంద్రసంయుతమిదం సర్వామయధ్వంసనం ।
 కాంతాచ్ఛేద్యపరసాయనంసహివరంకాంతేఽస్తిబింబాధరే ॥

తా॥ లేడి నేత్రములతో సమానమగు నేత్రములు కలదియును మందించిన
 యేనుగ నడకవంటి నడక గలదియునునగు ఓప్రియరత్నమా ! లోహభస్మగుణమును
 చెప్పెదనువినుము. శాస్త్రోక్తముగ పక్ష్యముచేయబడిన లోహభస్మము క్రిమి వాత
 రోగము పొందువు విషము జ్వరము భ్రమ వాంతి శ్వాస గ్రహణి కఫము ముదమి
 కాస క్షయ కామిల అరుచి పీనస పిత్తము మేహము అగ్నిస్సు గుల్మము ఆమ
 వాతము స్లిహా ఘ్నాము కృశత్వము శోఫ కుష్ఠపు వీటిని హరింపజేయుటయేగాక
 రతినలుపునపుడు స్త్రీలకు సంతోషమును పుట్టించునట్టి సమగ్రత కండ్లకు నైర్మల్యము
 వీటినిసగాగలుగజేయు. దొండపండువంటి పెదవిగల ఓ స్త్రీరత్నమా ! లోహభస్మ
 మును శుద్ధిజేసిన పాదరసముతో నేవించిన సమస్తరోగములు తొలగు. గాన యీ
 లోహభస్మమునకంటె రసాయనములలో శ్రేష్ఠమైనది యేదియునులేదు.

శ్లో॥ అల్పౌషధస్తోకపుటై ర్హినగంధకపారదైః । అపక్వలోహజం
 చూర్ణమాయుఃక్షయకరంపరం ॥ వల్లత్పవస్తామయమృత్యు
 దంభవేత్ హృద్రోగశూతాకురుతేశ్వరీంచ । నానారుజానాం
 చతథాప్రకోపంకరోలిహృల్లాసమశుద్ధలోహం॥

తా॥ ఆయోమారణముకు చేర్చవలసిన ఔషధములు తక్కువైనను లేక పుట
 ములు తక్కువైనను గంధకము పారదము యివి మిశ్రమము కాకపోయినను లోహ
 భస్మము అత్యుత్తమగు. ఇట్టిలోహభస్మమును నేవించిన ఆయుస్సు క్షీణింపు. మఱియు
 నిదిపండత్వము కుష్ఠము మృత్యువు హృద్రోగము శూల అశ్మరి నానావిధరోగములు
 హృల్లాసరోగము వీటినిగలుగజేయు.

శ్లో॥ విషంక్షేదంకరోత్యేవవీర్యంకాంతినిహంతిచ ।
 అపక్వంహియతోలోహంతతస్సమ్యగ్విసాచయేత్ ॥

తా॥ అపకవ్యమగు లోహభస్మము విషము క్షేదము వీటినిగలుగజేయు.
మఱియు నిది వీర్యము కాంతి నశింపజేయు. గనుక లోహమును శుద్ధభస్మమగు
నటుల చక్కగనక్కముజేసి దానిని సేవించవలయు.

శ్లో॥ గరభంక్లమనాంతివీర్యహానిదోషాఃప్రవదంతిలోహకే ।
అధశోధనభావకాకపుటాకవిధిన్ కేనవదంతిసూరయః ॥

తా॥ లోహమునకు విషము క్లాని వాంతి వీర్యహాని అనునీ దోషంబులున్నవని
ఆయుర్వేదవేత్తలుచెప్పెదరు. గనుక వాటి నివారణకొరకై శోధనభావన పుటయుఅను
తామ్రమునకు జేయుతీతిగా జేయవలయు.

అపకవ్య లోహభస్మ శాంతి.

శ్లో॥ మునిరసపిష్ట విడంగం మునిరసలీధం చిరస్థితేఘ్రేద్రానయతి
లోహదోషాన్వన్తిర్నవనీతపిండమిన్ ॥

తా॥ వాయువిడంగములను అగళితు రసముతోనూరి యెండలో చక్కగ
యెండించి దానిని అగళితురసముతో సేవించిన అగ్ని చెన్నను కరిగించుచందంబున
లోహభస్మ జనితదోషములను బోగొట్టు.

అపకవ్య లోహజన్యకీట శాంతి.

శ్లో॥ ఆరగ్వధస్యమజ్జోత్థరేచనంకీటశాంతయే ।
భవేదవ్యతిసారశ్చపీత్యాదుగ్ధంతులజ్జయేత్ ॥

తా॥ అపకవ్య లోహభస్మమును సేవించిన కడుపునందు పురుగులుజనించుగాన
శరీరబంకతో విరేచనమునకు పుచ్చుకొనిన అవినశించు. లేక అతిసారమైనను
జనించు. అది నివర్తించుటకై పాలుత్రాగవలయు.

శ్లో॥ సైధవంతివృతాయుక్తంసేవయేత్తప్తవారిణా ।
అయోవికారశాంతిస్సాన్యత్వాసంకేశవదర్శనాత్ ॥

తా॥ సైంధవలవణము తెల్లతెగడ వీటిని సమముగచేర్చి చూర్ణించి పుష్టోదక
ములోకలిపి సేవించిన ,, విష్ణుపును చూచినమాత్రమున పాపములు తొలగచందంబున
అశుద్ధలోహభస్మ సేవనచే గలిగినవికారము నివర్తించు.

శ్లో॥ ఖండమాక్షికనంయుక్తమేలాచూర్ణందినత్రయం ।
వికారోలోహజ స్తస్యభుక్త్వానాశంసమాప్నుయోత్ ॥

తా॥ కలకండచూర్ణము యేలకులచూర్ణము వీటిని మాక్షికమును తేనెయందు కలిపి తి దినములు నేవించిన అపక్వ లోహభస్మ నేవనచే గలిగినదోషములు నివర్తయిగు.

శ్లో॥ సింధూర్థంత్రివృతాచూర్ణం నేవితంకోష్ణవారిణా ।

లోహజావికృతిస్తస్యవిసశ్యతినసంశయః॥

తా॥ సైంధవలవణము తెల్లతెగడచూర్ణము వీటిని కొంచమువేడిగనుండు స్థిలోకలిపి పానముజేసిన అపక్వ లోహభస్మ నేవనచే గలిగినదోషములు నివర్తయిగు.

శ్లో॥ సితయామధునావాపి శ్వేతదూర్వారసంపిబేత్ ।

వికారంలోహజంత్యక్త్యాసుఖమేవహిజినతి॥

తా॥ తేనె శర్కర వీటియందు దేనితోనైనను తెల్లగరికరసమును మిళితము జేసి నేవించిన అపక్వ లోహభస్మమును నేవించుటవలన గలిగినదోషములన్నియు తొలగి సుఖజీవిగనుండు.

పక్వ సునర్ణమాక్షికభస్మ గుణము.

శ్లో॥ స్యాన్మాక్షికస్తిక్తసుదీపనఃకటుద్దుర్నామ కుప్తామయభూతనా శనః । పాండుప్రమేహక్షయనాశనోలఘుస్సత్వంమృతంతస్యసు వర్ణవద్గుణైః॥

తా॥ సువర్ణమాక్షికభస్మము చేదుగను దీపనకారిగను కాముగను చులకనగను నుండు. మతియు దుర్నామము కుప్తము భూతభాద పాండువు ప్రమేహము క్షయ వీటిని నశింపజేయు. మతియునిది స్వర్ణభస్మముతో సమానముగనుండు.

శ్లో॥ వివిధపాండుగదా భృమకంక్షయంశ్వసనకంచ జయోన్మృత మాక్షికం॥

తా॥ స్వర్ణమాక్షికభస్మమును నేవించిన నానావిధములగు పాండురోగము భృమ క్షయరోగము శ్వసన యివి నివర్తించు.

శ్లో॥ నృష్యంస్వర్ణఘృచక్షుష్యంవ్యవాయ్యపిరసాయనం । హంతి వస్త్యర్థిశోషాశ్శోషేమకుష్ఠో దరక్షయాత్ ॥ పాండురోగం

నిమిత్తంకానులొంచహానిమకం! వాతంవాతాత్మజఃపుత్రం
రానణస్యయథాహసత్ ॥

తా॥ స్వల్పమాక్షికభస్మము వీర్యవృద్ధి కంతమునకు సుస్వగము స్త్రీసంభోగము నందు అధికశక్తి వీటివిగలుగం జేయుటయేగాక సేత్రరోగములను సగా నశింపం జేయు. మఱియు నీస్వల్పమాక్షికభస్మము పొత్తికడుపునొప్పి వాపు అర్భస్సు ప్రమే హము కుష్ఠపు వుదరోగము క్షయ పొందువు విషము పిష్టిము కామిల హానిమకము వాతరోగము వీటిని హరింపంజేయు.

అపక్వ స్వల్పమాక్షికభస్మ దోషము.

శ్లో॥ అపక్వస్వల్పమాక్షికేణాశుదేహంసంక్రమతేరుజా॥

తా॥ అపక్వ స్వల్పమాక్షికభస్మమును సేవించిన శరీరమునందనేక రోగములు జనించు.

అపక్వ స్వల్పమాక్షికదోష శాంతి.

శ్లో॥ కులుశ్శస్యకషాయేణమాక్షివికృతిశాంతికృత్ ।

త్థైవదాడిమత్విగ్వాదేయాదేహసుఖ్యాన్ ॥

తా॥ ఉలవ కషాయముగాని దాడిమతోలు కషాయముగాని సేవించిన అపక్వ స్వల్పమాక్షిక సేవనచే జనించినదోషము నివర్తించు.

పక్వ రాప్యమాక్షికభస్మ గుణము.

శ్లో॥ రాప్యమాక్షి కగుణస్తు హేమవచ్ఛోదితోఽతిగుణచస్సుసే
విలిః । మేహకుష్ఠ కృమిశోఠ పాండుతాపస్మృత్స్వరితిసోస్మ
ఁంజయేత్ ॥

తా॥ పక్వమగు రాప్యమాక్షికభస్మము మేహము కృమిరోగము శోఠ పాండువు అపస్మారము అశ్మరి వీటిని హరింపంజేయుటయేగాక శరీరమునకు బంగారువంటి కాంతిని సగాగలుగంజేయు.

అపక్వ రాప్యమాక్షికభస్మవేకా దోషము.

శ్లో॥ అపక్వరాప్యమాక్షికేణామయానేకాశ్చభవంతి ॥

తా॥ పక్వముగాని రాప్యమాక్షికభస్మమును సేవించిన అనేకరోగములు గలుగు.

అపక్వ రాప్యమాక్షికదోష శాంతి.

శ్లో॥ వికారోయదిజాయేతంవిమలాయానిషేవణాత్ ।

శర్కరాసహితాభక్ష్యామేషశృంగీదినత్రయం ॥

తా॥ ఒద్దిబట్టి కషాయములో శర్కరవైచి 3 దినములు సేవించిన అపక్వ రాప్యమాక్షికభస్మ సేవనచే గలిగిన వికారము నివర్తించు.

తుఫ్ఫ భస్మగుణ దోషములు.

శ్లో॥ తుఫ్ఫభస్మకఘంహన్తిపామాంకుష్ఠవిషంకృమికాః ।

చక్షుష్వ్యంలేఖనంభేదిశుద్ధిహీనంహిదోషకృత్ ॥

తా॥ శుద్ధిజేయబడిన మైలుతుఫ్ఫభస్మము కఘము దురద కుష్టువు విషము క్రిమి చాతాదిదోషములు వీటినిహరింపజేయుటయేగాక నేత్రములకు హితము మలవిసర్జనము వీటినిసగా గలుగజేయు. శుద్ధిజేయని తుఫ్ఫభస్మము త్రిదోషములకు ప్రకోపమును గలుగజేయునదిగ నుండు.

అపక్వ తుఫ్ఫదోష శాంతి.

శ్లో॥ జంబీరస్వరసంనాపిలాజానారినమన్వితాః ।

లామజ్జకజలంనాసిపిబేత్తుఫ్ఫకశాంతయే ॥

తా॥ నిమ్రుచండ్లరసము పేలాలను నానజేసిన నీళ్ళు వట్టివేరును నానజేసిన నీళ్ళు వీటిలోదేనివైనను 3 దినములు త్రాగిన అపక్వతుఫ్ఫభస్మ సేవనచే గలిగిన దోషములు నివర్తించు.

పక్వ శిలాజతుభస్మ గుణము.

శ్లో॥ పాండురంసికతాకారంకర్పూరాభంశిలాజతు ।

మూత్రకృచ్ఛాశ్మరీమేహకామలాపాండునాశకృత్ ॥

తా॥ పక్వమగు శిలాజతుభస్మము యిసుకవలెను కర్పూరమువలెను తెల్లగ నుండు. మతియు మూత్రకృచ్ఛము అశ్మరీరోగము ప్రమేహము కామిల పాండువు వీటిని నశింపజేయు.

అపక్వ శిలాజతుభస్మ దోషము.

శ్లో॥ అశుద్ధందాహ్యమూర్ఛాదీస్ఫ్రమపిత్తాస్రశోణితం ।

శిలాజతుప్రకురుతేమాంద్యమగ్నేశ్చవిట్టహం ॥

తా॥ అశుద్ధ శిలాజతుభస్మము గాహము మూర్ఖాదిరోగములు భ్రష్ట రక్త పిత్తము రక్తస్రావము అగ్నిమాంద్యము మలబద్ధము వీటిని గలుగజేయు.

అశుద్ధ శిలాజతుదోష శాంతి.

శ్లో॥ మురిచంఘృతనంయుక్తం సేవయేద్దివనవృక్షం ।

శిలాజతుభవందోషం శాంతిమాహ్నీ తీనిశ్చితం ॥

తా॥ మిరియాల చూర్ణమును సేతితో 7 దినములు సేవించిన అపక్వశిలాజతు భస్మ సేవనచే జనించిన వికారము నివర్తించు.

శుద్ధపారద భస్మవక్ర్య గుణము.

శ్లో॥ యావన్నహరిబీజంతుభక్షయేత్పారదంమృతం ।

తానత్తస్యకుతోముక్తిర్భోగాద్భోగాద్భవావపి ॥

తా॥ మనుషుడెంత పర్యంతము పారదభస్మమును సేవించడో అంతపర్యంతము హాహుభవము రోగము సంసారము యివి యెఱులనివర్తించు?

అస్య చ్చ.

శ్లో॥ మూర్ఖాల్లోగదహృత్తక్తై వస్వగతింధత్తేవివృథాఽగ్ధం ।

స్యాత్సామయసార్థకాదిహరణందృష్టుష్టికాంతిప్రదం ।

వృష్యంమృత్యువినాశసంబలకరంకాంతాజనానందధం ।

శాస్త్రాలాతులనతస్యకృచ్ఛభువిజాన్రోగాహరేజ్యైస్సుటం ॥

తా॥ శుద్ధపారదభస్మము ఆకాశగమనము శశిరపుష్టి ధనము సేత్రనైర్మల్యము కాంతి వీర్యవృద్ధి బలము స్త్రీలకు తృప్తినిగలుగజేయుట పెద్దపులిసో సమానమైన బలము వీటిని గలుగజేయు. మఱియురోగము ముసలితనము మొదలైనవి మృత్యువు సమస్తరోగములు వీటిని నివర్తించుపంజేయు.

శ్లో॥ రసోరసరసై ర్యుక్తశోధితో భస్మసాత్పుతః ।

త్రిదోషశమనఃకామఃపర్ధసఃసర్వరోగహృత్ ॥

కామినీదర్పదలసఃసుధాన్వగీసువర్ణకృత్ ।

చక్షుష్యస్మృతిదౌర్బల్యహంపదఃకృమిగుఢహః ॥

ఒరామరణజూఢ్యహ్నియోగపాహీనరాంగసే ।

దహత్యగ్నిస్తృణానీవభాతుస్థానామయాస్రసః ॥

తా॥ పాదరసము పడ్రసములతో చేరియుండును. దానిని శుద్ధిపరచి భస్మము చేసి సేవించిన నది త్రిదోషములు నర్వరోగములు వీటిని నివర్తింపజేయు. మఱియు నిది క్రిమిరోగము కుష్టువు ముదిమి అపమృత్యుజాడ్యము ధాతుగతరోగములు వీటిని “అగ్నిత్పూణములను దహించుభంగి” నివర్తింపబడెగాక కామవృద్ధికరముగను సురత కాలమునందు వీర్యవృద్ధికరముగను అమృతతుల్యముగను శరీరమునకు మంచికాంతిని గలుగజేయునదిగను సేత్రములకు బలకరముగను స్మృతి సౌందర్యము వీటిని వృద్ధి పరచునదిగను నుండు.

అశుద్ధాఽపక్వపారదభస్మ ఛోషము.

శ్లో॥ సంస్కారహీనం ఖలుసూతరాజం యస్సేనతేతస్య కరోతి
బాధాం దేహస్యనాశంవిదధాతినూనంకుష్మాదిరోగౌజ్జనయే
న్నరాణాం॥

తా॥ అశుద్ధాపక్వపారద భస్మమును సేవించినవానికి శరీరబాధ జేహనాశ నము కుష్మాదిరోగములు వీటిని గలుగంజేయు.

అస్యచ్ఛు.

శ్లో॥ అశుద్ధోబడతాంఘ్రవందాహంపీర్వప్రణాశనం ।

మూర్ఛాస్ఫోటంచమృత్యుంచక్రమాత్కుర్యాన్నలైరసః ॥

తా॥ శుద్ధిచేయని పాదరసము నాగదోషముచే జడత్వము వంగదోషముచే కుష్టరోగము అగ్నిచాంచల్యముచే అధికతాపము అసహ్యగ్నిచే వీర్యనాశనము విష ముచే మూర్ఛయు మలముచే స్ఫోటకమును పర్వతముచే మరణము వీటిని యథాక్రమ ముగ గలుగంజేయు.

అశుద్ధాఽపక్వ పారదదోష శాంతి.

శ్లో॥ వికారాయదిజాయంతేపారదాన్మలసంయుతాత్ ।

గంధకంసేవయేద్దీమాన్పాచితంవిధిపూర్వకం॥

తా॥ విధిపూర్వకముగ పక్వముచేయబడిన గంధకమును సేవించిన అశుద్ధా పక్వపారద భస్మ సేవనచే గలిగిన దోషము నివర్తించు.

అస్యచ్ఛు.

శ్లో॥ గవాంఘ్రగ్ధయుతంపీత్వాగంధకంపిసేవకం ।

పారదస్యవికారేణముక్తస్సుఖమవాప్నుయాత్ ॥

తా॥ శుద్ధిజేసిన గంధకమును అపుపాలులోవైచి దానిని 7 దినములు త్రాగిన పాదరస సేవనచే గలిగిన రోషములు తొలగి సౌఖ్యముకలుగు.

రస సిందూరశుద్ధి స్మ గుణము.

శ్లో॥ హారతిచరనసిందూరంకాశశ్వాసాగ్నిమాంద్యమేహగణాః ।
రక్తవికారింకృచ్ఛ్రంబ్యరాదిరోగాఃకాయథానుపానయుతం ॥

తా॥ రససిందూరమును తగుమైన అనుపానముతో సేవించినకాశ శ్వాస అగ్ని మాంద్యము వానాపిగ్ధప్రమేహములు రక్తవికారము మూత్రకృచ్ఛ్రము జ్వరము యివి మొదలగు రోగములునశించు.

రససిందూర అపకవ్యదోషతచ్ఛాంతి.

శ్లో॥ రససిందూరమశుద్ధాద్రసాద్విజృంభితంపరదవద్రోగాః ।
కుర్యాచ్చేత్తచ్ఛాంత్యైప్పుత్రమరిచరజఃపిబేత్తున ప్పదినం ॥

తా॥ అశుద్ధపాద రసముచే రససిందూరము చేసినను లేక విధిప్రకారము పక్వము కాకపోయినను, ఆరససిందూరము పక్వముకాని పాదరసమువలె పెక్కు దారుణముగు వ్యాధులను గలుగజేయు. అందులక్షే మిరియాలచూర్ణమును అపుసేతిలో మిలితముజేసి 7 దినములు సేవించిన అపకవ్య రససిందూర సేవనచే గలిగిన రోషము లన్నియు నివర్తించు.

రసకర్పూరపక్వ గుణము.

శ్లో॥ దేవకుసుమచందనకస్తూరికుంకుమైర్మృత్తం ।
భాగవత్పరతిథిరగంవ్యాధింసోషద్రవంఘోరం ।
వింతతివస్తేదీర్ఘింపుష్టింపీర్యంబలంబిపులం ।
రమయతిరమణీశతకంరసకర్పూరస్య సేవకస్సతతం ॥

తా॥ శుద్ధిజేసిన రసకర్పూరమును లవంగము చందనము కస్తూరి కుంకుమపువ్వు పీడినిహరి దానితో సేవించిన ఫిరంగిరోగము పుష్పద్రవముతో గూడిన భయంకరమగు వ్యాధులు యివి నివర్తించు. మఱియు అగ్నిదీపనము శరీరపుష్టి వీర్యవృద్ధి మిగుల బలము 100 స్త్రీలతో రమించుశక్తి పీడిని గలుగజేయు.

రసకర్పూర అపకవ్యదోషము.

శ్లో॥ సేవితోవిధినాకుష్ఠంసంధివాతంకఫాధికం ।
రసకర్పూరకర్పూర్యాత్తస్మాద్యత్సేవసేవయేత్ ॥

తా॥ శాస్త్రోక్తప్రకారము శుద్ధిజేయని రసకర్పూరము కుష్టువు సంధివాతము కఫాదిరోగములు వీటిని గలుగఁజేయుగాన దీనిని మిగుల ప్రయత్నముతో శుద్ధిజేసి పుచ్చుకొనవలయు.

అశుద్ధ రసకర్పూరదోష శాంతి.

శ్లో॥ మహావీశకృతోసిరంధాన్యకంవాసితాయుతం ।

పీబేన్నీరేణముక్తస్సాన్యద్రసకర్పూరజైర్లదైః॥

తా॥ ఎనపపేడ రసమునుగాని ధనియాలచూర్ణము తెల్లచక్కెర వీటిని పుడక ములోనైచి వానినిగాని త్రాగిన అశుద్ధమగు రసకర్పూర నేవనచే గలిగిన దోషము లన్నియు వివర్తించు.

శుద్ధ గంధకభస్మ గుణము.

శ్లో॥ శుద్ధోగంధోహరేద్రోగాన్కుష్టమృత్యుజ్వరాదికాన్ ।

అగ్నికారీమహానుష్టోవీర్యవృద్ధింకరోతిహి ॥

తా॥ శుద్ధగంధక భస్మము కుష్టము మృత్యువు జ్వరము యివి మొదలైన రోగములను హరించుటయేగాక అగ్నిదీపనము శరీరమునకు వుష్ణము వీర్యవృద్ధి వీటిని సగా గలుగఁజేయు.

అశుద్ధ గంధకభస్మ దోషము.

శ్లో॥ అశుద్ధగంధఃకురుతేచకుష్టం తాపంభ్రమంపిత్తరుజాంతృణైవ ।

రూపంసుఖంవీర్యబలంవిహస్తీతస్మాద్విశుద్ధోవినియోజనీయః॥

తా॥ అశుద్ధగంధక భస్మము కుష్టము తాపము భ్రమ పిత్తము వీటిని గలుగఁజేయుటయేగాక రూపము సుఖము వీర్యము బలము వీటినిసగా నశంపఁజేయుగాన శుద్ధగంధకభస్మమునే సేవించవలయు.

అశుద్ధ గంధకదోష శాంతి.

శ్లో॥ గవాంపమోఘృతైర్మృక్తంనలీవికృతిశాంతిక్యత్ ।

తద్దైవదేవకుసుమంపచాయుక్తంచశాంతిక్యత్ ॥

తా॥ ఆవుపాలు నెయ్యివీటిని కలిపి త్రాగిన అశుద్ధగంధక భస్మనేవనచే గలిగిన దోషములు శాంతించు. మఱియు లవంగములు వన వీటిని నేకముగ చూర్ణించి పుచ్చుకొనిన అశుద్ధగంధక భస్మనేవనచే జనించిన దోషములు తొలగు.

అశుద్ధ హింగుళ గుణము.

శ్లో॥ తి క్తంకమాయంకఃపింగుళం స్యాన్నేత్రమయఘ్నంకఫపిత్త
హారీ । హృల్లాసకుష్టజ్వరకామిలాశ్చష్టి హామవాతౌచగదాన్ని
హంతి॥

తా॥ శుద్ధ హింగుళ భస్మముచేదుగను వగరుగను కారముగనునుండు. మఱియు
నిది నేత్రకోగము కఫము పిత్తము వృల్లాసకోగము కుష్టము జ్వరము కామిల స్టీహము
ఆమవాతము వీటిని నశ ప్తింపజేయు.

అశుద్ధ హింగుళ దోషము.

శ్లో॥ అశుద్ధోదరదఃకుర్యాత్కుష్టంకై బ్యంక్తమంభ్రమం ।

మోహంచశోధయేత్తస్మాత్పిన్ధవై ద్యస్థుహింగులం ॥

తా॥ అశుద్ధ హింగుళ భస్మము కుష్టము నపుంసకత్వము శ్రమము భ్రమము
మోహము వీటిని గలుగజేయుగాన దీనిని శుద్ధిజేయుట యత్యావశ్యకము.

అశుద్ధ హింగుళ దోషశాంతి.

శ్లో॥ ఉత్పద్యతేయదాప్యాధిర్దరదస్యనిషేవణాత్ ।

తదాసూతకనత్సర్వాకార్యాశాంతిప్రతిక్రియా ॥

తా॥ అశుద్ధ హింగుళ భస్మ సేవనచే గలిగిన దోషములకు అశుద్ధ రసభస్మ జన్య
దోషమునకు చెప్పబడిన శాంతినిజేసిన నవి నివ ర్తించు.

సక్వ అభ్రీకభస్మ గుణము.

శ్లో॥ మృతాభ్రీకంకామబలప్రదంచవిషంమరుచ్ఛా శ్చసభగందరా
భ్యం । మేహభ్రీమృపిత్తకఫంచకానంక్షయంనిహన్త్యైవయ
థానుపానాత్ ॥

తా॥ శుద్ధిజేసిన అభ్రీకభస్మమును యుక్తామపానముతో సేవించిన నది విషము
వాతము శ్వాసము భగందరము మేహము భ్రమ పిత్తము కఫము కాసము క్షయము
వీటిని నివ ర్తింపం జేయుటయేగాక కామము బలము వీటిని సగూగలుగజేయు.

గ్రంథాంతరే.

శ్లో॥ శుద్ధాభ్రంసనువల్లకద్వయమితంకృష్ణామధుభ్యాయుతం ।
 మేహశ్వాసవిషంచకుష్ఠమతులంవాతాంశ్చపితౄకఫాః ।
 కానక్షీణక్షతక్షయగ్రహణికాపాండుభ్రమంకామలం ।
 గుల్మన్యంచయథానుపానవిధినామృత్యుంచజేనీయతే ॥

తా॥ శుద్ధాభ్రమును 6 గురిగింజల ప్రమాణముగల తేనెలో పిప్పలి చూర్ణమువైచి దానితో నేవించిన మేహము శ్వాస విషవికారియు కుష్ఠరోగము వాత రోగములు పిత్తరోగములు కఫరోగములు కాన క్షీణత్వము గాయము క్షయరోగము గ్రహణి పాండువు భ్రమ కామిల గుల్మము యివి మొదలగురోగములు అకాల మృత్యువు వీటిని నశింపజేయు.

మతాంతరే.

శ్లో॥ వాతపిత్తకఫాన్మేహకుష్ఠశ్వాసవిషభ్రమః ।
 గుల్మకానక్షతక్షీణగ్రహణీపాండుకామలాః ।
 భగందరాదికాన్తన్వాదభ్రంకామబలప్రదం ॥

తా॥ అభ్రకభస్మము వాతము పిత్తము కఫము ప్రమేహము కుష్ఠపు శ్వాస విషము భ్రమ గుల్మము కాన క్షతక్షయము గ్రహణీరోగము పాండువు కామిల భగందరము యివి మొదలగురోగములను నశింపం జేయుటయేగాక వీర్యవృద్ధి బలము వీటిని సగా గలుగజేయు.

అపకవ్ అభ్రకభస్మ దోషము.

శ్లో॥ చంద్రికాసహితమభ్రకంయదాజీవితంఋషితి నాశయోత్తదా ।
 వ్యాఘ్రోమ యివచోద రస్థితం వాతేనా విలనుతే గదా
 నృహహాః ॥

తా॥ తేకుతుతో కూడియుండిన అభ్రక భస్మమును నేవించిన ప్రాణహానిగలుగు. లేక, “ పెద్దపులివెండ్రుక కడుపులోపోయిన అనేకరోగములను పుట్టించుచుండబున ” అనేకరోగములనైనను గలుగజేయు.

శ్లో॥ స్తోకాయథాఃపుటేస్తోకై రపకై వైరభ్రకస్తథా ।
 యథావస్థామృత్యుర్యోమేవపంచత్వమునజాయతే ॥

తా॥ మాత్రాప్రమాణ విహీనంబును పుటహీనంబునగు అభిక్రమ వ్యాఘ్ర
రోమముతో నమానమైన ప్రాణహానిని గలుగఁజేయు.

అపకృష్టభృగదోష శాంతి.

శ్లో॥ ఉమాశలంసనేపిష్టానీవయేద్యోదినత్రయం అశుద్ధభృగదో
షేణవిముక్తస్సుఖమేవతే॥

తా॥ ఉసిరికవలపును నుదకముతోనూరి ఓ దినములు నేవించిన అశుద్ధభృగ
భస్మ సేవనవలన జనించిన వికారములు తొలగి సుఖముగనుండు.

పక్వ హరితాశభస్మ గుణము.

శ్లో॥ అశీతినా తాన్మనసి త్రరోగై కుష్మంచమేహంచగుదామ
యాంశ్చ | నిహంతి గుంజార్ధమితంతుతాళం పడ్యల్లఖండేన
సమంచయుక్తం॥

తా॥ అర్ధ (½) గురిగించెయెత్తు హరితాశభస్మమును ౩ వల్లముల కలకండ
చూర్ణమునుచేర్చి నేవించిన అశీతివాతములు కఫము పిత్తరోగములు కుష్మవు మేహము
గుదరోగము యివి నివర్తించు.

శ్లో॥ హంతివాతామయాస్సర్వాన్మనసి త్రగుదామయాన్ |
హరితాళంమృతంకుష్మంప్రమేహంనై జ్వరాదికాన్ ॥

తా॥ హరితాశభస్మము 80 విధములగు వాతరోగములు పిత్తరోగములు కఫ
రోగములు గుదరోగము కుష్మరోగము ప్రమేహరోగము జ్వరాదిరోగములు వీటిని
హరింపఁజేయు.

అపక్వ హరితాశభస్మ దోషము.

శ్లో॥ అశుద్ధతాళంఖలువీతవర్ణంసధూమకంవాతచయంచపిత్తం |
సంగుత్వకుష్మంతను తేనరాణాందేహస్యనాశంప్రకరోతిసద్యః ॥

తా॥ అశుద్ధహరితాశక భస్మము వాతసయాహము పిత్తము పరిగుత్తిము కుష్మవు
వీటిని గలుగఁ జేయుటయేగాక శరీరమునకు వీతధూమవర్ణములు శిఘ్రముగ నాశనము
వీటిని సగా గలుగఁజేయు.

అపక్వ హరితాశభస్మదోష శాంతి.

శ్లో॥ అజాబీశర్కరాయుక్తంసేవయేద్యోదినత్రయం |
వికృతీస్తాబాహన్యాద్యథాదాత్రిద్యముద్యమే ॥

తా॥ తెల్లజీలకర్రను శర్కరతో 3 దినములు సేవించిన “ పుద్యోగము దారిద్ర్యమును బోగొట్టుచందంబున ” అపక్వహరితాళక భస్మజనిదోషమును నివర్తింపజేయు.

శ్లో॥ దాడిమస్య ఫలంపక్వంజలంతస్యపిబేన్నరః ।

పింగవికారశాంతిస్సాన్యత్పాతకంగురువందనే॥

తా॥ చక్కని దానిమ్మపండు విత్తులరసమును త్రాగిన అపక్వహరితాళక భస్మ సేవనచే గలిగినదోషములు “ గురువందనముచేత పాతకములు నశించుభంగి ” నశించు.

శ్లో॥ జీరకంశర్కరాయుక్తంశేవయేద్దినసస్తకం ।

తాళవికారశాంతిస్సాన్యద్దారిద్ర్యముద్యమేయథా ॥

తా॥ జీలకర్ర శర్కర వీటినిసమముగజేర్చి 7 దినములు పుచ్చుకొనిన “ ఉద్యోగముచే దారిద్ర్యము తొలగుచందంబున ” అపక్వహరితాళకభస్మము సేవించుటవలన గలిగినదోషములు నశించు.

శ్లో॥ కూష్మాండస్యరసందేయందురాలభాంతథై నచా ।

రాజహంసీరసంతానత్తాలవికృతిశాంతికృత్ ॥

తా॥ బూడిదగుమ్మడు దురదగొండివేళ్ళు రాజహంస వీటిరసమును సమముగ జేర్చి పానముచేసిన అపక్వ హరితాళక భస్మ సేవనచే జనించిన దోషములునివర్తించు.

శ్లో॥ సువర్ణపుష్పభూనింబకావృధంసేవేద్దినత్రయం ।

తాలవికారశాంతిస్సాన్యత్కామశాంతిర్యథాస్తియాః ॥

తా॥ నల్లపుమ్మెత్తపూలుగాని లేక వ్రాకుడువేళ్ళు సేలవేము వీటిని సమ భాగములుగాజేర్చి దంచి కషాయముబెట్టిత్రాగిన “ పౌండర్యవతియగు స్త్రీసంగముచే కామము తృప్తిజెందు చందంబున ” అపక్వహరితాళక భస్మ సేవనవలన గలిగిన దోషములు హరించు.

శ్లో॥ యథారసవిషంహన్యాద్దోమధ్దేనచగంధకం ।

ససిత్తాసర్పాక్షిరినస్తథాతాళవిషంపునః ॥

తా॥ ఆవుపాలతో శుద్ధగంధక మార్జయినవైచి దానిని నేవించిన పాదరస దోషమును శర్కర సర్పాక్షరసము వీటిని సమముగజేర్చి తుచ్చుకొనిన అపక్వ సూరితాశక భస్మనేవనచే గట్టిగిన దోషములు తొలగు.

సక్ష్వ మసశ్శిల గుణము.

శ్లో॥ మసశ్శిలాసర్వరసాయనాఖ్యాతిక్తాకటూష్ణాకఫనాతహంత్రీ ।
సత్వాత్మికాభూత విహగ్నిమాంద్యం కంఠాంచకాసక్షయ
హరిణీచ॥

తా॥ మణిశిల భస్మము సర్వ రసాయనములతో సమానముగను చేదుగను కార ముగను వృష్ణముగను సాత్వికముగను నుండు. మఱియు కఫము వాతము భూతబాధ విషము ఆగ్నిమాంద్యము దురద కాస క్షయ వీటిని నశింపజేయు.

శ్లో॥ జ్వరంనేత్రామయంశ్వాసంకాసంభూతభయంకఘం ।
కృచ్ఛ్రంవిషంమనోగుప్తాహంతికుష్మాదికామయా॥

తా॥ శుద్ధ మణిశిలభస్మము జ్వరము నేత్రరోగము శ్వాస కాస భూతపీడ కఫరోగము మూత్రకృచ్ఛ్రము విషము కుష్టువు యివి మొదలగు రోగములను నశింపజేయు.

అసక్ష్వ మసశ్శిల దోషము.

శ్లో॥ మసశ్శిలా మందబలంకరోతిజంతూన్ధ్రానంశోధనమంతరేణ ।
మలస్యబంధంకిలమూత్ర రోగంసశర్కరంకృచ్ఛ్ర గదంచకు
ర్యాత్॥

తా॥ ఐక్యముగాని మసశ్శిలభస్మమును నేవించిన బలహీనత జంతురోగము మల బంధము కుష్టువు సుద్ధతో గూడియుండు మూత్రకృచ్ఛ్రము వీటిని గలుగజేయు.

శ్లో॥ అశుద్ధాకుచటికుర్యాద్వాంతిర్భ్రాంత్యాదికాగదా॥

తా॥ శుద్ధజేయని మసశ్శిలభస్మమును నేవించిన వాంతి భ్రాంతి యివి మొదలగు అసేక రోగములను గలుగజేయు.

అశుద్ధ మసశ్శిలదోష శాంతి.

శ్లో॥ గోక్షీరంమాక్షికయుతంపిబతేయోద్దినత్రయం
కునశితస్యదేహేచవికారంసకరోతిహి॥

తా॥ ఆవుపాలతో తేనెవైచి 3 దినములు సేవించిన అశుద్ధ మనుశిలభస్మ సేవనచే జనించిన దోషము నివర్తియగు.

శుద్ధ సౌవీరభస్మ గుణము.

శ్లో॥ సౌవీరంగ్రాహిమధురంచక్షుష్యంకఫవాతజిత్ ।

సిద్ధక్షయూస్రనుచ్ఛితంస్తోత్రోజ్జ్వలమవీద్యశం ॥

తా॥ శుద్ధ సౌవీరభస్మము గ్రాహకముగను (భేదికట్టుట) తియ్యగను నేత్రహిత కారిగను శీతలముగను నుండు. మతియు కఫము వాతము సిద్ధరోగము త్తయ రక్త దోషము కండ్లసీరు గారుట వీటిని హరింపజేయు.

అశుద్ధ సౌవీరభస్మ దోషము.

శ్లో॥ అశుద్ధసౌవీరాద్దేహీనేత్రేచభవంతిరోగాః ॥

తా॥ అశుద్ధ సౌవీరభస్మమును సేవించిన శరీరము నేత్రము వీటియం దనేక రోగములను గలుగజేయు.

అశుద్ధ సౌవీరదోష శాంతి.

శ్లో॥ త్రిఫలసేవనాద్భవతిసౌవీరజనితవికారాణాంశాంతీ॥

తా॥ త్రిఫలములను సేవించిన అశుద్ధ సౌవీరభస్మ జనితదోషములు నివర్తియగు.

పక్వఖర్పరభస్మ గుణము.

శ్లో॥ త్రిదోషజత్పితృకఫాతిసార త్తయజ్వర ఘోషైరసకోతిరూక్షః ।

నేత్రామయానాంప్రకరోతినాశంశ్యాద్రంజకఃకామలనాశనశ్చ॥

తా॥ పక్వమైన ఖర్పరభస్మము రూక్షముగను మనోల్లాసకరముగను నుండు. మతియు త్రిదోషములు పిత్తము కఫము అతిసారము త్తయ జ్వరము నేత్రరోగములు కామిల వీటిని నశింపజేయు.

శ్లో॥ రసకోహరతేరోగైరక్తదోషంగుదామయం ।

జీర్ణజ్వరమతీసారంప్రదరాదిగదానపి॥

తా॥ శుద్ధిజేసిన ఖర్పరభస్మము రక్తదోషము గుదరోగము జీర్ణజ్వరము అతి సారము ప్రదర్శరోగము యిని మొదలైన యనేకరోగముల నశింపజేయు.

అపక్వ ఖర్పరభస్మ దోషము.

శ్లో॥ అశుద్ధఃఖర్పరఃపర్యాద్యాంతింభౌతింవిశేషతః ।

తస్మాద్ధృధ్యప్రయత్నేనయావద్యాంతివివర్జితః ॥

తా॥ అశుద్ధ ఖర్పరభస్మము వాంతి భౌంతి వీటిని గలుగజేయు. గానయిట్టి గుణములు గలుగక యుండునట్లు శుద్ధిజేయందగు.

అశుద్ధ ఖర్పరభస్మదోష శాంతి.

శ్లో॥ రసకనిషేవణాశోయదిరోగాఃప్రాదుర్భవంతిమనుజానాం ।

తేనాశమాప్పువంతిపీతంగోమూత్రపానతఃసప్తాహం ॥

తా॥ గోమూత్రమును 7 దినములు పానముజేసిన అశుద్ధ ఖర్పర భస్మజనిత రోగములు నివర్తించు.

పక్వ వజ్రభస్మ గుణము.

శ్లో॥ ఆయుఃప్రదంసద్గుణదంచవృష్యం దోషత్రయప్రశమనంపకలా
మయఘ్నంసూతేంద్ర బంధవధసద్గుణదంప్రదీప్తం మృత్యుం
జయోత్తదమృతోపమమేనవజ్రం॥

తా॥ శుద్ధవజ్రభస్మము ఆయుస్సు సద్గుణము వీర్యపుష్టి శరీరకాంతి వీటిని గలుగం జేయుటయేగాక అమృత కుల్యముగనుండు. మఱియు త్రిదోషములు నమస్త రోగములు అపమృత్యువు వీటిని బోగొట్టును. ఇది కట్టబడిన రసము మారిత మైనరసము దీనితోసమానమైన గుణమును గలుగంజేయు.

అశుద్ధాపక్వ వజ్రభస్మదోషము.

శ్లో॥ వీడాంవిధత్తైవివిధాంనరాణాం కుష్ఠంక్షయం పాండుగదంచదు
ప్తం । హృత్పార్శ్వవీడాంకురుతేతిదుస్సహామశుద్ధవజ్రం గురు
మాత్మహంత్యజేత్ ॥

తా॥ అశుద్ధపక్వ వజ్రభస్మము శరీరమునకు నానావిధములైన బాధలు కృష్ణము క్షయము దుష్టమగు పాండురోగము హృద్రోగము పార్శ్వవీడ సహించగూడని రొమ్మనొప్పి పార్శ్వనొప్పి ఆత్మహత్య వీటిని గలుగంజేయుగాన దీనిని నేవించ వలదు.

అశుద్ధాపకవ్యవజ్రభస్మదోషశాంతి.

శ్లో॥ సితామధుఘృతైస్సాకంగోమద్ధందినపక్తకం॥

విధినాసేవితంహంతివజ్రదోషంచిరోత్థితం॥

తా॥ పాలయిండు చక్కర తేనె నయ్యి పీటిని పైచి 7 దినములు విధిపూర్వకముగ నేవించిన బహుకాలమునుండి గలిగియుండిన అశుద్ధాపకవ్యవజ్రభస్మ నేవనచే గలిగిన దోషము నివర్తింతు.

పకవ్యవజ్రాంతభస్మ గుణము.

శ్లో॥ వైక్రాంతోవజ్రనదృశోదేహంలోహంకరోత్తిహి ।

విషఘ్నోరసరాజన్యజ్వరకుష్మయప్రణుత్ ॥

తా॥ శుద్ధవైక్రాంత భస్మము వజ్రభస్మముతో సమానమైనగుణము గలిగియుండు. శరీరమును యినుమువలె దృఢముగజేయు. మతియునిది అశుద్ధ రసభస్మ దోషము జ్వరము కుష్మయము పీటిని నివర్తింపజేయు.

అపకవ్యవజ్రాంతభస్మ దోషము.

వాక్యం॥ అశుద్ధవైక్రాంతోవజ్రనద్దోషకర్తాభవతి ॥

తా॥ అశుద్ధ వైక్రాంతభస్మము అశుద్ధ వజ్రమువకుగల దోషములను గలుగజేయు.

అశుద్ధాపకవ్యవజ్రాంతభస్మదోషశాంతి.

వాక్యం॥ అశుద్ధవైక్రాంతభస్మశాంతిర్వజ్రవజ్జేయా॥

తా॥ అశుద్ధాపకవ్యవజ్రాంతభస్మ దోషమునకు అశుద్ధాపకవ్యవజ్రభస్మ దోషమునకు జెప్పియుండు శాంతిని జేయందగు.

పకవ్యవజ్రాంతభస్మ గుణము.

శ్లో॥ ప్రవాళంమధురంసామ్లంకఫపితౄద్దోషనుత్ ।

వీర్యకాంతికరంస్త్రీణాంధృతేమంగళదాయకం ॥

క్షయపితౄశ్రకాసఘ్నఃపిపసంపాచనంలఘు ।

విషభూతాదిశమనంవిద్రుమంనేత్రరోగహృత్ ॥

తా॥ పక్షమగు ప్రవాళభస్మము తీపుగను పుల్లగను మలకనగను నుండు.
మతియు వీర్యవృద్ధి శరీరకాంతి దీనిని ధరించిన స్త్రీలకు మంగళము అగ్నిదీపనము
జీర్ణము వీటిని గలుగండేయు, మతియు నిది కఫము పిత్తము క్షయ రక్తపిత్తము
కాసము విషము భూతాదిదోషము శేత్రరోగము వీటిని నివర్తింపండేయు.

అపక్వ ప్రవాళభస్మ దోషము.

వాక్యం॥ అశుద్ధప్రవాళభక్షణాద్భవంతిరోగాహ్యనేకే॥

తా॥ అశుద్ధ ప్రవాళ భస్మమును సేవించిన అనేక రోగములు గలుగు.

అశుద్ధ ప్రవాళభస్మదోష శాంతి.

వాక్యం॥ అశుద్ధప్రవాళమూక్తికయోరపివికారశాంతిర్వజ్రవజ్జేయా ॥

తా॥ అశుద్ధ ప్రవాళ భస్మ సేవనచే జనించిన దోషములకు వజ్రభస్మ దోష
మునకు జెప్పబడిన శాంతిని జేయందగు.

మూక్తికాదిదోష శాంతి.

శ్లో॥ ఘృతంమధుసితాయుక్తంగోదుగ్ధేననమంపిబేత్ ।

తస్యమూక్తిప్రవాళస్యకీరకస్యవిషంహరేత్ ॥

తా॥ నెయ్యి తేనె కలకండ అనుపాలు వీటిని సమభాగములుగ చేర్చి పుచ్చు
కొనిన అశుద్ధమగు మత్స్యములు పగడములు వజ్రములు మొదలగువాని భస్మ సేవనచే
జనించిన దోషములు మానును.

వజ్రమందారయోచ్యిష శాంతి.

శ్లో॥ శితవారిసితాయుక్తంపానంవజ్రీవిషాపహం ।

వస్త్రవాయుస్తథాకార్యశ్శీతచ్ఛాయాంచసేవయేత్ ॥

తా॥ చల్లనిపుదకములో కలకండ మృగమునువైచి పుచ్చుకొనినను వస్త్రముచే
వచ్చెడిగాలిని సేవించినను చల్లని వీడయందుండినను బొంతజెనుడుపాలు తీగజనుడు
పాలు జిల్లేడుపాలు వీటి సేవనవలన జనించిన దోషము మానును.

విషముస్త్రివిత్తులదోష శాంతి.

శ్లో॥ ఘృతంమధుసితాయుక్తంసథాపిబతియోనరః ।

విషకోచవికారస్యశాంతిస్తశ్యప్రజాయతే ॥

తా॥ వెయ్యి తేనె ఖండశర్కర సీటిని నేకముగజేర్చి ప్రాతస్నాయంకాల
ములియందు సేవించిన విషముప్తివిత్తుల భక్షణచే జనించినదోషము మానును.

అశుద్ధ భల్లాతకదోష శాంతి.

శ్లో॥ సితయాసహాయూచ్ఛమేఘనాదరసస్యచ ।

తస్మాత్స్థల్లవిషంహంతియథాలింగప్రసేవనాత్ ॥

తా॥ జీడిగింజు సేవనచే జనించిన దోషము చిట్టికూర రసములో ఖండశర్కర
కలిపి పుచ్చుకొనిన లింగాధనచే పాతకంబులు తొలంగు చందంబున 1 యామ
ములో నివర్తించు.

అశుద్ధ కర్పూరదోష శాంతి.

శ్లో॥ ధాన్యాకంసితయాయుక్తంవారిమర్దితపానతః ।

కర్పూరస్యనివృత్తిస్సాస్యస్మహిషీశకృతంస్తథా ॥

తా॥ కర్పూరసేవనచేజనించిన దోషము ధనియాలు వుడకముచేనూరి ఖండ
శర్కరవైచి పానముజేసిన లేక గేదెపేడరసము పుచ్చుకొనినను శాంతియగు.

అశుద్ధగురుగింజలదోష శాంతి.

శ్లో॥ మేఘనాదరసోగ్రాహ్యంశర్కరాయుక్తపానతః ।

ఉచ్ఛటాయావికారస్యశాంతిస్సాస్యద్ధగ్ధసేవనాత్ ॥

తా॥ గురిగింజ సేవనచే జనించినదోషము చిట్టికూర రసములో ఖండశర్కర
కలిపి పుచ్చుకొనినను లేక ఆవుపాలు పానముజేసినను శాంతినిజెందు.

అశుద్ధ గన్నేరువిషదోష శాంతి.

శ్లో॥ సితాయుక్తంసదానేయందధివామహిషంపయః ।

తథాచార్కత్వచాపీతంకరివీరవిషాపహం ॥

తా॥ గన్నేరు సేవనచే జనించినదోషము ఖండశర్కర చూడ్లము పెరుగులో
వైచి పానముజేసినను లేక గేదెపాలులో జిల్లేడుపేరుపట్టు చూడ్లమువైచి పుచ్చుకొని
నను నివర్తించు.

అశుద్ధ నేపాళగింజలదోష శాంతి.

శ్లో॥ ధాన్యాకంసితయాయుక్తందధినాసహయఃపిబేత్

దంతిబీజవికారస్యనివృత్తిస్సస్యజాయతే ॥

తా॥ నేపాళగింజళ సేవనచే జనించినదోషము ధనియాల కలకండ్ల వీటిని చూడిచేసి పెరుగులోపైచి త్రాగిన శాంతినిజేయు.

అశుద్ధ నవాసాగరదోష శాంతి.

శ్లో॥ గర్భభస్యవిశేంభక్షేత్తద్ధై నననసాగరం ।

మృత్తికాగై రికాసీమకాంచత్రుట్యంచశాంతికృత్ ॥

తా॥ నవాసాగరము సేవనచే జనించినదోషము గాడిద పెంటికలరసమును త్రాగిన తోలుగుటయగాక మట్టి కావరాయి అన్నభేది వీటిని సేవించిన వానిపలన జనించినదోషములు సగామమును.

శీతలా దాహదోష శాంతి.

శ్లో॥ మధూనకయుతంపీతంశీతలందాహనాశనం ।

నీలికాంచఘృతేపిష్ట్యాదేహలేపేచశాంతికృత్ ॥

తా॥ శీతలాదాహముచే జనించినదోషము తేనెను పుదకములోపైచి పానము జేసినను లేక నీలియాకులో నెయ్యిపైచి నూరి శరీరమునకు లేపనము చేసికొనినను నివర్తించు.

అశుద్ధ వత్సనాభిదోష శాంతి.

శ్లో॥ పటూశనస్యవృక్షస్యరసఃపలప్రమాణతః ।

శర్కరాయుక్తవానేనవత్సనాగవిషంహరేత్ ॥

తా॥ వత్సనాభి సేవనచే జనించిన దోషము పలప్రమాణము పటూశనవృక్ష రసములో శర్కరపైచి సేవించిన నివృత్తియగు.

అశుద్ధ ఖదిరదోష శాంతి.

శ్లో॥ ఖదిరోద్భంగోపయసాసితాయుక్తంతద్ధై వచా ।

యస్సేవయేద్వామమేకంభల్లవికృతిశాంతికృత్ ॥

తా॥ చండ్రసేవచే జనించినదోషము అవుపాలలో ఖండశర్కర చూర్ణముపైచి పానముజేసిన 1 రూములో నివర్తించుటయ గాక జీడిగింజలచే జనించినదోషము సగా నివర్తయగు.

దుష్టనాత జాదిరోగదోష శాంతి.

శ్లో॥ దుష్టనాతోరవేస్తాపిష్టాకరోకప్రజాయతే ।

చించామకసితాక్షుద్రాక్షదాపయోత్తుప్తృగ్జలే ॥

తా॥ వాయువు సూర్యతాపముచే దుష్టమగుటంజేసి లూకరోగము జనించు.
అదిశాంతి జెందుటకై చింతపండు నెల్లికాయలరసము ఖండశర్కర తేనె వీటిని
ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగా వుడకములోకలిపి పానముచేయవలయు.

భృమరమాక్షిక విషదోష శాంతి.

శ్లో॥ మహిషీనవనీతంచటంకణై స్సహమర్దయేత్ ।
మాక్షికభృమరస్యాంతంనాఘఫేనేనతత్సమం ॥

తా॥ ఈమృదలు అడవియొగలు వీటి విషదోషమునకు యెనుముజెన్న వెలి
గారము వీటిని సమభాగముగ గ్రహించి మర్దించి శరీరమునకు లేపనము జేసికొనిన
మానుటయేగాక నల్లనుండుచే జనించిన వికారము సగామానును.

జంగమ విషదోష శాంతి.

శ్లో॥ వంధ్యాకర్కోటికామూలంఛాగమూత్రేణభావితం ।
నస్యంకాంజికసంపిష్టంవిషోపహతచేతనాం ॥

తా॥ గొడ్డువీరవేళ్లకు మేకమూత్రముతో మర్దించి అందులో పుల్లనికలిచేర్చి
నస్యముచేసిన జంగమ విషదోషము నివర్తించు.

కోద్రవ ధాన్యదోష శాంతి.

శ్లో॥ కోద్రవాణాంభవేన్మూర్ఛాదేయంక్షీరంసుశీతలం ।
సగుడఃకూశ్మాండకరసోహంతిమద్యంసకౌద్రవం ॥

తా॥ ఆరికెఆన్నమును భుజించినందున మూర్ఛగలిగెనేని ఆపుపాలతోగాని
బూడిదె గుమ్మడికాయరసములో తెల్లమును కలిపిగాని పుచ్చుకొనిన కోద్రవధాన్య
భక్షణచే గలిగిన వికారము మానును.

నాగఫేన విషదోష శాంతి.

శ్లో॥ బృహత్కుద్రాసందుగ్ధంపలమాత్రంనిషేవణాత్ ।
నాగఫేనంవిషంయూతినజీవతిచిరంపుమాన్ ॥

తా॥ నాగఫేన భక్షణచే జనించిన దోషము వ్రాకుడురసము ఆపుపాలలో
కలిపి యంధోక పలమువంతున సేవించిన నివర్తించుటయ్యగాక చిరకాలము జీవించు.

మూషకా న్యల్పజంతు విషదోష శాంతి.

శ్లో॥ భల్లాతార్కపలంముస్తాకపిక్చుపలంతథా ।

తాలనిద్ధానతేమాంచార్జ్యసూపప్రభావతిః ॥

మూషకామశకామక్షీమత్కుణావిషకీటకాః ।

ఫలాయంతేగృహంముక్తావ్యయథాయద్ధేతికాతరః ॥

తా॥ ఎలుకలు దోమలు యాగలు వల్లులు విషజంతువులు యివి నశించుటకై తీడిగింజలు జిల్లేడుకాయలు తుంగముపైలు తీటకోవెల కాయలు యక్షధూపము తెల్ల ఆవాలు వీటిని చూర్ణముచేసి గృహములో ధూపమిడిన “ యుద్ధమున భయమునుజెంది పరుగిడువాని చందంబున ” యివి ఫలాయనంబులగు.

సంప్ర విషదోష శాంతి.

శ్లో॥ త్రిశలచంగనంకసప్తమాన్ద్ర కంఠ్యుతసంయుతం ।

పానలేపనమాయోగోదంప్రస్యవిషనాశనః ॥

తా॥ తేనటీగల విషముచే జనించిన దోషము త్రిశలములు క్రిగంధము కోష్ఠ్య అల్లము వీటిని చూర్ణముచేసి సేతిలోకలిపి పానలేపనములు జేసిన హరించు.

ఉమ్మెత్తవిత్తుల విషదోష శాంతి.

శ్లో॥ పృంతాకఫలబీజన్యరసోద్విషలమాత్రయాః ।

భక్షణాద్భుక్తధుత్తారవిషంసశ్యతినిశ్చితం ॥

తా॥ ఉమ్మెత్తవిత్తుల భక్షణచే జనించిన దోషము వ్రాకుడు విత్తులను పుదకము ప్తచినురి గనమచీసి యందు 4 పలములు నేపించిన హరించు.

వృశ్చిక విషదోష శాంతి.

శ్లో॥ హింగుశ్చార్కపయోఘృష్టోదేయోవరిచదాపయేత్ ।

వృశ్చికస్యవిషంహంతిరజనీంద్యుపతిర్యథా ॥

తా॥ వృశ్చిక విషదోషము యింగున జిల్లేడుపాలు వీటిని నమముగనూరె వృశ్చికదబ్బమైనచోట పడేపడే లేపము జేయుచుండినది “ సూర్యుడుదయిండుటచే అంధకారము తొలగుభంగి ” తొలగు.

మృగాంక విషదోష శాంతి.

శ్లో॥ గవాంఘృతంసితాయుక్తంమృగాంకస్యచశాంతిక్రత్

తైగై నచాఘృతరసస్సద్యోవికృతిశాంతిక్రత్ ॥

తా॥ కస్తూరి నేవనచే జనించినదోషము శర్కరలో ఆపునెయ్యికలిపి నేవించినను లేక పుళిరికాయలరసము త్రాగినను నివర్తియగు.

తుమ్మెదలకాటుచే జనించుదోషమునకు శాంతి.

శ్లో॥ గోదధిశుంతిసంయుక్తం పానంభృంగీవికారమత్ ।

శిఫన్నదంశజంతద్వజ్జలేసిస్త్వాపిబేన్నరః॥

తా॥ తుమ్మెదలకాటుచే బనించినదోషము శాంతిలో ఆపుపెరుగునైచి నూరి ఆపెరుగులోనే కలిపి పానముజేసినను లేక సోపు పసపు వీటిని వుదకమునైచి నూరి ఆ వుదకానుపానముతో నేవించినను నశించు.

సర్పాది విషదోష శాంతి.

శ్లో॥ గోజిహ్వఫలినీశక్రవారుణీవాత్రివర్ణికా ।

ఏకైకాపానమాత్రేణసర్పాదిగరళంహరేత్ ॥

తా॥ సర్పాది విషదోషము యెద్దునాలుకచెట్టు తరిగొట్టుచెట్టు అగసి వెక్కుడు తీగ వీటిలో యేరసమునైనను పానముజేసిన తొలుగు.

పోకలు మొదలగువానిదోష శాంతి.

శ్లో॥ పూగీఫలాజడేశితవస్త్రవాతోహితంభవేత్ ।

శర్కరాభక్షణాదేయామధువాశర్కరాన్విలం ॥

తా॥ వక్కులను భక్షించుటచే కలిగెడుదోషము (సామ్య) చల్లనినీటియందు వస్త్రముతడిపి నానస్త్రముయొక్క ఘాలినేవించినను లేక శర్కర లేక శర్కర నెయ్యి కలిపి నేవించిన నివర్తింతు.

శ్విన విషదోష శాంతి.

శ్లో॥ శ్వసస్యాపివిషంహంతిలేపంకుక్కుటవిస్తయా ।

గుడైస్సైలార్కదుగ్ధైశ్చలేఫశ్వసవిషంహరేత్ ॥

తా॥ కుక్కురచిన దోషము కోడిమలమునైనను లేక బెల్లము తిల్లతెలము జిల్లేడుపాలు వీటిని నేకముగ కలిపి యైనను లేవనము జేయుచుండిన నివర్తియగు.

సింహ బాలవిషదోష శాంతి.

శ్లో॥ మధోశ్చపలమౌనంతుదినంవింశతీయఃపిబేత్ ।

తిగ్ధసింహస్యబాలస్యవిషసస్యాత్కదాచన ॥

తా॥ సింహబాల విషదోషము (వ్యాఘ్ర)గోమ జంతువిషము) పూటకుపలము
చొప్పన 20 వది దివసంబులు తేనెను పానముజేసిన తొలుగు.

శరట విషదోష శాంతి.

శ్లో॥ అర్కమూలనచాచూర్ణంపీతంశీతేనవారిణా ।

తస్యశరటవిషంసద్యశ్శాంతిర్భవతినిశ్చితం ॥

తా॥ తొండకాటుచే జనించిన విషదోషము జిల్లేడువేరు వన వీటిని చూర్ణము
జేసి శీతోదకములోపైచి పానముజేసిన హరించు.

యూకాదిదంశన విషదోష శాంతి.

శ్లో॥ శ్రీమూలంగోడలేఘుష్టాదేహలేపంచకారయేత్ ।

యూకాచలిక్షకావానాశయంత్యపితృణాత్ ॥

తా॥ గోమూత్రముచే మారేడువేరును గంధముతీసి శరీరమునకు లేపనము జేసి
కొనిన పేనులు యీరులు చీలపేనులు మొదలగునవి తత్త్వమే నివర్తించు.

దుష్టజంతు విషదోష శాంతి.

శ్లో॥ విశంక్రాంచంజలేఘుష్టానిత్యంపిబతియోనరః ।

తస్యోదరేదుష్టజంతోర్విషంసస్యతితృణాత్ ॥

తా॥ క్రాంచ చక్షిమలమును జలముచేనూరి ప్రతిదినము పానము జేయుచుం
డిన నట్టిమనుజుని దుష్టజంతువులు కరిచినను అట్టిజంతువుల విషము అతిశీఘ్రముగ
నశించు.

గృహగోధికా విషదోష శాంతి.

శ్లో॥ కట్టుత్రయంసింధుకరంజబీజంద్వయంనిశాయాఃకపికచ్చబీజం ।

నిహంతిపానేనవిలేపనేనవిషంసమస్తంగృహగోధికాయాః ॥

తా॥ బల్లిమొదలగువాని విషదోషములు శొంతి పిప్పలి మిరియాలు సైంధవల
వణము కానుగవిత్తులు వసము మానివసపు దురదగొండి విత్తులు వీటిని పుదకముతో
నూరి త్రాగినను లేక లేపనము జేసికొనినను నివర్తించు.

చెవులయందుప్రవేశించిన జోరీగవికార శాంతి.

శ్లో॥ కర్ణప్రవేశేఘనూరతత్కర్ణేమూత్రకంక్షిపేత్ ।

తథాచతిలతైలంచథంకేవత్సస్యశ్శత్రుకం ॥

తా॥ చెవులయందు ప్రవేశించిన జోరీగల విషదోషము గోమూత్రము తిల
తైలము వీటినికలిపి గ్రోంచుము వెచ్చజేయినను లేక ఆవుదూడ పేడరసమునైనను
చెవులలో వేయుచుండిన నివర్తియగు.

శ్వేతమూషకకృత గ్రంధిరోష శాంతి.

శ్లో॥ ఊర్ధ్వస్థుపలితంమూషం శ్వేతవర్ణం సుదారుణం ।

పాతస్థాకేభవేద్గ్రంధిస్సగ్రంధిర్మృతుదాయకా ।

శస్త్రేణగ్రంధీంవిస్ఫోట్యఖింస్యశక్యతంక్షివేత్ ।

తేనదృష్టస్యగ్రంధిరోవికృతేశ్శాంతిశ్చదృవేత్ ॥

తా॥ అతిదుష్టముగు శ్వేతమూషకము ఊర్ధ్వంబుగనుండి శరీరముమీద పడె
నేని నచట గ్రంధులుజనించి మరణముగలుగు ; గనుక గ్రంధులు జనించినతోడనే
నచట శస్త్రముచే గ్రోంచుమగీచిగాడిదవెంటికలను శేషనముజేసిన నాగ్రంధులు శమింపు.

భ్రమరకృత జలోదరదోష శాంతి.

శ్లో॥ షట్పాదేదోదశేప్రాప్తేజలోదరః ప్రజాయతే ।

తస్యశుష్ప్వప్రీడేయావికృతేశ్శాంతిశ్చత్సదా ॥

తా॥ కడుపులో తుమ్మెద ప్రవేశించుటచే జలోదరరోగము జనింపు. దానికి
షిష్పశ్లను సేవింపుచుండిన నాదోషము నివర్తియగు.

సర్పవిషములదోష శాంతి.

శ్లో॥ తైలంచాస్తుంతథానిద్రాంవర్జయేద్విషవీడితః ।

తండులంఘ్యతదుగ్ధంచ శ్రేష్ఠంపథ్యంవిషాతురే ॥

తా॥ విషవీడితులు మంచినూనె పులుసు నిద్ర మొదలగువాటిని వర్జించి
లియ్యపుఅన్నము నెయ్యి పాలు వీటిని అనుపానములుగ సేవింపుచుండిన హితముగ
నుండు.

గద్య॥ ఇతి శ్రీమదాంధ్ర భాషానువాద భూషితే, అనుపానరత్నాకరే

కువర్ణాదీనాంకర్వా పక్వభిస్మనాం గుణదోష తచ్ఛాంతి విశేష

శ్లోకనామ మష్టస్తోరంగః.

శ్రీరమ.

అనుపానరత్నాకరము.

ఆంధ్రతాత్పర్యము.

సప్తమస్తంభరంగము.

యోగరాజగుగ్గులు.

శ్లో॥ నాగరంపిప్పలీచవ్యంపిప్పలీమూలచిత్రకైః । భృషంహింగ్వజ
 మోదంచనర్జసాజీరకద్వయం ॥ రేణుకేంద్రయవాఃపాతావి
 డంగంగజసిప్పలీకటుకాతివిషాభాజ్జీవచామూర్వేతిభాగతః ।
 ప్రత్యేకంశాణికానిమ్బుద్రివాణీమానివింశతిః । ద్రవ్యేభ్యస్సకలే
 భ్యశ్చత్రిఫలాద్విగుణాభవేత్ । ఏభిశ్చాచ్చగ్నీకృతైస్సరైస్స
 మోదేయస్తుగుగ్గులుః । వంగంరౌప్యంచనాగంచలోహసారం
 తథాభృకం । మండూరంరససిందూరంప్రత్యేకంపలసమ్మితం ।
 గుడపాకసమంకృతావృణమందద్యాద్యథోచితం । ఏకపిండంతతః
 కృతావృణారదేష్టతథాజనే । గుటికాశ్శాణమాత్రాస్తుకృ
 తావృణాహ్యాయథోచితాః । గుగ్గులుర్యోగరాజోయంత్రిదోష
 ఘ్నోరసాయనః । మైథునాహరిపానానాంత్యాగోనైవాత్ర
 విద్యతే । సర్వాన్వాతామమీన్కుష్ఠాసర్వాంసిగ్రహణీగదం ।
 ప్రమేహంవాతరక్తంచనాభిశూలంభగండరం । ఉదావర్తంక్ష
 యంగుల్మమపస్మారమురోగ్రహం । మందాగ్నిశ్వాసకాసాం
 శ్చనాశయేదరుచింతథా । రేతోదోషహరిఃపుంసాంరజోదో
 షహరస్త్రియాం । పుంసామపత్యజనకోపంధ్యానాంగర్భద
 స్థా॥

తా॥ శొంఠి పిప్పళ్ళు చవ్యము మోడి చిత్రమూలము వేయించిన యింగువ అబామోదము తెల్లఅపాలు జీలకఱ్ఱ సహజీర రేణుకలు కొడిశవిత్తులు అగరుశొంఠి వాయువిడంగములు గజపిప్పలి కటుకరోహిణి అతివస గంటుభారంగి వస చాగమట్ట యివి ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగ శాణప్రమాణము త్రిఫలములు 40 శాణములు యిటుల వీటినిన్నిటిని చూర్ణించి యిందుకు సమానముగ * శుద్ధిజేయబడిన గుగ్గులమును మెత్తగ నూరి బెల్లమువలె పలచనగ పాగుబెట్టి అందు వైమాణ్యమునుజేర్చి బాగుగ కలియబెట్టి అందు వంగభస్మము కౌప్యభస్మము నాగభస్మము లోహభస్మము అభ్రకభస్మము మందూరభస్మము రససిందూరము వీటినిన్నిటిని ప్రత్యేకముగ 1 పలముచొప్పునవైచి బాగుగ కలియ బెట్టి శాణప్రమాణముగ గుటికలుజేసి వాటిని నెయ్యివాడిన కుండయందునిచి యందొకమాత్రను పుచ్చుకొనిన త్రిదోషములు సమస్త వాతరోగములు కృష్ణపులు మూలవ్యాధులు సంగ్రహణులు ప్రమేహములు వాతరక్తము నాభిశూలభగం దరము పుదావర్తము క్షయరోగము గుల్మములు అపస్మారము పురోగ్రహరోగము అగ్నిమాంద్యము శ్వాసకాసలు అరుచి శుక్లధాతుగతదోషములు రజోగతదోషములు యివియన్నియు నశించు. ఇది యోగరాజ గుగ్గుల రసాయనమని జెప్పబడు. దీనిని మైథునాహార పానాదివధ్యంబులు లేకనే నేవింపకలయు ; మఱియు నీయోగరాజ గుగ్గులమును నేవించెడి పురుషులకు పుత్రోత్పదశక్తి స్త్రీలవంధ్యాకు గర్భదారణశక్తి యివి గలుగు.

నారాయణచూర్ణ విధి.

శ్లో॥ చిత్రకత్రిఫలావ్యోషం జీరకంహవుషావచా । యవానీపిప్పలీ
మూలంశతపుష్పాజగంధికా । అజమోదాశరీఘాన్యంవిడంగం
సూలజీరకం । హేమాహ్వపౌష్కరంమూలంక్షౌరోలవణపం
చకం । కుష్మంచేతినమాంశానివిశాలాన్యాద్విభాగికా । త్రివృ
త్తిభాగావిజ్ఞేయాదన్యాభాగత్రయంభవేత్ । చతుర్భాగానా
తలాహ్యత్సర్వాణ్యేకత్రచూర్ణయేత్ । పాచనస్నేహనాద్యై
శ్చస్నిగ్ధకోషస్యరోగిణః । దద్యాచ్చూర్ణంవిరేకాయనశ్వశూ
లప్రణాశనం । హృద్రోగేపాండురోగేచకాశ్వాసేభగందరే ।
మందాగ్నాచజ్వరేకుష్మేగ్రహణ్యాంచగల్గహే ॥

* గుగ్గులమును, దశమూల కషాయముతోనైనను లేక త్రిఫలకషాయముతోనైనను శుద్ధిజేయవలయు.

తా॥ చిత్రమూలము రేచక తాండ్ర యునిరికలు భోంసె విరియాల పిన్నస్సు జీలకఱ్ఱ బోడతరము నవ బోమము మోడి పెద్దసోపు అడవికులసి అజామోదము కహ్నోరములు ధనియాల వాయుడంగములు పెద్దజీలకగ్ర వప్పెత్త పుష్కర మూలము నద్యమరము యవతొరిము హింధవలకణము సోవర్చలనణము బిడాలనణము సమద్రలవణము సాంబరలవణము చంగల్వకోట్టు యివి దినుసు కొక్కొకభాగము పెద్ద పాపగవేళ్ళు 2 భాగములు తెగడ 3 భాగములు శేషాశపువేళ్ళు 3 భాగములు సంబ రేణు 4 భాగములు యిటుల వీటినిన్నిటినిదంచి చూర్ణించి దీనిని రోగికిచ్చుటకు ముందు పాచన స్నేహ రేచనాదులచే వానియుదరము శుద్ధియగునటులంజేసి పిదప నీచూర్ణమును యుక్తమపానములతో నొసంగిన పృథ్విగము పాండురోగము క్వాస కాసలు భగందరము అగ్నిమాంద్యము జ్వరము కుష్ఠపు సంగ్రహణి గళగ్రహము మొదలగు సర్వరోగంబులు నశించు.

మృత్యుంజయరస నిర్మాణ విధి.

శ్లో॥ విషస్యైకంతథాభాగంమరీచంపిప్పలీంకణాం । గంధకస్యతథా భాగంభాగంస్యాట్టంకణస్యచ । సర్వత్రసమభాగంస్యాద్వింగు శిస్తుద్విభాగకం । చూర్ణయేత్ఫలప్రమధ్యేతుముద్గమానాంవటిం చరేత్ । జంబీరస్యరసేనాత్రకార్ప్యంహింగుశోధనం । రస శ్చేత్సమభాగస్యాద్వింగుశంసేష్యతేతథా । గోమూత్రశోధితం చాత్రవిషసై రవిశోధితం । మృత్యురూపం జ్వరంహంతిమృ త్యుంజయరసస్త్వన్మృతః । తీవ్రజ్వరేమహాఘోరేపురుషేయావ నాన్వితే । పూర్ణమూత్రా ప్రదాతవ్య విచారీచభిషగ్వరైః । స్త్రీ బాలవృద్ధక్షీణేషుహ్యర్థమూత్రాప్రకీర్తితా । అతివృద్ధేచక్షీ ñేచశిశౌచాల్పనయస్యపి । తూర్యమూత్రాప్రదాతవ్యావ్యస ణ్ణాసారనిశ్చితా । సవజ్వరేమహాఘోరేయామైకా నాశయే ధృవం । మధ్యజ్వరేతథాజ్ఞేత్రిరాత్రాన్నాశయేద్ధృవం । సప్త హతస్సన్నిపాతోత్థంజ్వరంజీర్ణకసంజ్ఞకం॥

తా॥ గోమూత్రములో శుద్ధిజేసినవననాభి 1 భాగము మిరియాలు 1 భాగము పిప్పి 1 భాగము జీలకర్ర 1 భాగము గంధకము 1 భాగము వెలగారము 1 భాగము నిమ్మరసముతో శుద్ధిజేసిన * ఇంగిలీకము 2 భాగములు వీటినిన్నిటిని ఖల్వమునందునిచి నిమ్మపండ్ల రసముతోనూడి పెసర గింజంతమాత్రలు జేసి సేవించిన మృత్యురూపమగు జ్వరమును బోగొట్టుగాన మృత్యుంజయు రసమనంబడు. మఱియు యౌవన పురుషులకు ఘోరమైన తీవ్రజ్వరమునందు 1 మాత్ర యివ్వవలయు. మఱియు స్త్రీలు బాలురు వృద్ధులు తీణత్వమును జెందినవారు పిల్లకు $\frac{1}{2}$ మాత్ర యివ్వవలయు. అతి వృద్ధులు అతితీణులు శిశువులు పిల్లకు 1 మాత్రలో నాలుగోభాగ మివ్వవలయు. మహాఘోరమగు నవజ్వరమునందు సేవించిన నది 1 యామమునకు నివర్తించు. మోఢ్య జ్వరము జీర్ణజ్వరము వీటియందు సేవించిన 3 దినములలో నశించు. సన్నిపాతమువలన గలిగిన జీర్ణజ్వరమునందు సేవించిన 7 దినములలో హరించు.

వసంతకుసుమాకర రసనిర్మాణ విధి.

స్లో॥ ప్రవాళర సమాక్షికా భ్రాగమిదంచతుర్భాగ భాగ్యభగభస్మై తేరజితహేమనీనవ్యంశతే। అథోభుజగరంగకంత్రిలవకాంవిమగ్న్యఖిలం । శుభేహనిసిభావయేద్భిషగియంది యానప్తశః । రైవై రవ్యషనిశేషుజైః కమలమాలతీపుష్పజైః । రసైః కదలికందజై ర్మలయచందనాదుద్భవైః । వసంతకుసుమాకరోరసః పత్తివ్యవస్థాశితస్సమస్తగదవృద్ధ్యవేత్కిలనిజానువానై రయం॥

తా॥ ప్రవాళభస్మము 4 భాగములు రసభస్మము 4 భాగములు మాక్షికభస్మము 4 భాగములు అద్రకభస్మము 4 భాగము గౌర్యభస్మము 2 భాగములు స్వర్ణభస్మము 2 భాగములు లోహభస్మము 3 భాగములు నాగభస్మము 3 భాగములు వంగభస్మము 3 భాగములు వీటినిన్నిటిని ఖల్వమునందునిచి అడ్డసరము మానిపసపు చెఱుకు తామరపూలు జాజిపూలు అరటిగడ్డ కృష్ణాగరు చందనము వీటిరసములచేతగాని ప్రత్యేకముగ వొక్కొక్కదానిచే 7 భావనలుచేసి కరాటమునందునిచికొని 2 వల్లకులప్రమాణము అనుశాన విశేషములచే సేవించిన సమస్తరోగములు నివర్తించు.

* రసము 1 భాగము చేర్చునెడ ఇంగిలీకమును చేర్చవలదు.

జాయతేతా పస్తదాశర్కరయాయుతం । నత్వంగుమాచ్యా
 గృహీయాద్దవ్యంశరోచనయాయుతం । ఖహారందాడిమంద్రా
 త్మమిక్షుఖండానిచారయేత్ ॥ అరుచానిస్తుషంధాన్యంఘృతభృ
 త్ప్రసశర్కరం । దద్యాత్తథాప్యరేథాన్యంగుమాచీకావ్యథమా
 హరేత్ । ఉశీరవాసకకావ్యథందద్యాత్సమధుశర్కరం । రక్త
 విశేకఫేశ్వాసేకాసేచన్వరసంక్షయే । అగ్నిభృష్టంజయాచూ
 ణ్ణంమధునానిశీడియతే । నిద్రానాశేతిసారేచగ్రహణ్యాంమం
 దపావకే । సౌవర్చలాభయాకృష్ణాచూర్ణముష్ణజలైఃపిబేత్ ।
 తూలేజ్జీతేతథాకృష్ణా మధుయుక్తాప్యరేహితా । ప్లేహోదరే
 నాతరక్తేఛద్వ్యాంచైవగుదాఽతురే । నాసికాస్ఫుతరక్తేషు రసం
 దాడిమపుష్పజం । దూర్వాయాశ్చురసం నసేప్రదద్యాచ్ఛ
 ర్కరాయుతం । కోలమజ్జాకణాబద్ధిఃపక్షభస్మపశర్కరం । మ
 ధునాలేహయేచ్ఛద్ధిహిక్కాకోవన్యశాంతయే । విధిరేషఃప్ర
 యోద్యస్తుసర్వస్మిన్పౌటవీరసే । మృగాంకేహేమగర్భేచమా
 క్తికాభ్యేరసేషుచ । ఇత్యేవంబోధినాథోక్తో రసస్సర్వయజ్ఞో
 బయేత్ ॥

తా॥ శుద్ధ * బుభుక్షితమగు పాదరసము 2 భాగములు శుద్ధిజేసిన గంధకము
 2 భాగములు యిటుల వీనినినూరి కజ్జలిచేసి పాదరసమునకు నాలుగింతలు ఘనపుఛాక్షు
 గల గవ్వలనుదెచ్చి అందు యీ కజ్జలినునిచి వెలిగారమును 1 భాగము గ్రహించి ఆపు
 పాలతోనూరి ఆగవ్వలయందలి కజ్జలిదైటికి రాకుండునటుల దానినోటికివూసి పిదప
 శంఖపుతునకలను 6 భాగములు గ్రహించి 2 మంటి శరావములనుదెచ్చి యందొక
 దానికి సున్నమువూసి శంఖపుతునకలలో సగమువైచి దానిపై కజ్జలిజేసిన గవ్వలనునిచి
 దానిపై మిగిలి యుండిడి సగము శంఖపుతునకలనువైచి సున్నముచే లేపనముజేసిన
 2 వ శరావమునుమూసి బాగుగచీలయిచ్చి యెండించి 4 మూలలును చదరముగనుండు

* సువర్ణాది ధాతువులను గ్రహించుటకు యోగ్యమగునటుల గంధకాదులచే
 జారణముచేయబడిన పాదరసము బుభుక్షిత మనంబడు.

జాయతేతా పస్తదాశర్కరయాయుతం । సత్వంగుమాచ్యా
 గృణ్ణీయాద్వంశకోచనయాయుతం । ఖజ్జూరందాడిమంద్రా
 త్మొమిక్షుఖండానిచారయేత్ ॥ అరుచానిస్తుషంధాన్యంఘృతభృ
 వ్యంసశర్కరం । డద్యాత్తథావ్యరేధాన్యంగుమాచీక్వాథమా
 పాశేత్ । ఉశీరవాసకక్వాథందద్యాత్సమధుశర్కరం । రక్త
 విశేకఫేళావసేకాసేచన్వరసంక్షయే । అగ్నిభృష్టంజయాచూ
 ర్ణంమధునానిశీదీయతే । నిద్రానాశేతిపాశేచగ్రహణ్యాంమం
 దపావకే । సౌవర్చలాభయాకృష్ణాచూర్ణముష్ణజలైఃపిబేత్ ।
 శూలేజ్జేతథాకృష్ణా మధుయుక్తావ్యరేహితా । ప్లేహోదరే
 నాతరక్తేఛద్వ్యాంచైవగుదాయకే । నాసికాస్థుతరక్తేషురసం
 దాడిమపుష్పజం । దూర్వాయాస్సవిరిసం । సనీప్రదద్యాచ్చ
 ర్కరాయుతం । కోలమజ్జాకణాబద్ధిచక్షభస్మసశర్కరం । మ
 ధునాలేహయేచ్ఛర్దిహిక్వాకోవన్యశాంతయే । విధిరేషఃప్ర
 యోద్యస్తుసర్వస్మిన్నోటలీరసే । మృగాంకేహేమగర్భేచమా
 క్తికాఘ్నేరసేషుచ । ఇత్యేవంబోధినాథోక్తో రసస్సర్వయజ్ఞో
 బయేత్ ॥

తా॥ శుద్ధ * బుభుక్షితమగు పాదరసము 2 భాగములు శుద్ధిజేసిన గంధకము
 2 భాగములు యిటుల వీనినినూరి కజ్జలిచేసి పాదరసమునకు నాలుగింతలు ఘనపుఛాయ
 గల గవ్వలనుదెచ్చి అందు యీ కజ్జలినునిచి వెలిగారమును 1 భాగము గ్రహించి ఆపు
 పాలతోనూరి ఆగవ్వలయందలి కజ్జలిదైటికి రాకుండునటుల దానినోటికివ్రూసి పిదప
 శంఖపుతునకలను 6 భాగములు గ్రహించి 2 మంటి శరావములనుదెచ్చి యిందొక
 దానికి సున్నముపూసి శంఖపుతునకలలో సగమువైచి దానిపై కజ్జలిజేసిన గవ్వలనునిచి
 దానిపై మిగిలి యుండెడి సగము శంఖపుతునకలనువైచి సున్నముచే లేపనముజేసిన
 2 వ శరావమునుమూసి బాగుగచీలయిచ్చి యెండించి 4 మూలలును చదరముగనుండు

* సువర్ణాది ధాతువులను గ్రహించుటకు యోగ్యమగునటుల గంధకాదులచే
 జూరణముచేయబడిన పాదరసము బుభుక్షిత మనంబడు.

నలుల గజములోనున వల్లముత్రవ్వ దానిలోపల 1 మూర ప్రమాణముగల మరియొక
 వల్లమునుత్రవ్వ అందు శరావసంపుటయనునది దానిపై మన్నమాసి అడవియేరు పడ
 కలతో గజపుటంబిడి సాంగతిలనున దానిని బైటికిదీసి శరావమందలి యావధ
 ములను ఖల్వమున జిక్కిగమారి చూడ్చు జేయ నలయు. ఇదియ లోకనాధరసమనం
 బడు. ఈ లోకనాధరసము 8 గురిగింజలయెత్తును 29 మిరియముల చూడ్చుములో
 కలిపి నాతకోగంబులయందు నేతి అనుపానముతోడను పిత్తకోగంబులయందు వెన్న
 తోడను శ్లేష్మకోగంబులయందు తేనెతోడను యివ్వవలయు. మఱియు నీలోకనాధ
 రసము అతిసారము త్తయకోగము అరుచి సంగ్రహణి కృశత్వము అగ్నిమాంద్యము
 దగ్గు, వుబ్బసము గుల్మము వీటికి ప్రశస్తయుగనుండు. దీనిని సేవించినతోడనే ఘృతా
 న్నమును 3 గ్రాసములు భుజించి మంచముమీద పరుపులేకనే త్తణకాలము వెల్లకిల
 యరుండవలయు. మఱియు పులుసును వట్టించి ఘృతాన్నము తియ్యనిపెరుగు వీటిని
 పుచ్చుకొనవలయు. విశేషముగ అడవిలోనుండెడు జింక మొదలగువాని మాంసములను
 నేతితో పక్వముజేసి భక్షింపవలయు. సాయంకాలమున ఆకలిగలిగినేని పాలు అన్న
 మును భక్షించి నోరుచిక్కి వెనలవడలను నేతితోజేసి పుచ్చుకొనవలయు. మఱియు
 నువ్వులు వుసిరికెవ్వులుపు వీటినినూరి కల్కమును జేసియైనను లేక నెయ్యి నైనను
 శరీరమునకు లేపనము జేసికొని కించి దుష్టోదకముతో స్నానము జేయవలయు. తిల
 తైలమును బొత్తిగ న్పిండిపందగదు. మారేడుపండు కాకరకాయలు పంకాయలు
 చిన్నమత్స్యములు చింతపండు మద్యములు యింగువ శొంఠి మినుములు మసూరభాన్య
 ములు కుశ్మాండము ఆనాలు కాంజికము కారవల్లి మొదలగు కకారాదులుగ నుండెడి
 కూరలు కూరలకు ఫలములు వీటి సేవనయు శ్రమగలుగ జేసికొనుట మైధునంబొనర్చుట
 ఆగ్రహించుట పగలునిద్రించుట కంచుపాత్రయందు భుజించుట వీటిని వర్జించవలయు.
 ఇదియ దీనికి పథ్యము. మఱియు నీలోకనాధరసమును శుద్ధపక్షమునందు శుభనక్షత్ర
 ముతో గూడిన పంచమి దశమి పౌర్ణమి మొదలగు సంపూర్ణ తిథులయందు తనకు
 చంద్రతారాబలము చూచుకొని పూజించి కన్యకకు భోజనంబిడి శక్త్యనుసారముగ
 సువర్ణాది దానంబుల నొసంగి పుదయమున 2 గడియలలోపల సేవింపవలయు. దీనిని
 సేవించుటచే శరీరమునకు తాపము గలిగెనేని శర్కర తిప్పసత్తు వెదురుప్ప వీటిని
 నేకముగజేసి పుచ్చుకొనవలయు. మఱియు ఖర్జూరపు చాడిమపండు ద్రాక్షపండు
 చెఱుకుతుంటలు వీటిని కొంచకొంచముగ భుజించు చుండవలయు. గ్లుబులంజేసిన

తాపము శమించు. ధనియాలనుదంచి పొట్టుదీసి దానిని వేతిలోనేయించి అందు శర్కరను లోకనాథరసమును కలిపి పుచ్చుకొనిన అరుచి నశించు. ధనియాల తిప్ప తీగ వీటికసాయమున లోకనాథరసము కలిపి పుచ్చుకొనిన జ్వరమునశించు. వట్టివేల్పు అడ్డసరపాకు వీటి కసాయమున తేనె శర్కర కలిపి యందు లోకనాథ రసమునుజేర్చి పుచ్చుకొనిన రక్తపిత్తము కఫము క్వాస కాస స్వోధింగము యివి నశించు. బంగి ఆకును కొంచునుగవాడ్చి చూర్ణముచేసి అందు లోకనాథ రసమును కొంచముగ తేనె యును కలిపి రాత్రులయందు పుచ్చుకొనిన నిద్రపట్టనినానికి నిదురనచ్చుటయ గాక అతిసారము సంగ్రహణి యివి నశించి అగ్నిదీపనముగలుగు. పొవర్చులనాము కరక పిండెలు పిప్పళ్ళు వీటినిచూర్చించి అందు లోకనాథరసమును కలిపి పుష్కాదకముతో పుచ్చుకొనిన శూలలు అజీర్ణములు యివి నశించు. పిప్పలిచూర్ణమున తేనె లోకనాథరసము వీటిని కలిపి పుచ్చుకొనిన జ్వరములు నశించు. దాడిమపూల రసమున లోకనాథరసమును కలిపి పుచ్చుకొనిన జ్వరములు నశించు. దాడిమపూల రసమున లోకనాథరసమును కలిపి పుచ్చుకొనిన కడుపులో యెడమ పార్శ్వమున జనించెడి స్త్రీహృదయము వాతరక్తము వాంతులు మూలవ్యాధి ముక్కులో రక్తముకారుట యివి నశించు. గరికెస్వరసమున శర్కరకలిపి అందు లోకనాథరసమును జేర్చి నస్యముజేసిన ముక్కులోస్రవించెడి రక్తమునశించు. రేగువిత్తూరినివచ్చు పిప్పళ్ళు నెమలిరెక్కల భస్మము వీటియందు శర్కర తేనెకలిపి లోకనాథ రసమునుజేర్చి పుచ్చుకొనిన వాంతులు యెక్కిళ్ళు యివి నశించు. మఱియు పోటలీ మృగాంకము హేమగర్భము మాక్షికము మొదలగు స్వరసములయందును లోకనాథ రసమునకు జెప్పబడిన పథ్యములు అనుపాసములు వీటిని అనుష్ఠింపవలయు. ఈ లోకనాథరసము సర్వరోగ ములను హరింపజేయు.

స్వర్ణమాలినీ వసరతరన నిర్మాణవిధి.

శ్లో॥ స్వర్ణంముక్తాధరదమరిచంభాగవృథ్యాగృహీతం

ఖర్బరస్తాన్రఫమమఖిలంమర్దయేన్మృత్తయేణ ।

యానతేన్ద్రేవ్యాన్రపతివిలయంమర్దనేదీయతేనా

గుండూద్యంధ్యంమధుమగధయామాలినీప్రాగ్వసంతిః ॥

తా॥ స్వర్ణపత్రము (అపరంజి) 1 భాగము మౌక్తికభస్మము 2 భాగములు పారదభస్మము 3 భాగములు మిరియాలు 4 భాగములు ఖర్పరభస్మము 8 భాగములు వీటిని ఖల్వమునందునిచి మైనమురీతిగ నగువలె జక్కగ మద్దించి మాత్రలుజేసి తేనె జీలకర్రచూర్ణము వీటితో 2 గురిసింజలప్రమాణము నేలించిన సమస్తరోగములు నవర్తించు.

బృహన్నాలినీ ససంతరస నిర్మాణవిధి.

శ్లో॥ నైక్రాంతమభ్రంరవితాప్య కౌప్యం గంధప్రనాశం సభస్మ
లోహం । సటంకణంశంబుకభస్మ సంస్వంసమస్తమేతచ్ఛవగీర
జన్యోః । ద్రవై ర్విమర్ద్యంమునిసంఖ్యాయాచకస్తూరికానీతకరేణ
పశ్చాత్ । తదాబృహత్పూర్వకమాలినీప్రాక్యసంతనామారస
నోరసోయం॥

తా॥ నైక్రాంత భస్మము అభ్రకభస్మము తామ్రభస్మము హేమమాక్షిక
భస్మము కౌప్యభస్మము శుద్ధగంధకము పగడభస్మము రసభస్మము లోహభస్మము వెలి
గారము శంఖభస్మము వీటిని ఖల్వమునందునిచి పిల్లపీచర నీలితకు వీటి రసముతో
మద్దించి భావనజేయవలయు. ఇటుల 7 మార్లుచేసి పిదప కస్తూరి పచ్చకర్పూరము
వీటినిజేర్చి మరల నైరసములతో మద్దించి భావనజేసిన నిది బృహన్నాలి నీవసంత రస
మనంబడు. ఇది సర్వరోగములను నశింపజేయు.

సాశుపతరస నిర్మాణవిధి.

శ్లో॥ శుద్ధంసూతంద్విధాగంధంత్రిభాగంతీక్షణభస్మకం । త్రిభిస్సమం
విషందేయంచిత్రకక్వా ధభావితం । ధూర్తబీజ స్యభస్మాపి
ద్వాత్రింశద్భాగసంయుతం । కటుత్రయంత్రిభాగంస్యాల్లవంకై
లాచతత్సమం । జాతీఫలంతథాకోశమర్దభాగంనియోజయేత్ ।
తథాథలనణంపంచస్నుహ్యైర్కరండతిన్తిడి । అపామార్గా
శ్వత్థజఞ్చత్కారందద్యాద్విచక్షణః । హరితికీయవక్షారంస్వర్జికా
హింగుజీరకం । టంకణం చసూతతు ల్యమమ్లుయోగేనమర్ద
యేత్ । భోజనాంతే త్రయోక్తవ్యోగుంజాఫలప్రమాణతః ।
రసఃసాశు పతోనామసద్యఃప్రత్యయకారకః । దీపనఃపాచనో
హృద్యసద్యోహ నివిమూచికాం॥

తా॥ శుద్ధరసభస్మము 1 భాగము గంధకము 2 భాగములు కాంతలోహభస్మము 3 భాగములు వసనాభి 6 భాగములు పుష్కలపిత్తుల భస్మము 32 భాగములు త్రికటుకములు 3 భాగములు అవంగములు యేలమును యిది ప్రత్యేకముగ 3 భాగములు జాజికాయ $\frac{1}{2}$ భాగము జానపత్రి $\frac{1}{2}$ భాగము పంచలవణములు $\frac{1}{2}$ భాగము బొంత జెనుడు జిల్లేడు ఆనుదపుచ్చెట్టు చింతచెట్టు పుల్లరేణి రావి వీటిభస్మము కరక్కాయ యనకొంఱము నల్లతొరము యింగువ జీలకర్ర వెలిగారము యివియున్నియు ప్రత్యేకముగ 1 భాగము వీటివన్నిటిని చిత్రమాల కషాయముతోనూరి నీడవయెండించి మరల నిమృషండ్ల రసముతోనూరి గురిగింజంత మాత్రలుజేయవలయు. ఇది పాశుపత రసమనంబడు. దీనిని భోజనముజేసిన తర్వాత 1 మాత్రము నేవించిన విషూచికా రోగము నివర్తించుటయేగాక అగ్నిదీపనము పాచనము మనోబ్లానము వీటిని సేవా గలగంజేయు.

పర్వతీన నిర్మాణవిధిః.

శ్లో॥ రసంత్రిగుణగంధేరమర్దయితావసభృంగకం । లోహపాత్రేషు తాభ్యక్తేద్రావితంబదరాగ్నినా॥ ఊర్ధ్వార్ధోగోమయంద తావ కదళ్యాఃకోమలేనతే । స్నిగ్ధేప్రజే హ్యమోదర్యావ్య పర్వటా కారతాంసయేత్ । పాదేలోహే వినిక్షిప్తలోహపర్వటికాభవేత్ । తామ్రేపాదేవినిక్షిప్తతామ్ర పర్వటికాభవేత్ । విషపాదంచయుంజితత్వసాధ్యేషామయేషుచ । సురసాయాజయన్త్యాశ్చైకస్యకాథకరూషయోః । త్రిఫలాయా మునేర్భాస్య ముండ్యాత్రికటుసంజ్ఞయోః । భృంగరాజస్యనస్తే శ్చప్రత్యహం ద్రవభావితం । ఆర్ద్రైకస్యద్రవేణాథసప్తధా బావయేత్పునః । అంగారేస్వేదయేదేషత్పర్వటీరసముత్తమం । గుంజాప్తకండది తాస్యతామూర్తీపత్రసంయుతం । పిప్పలీరసకై శ్చాపినిర్గుండ్యా హ్యనుపాసయేత్ । త్రికంటకస్యమూలానిశుంఠీచ్చితావినిక్షిపేత్ । అజాక్షీరే ససీర్ధాంయావత్త్రిరంవిపాచయేత్ । తస్మి రంసాయయేద్రాత్రైం సకణంభోజయేదపి । కూష్మాండంవర్జయేచ్చించా పృంతాకంకర్కటీమపి । అరనాలంచతైలంచ మైధునంచవివర్జయేత్ । మాసత్రయంతు సేవేత కాశశ్వాసా వస్యతయే॥

తా॥ రసము 1 భాగము గంధము 3 భాగములు వీటిని ఖల్యమందునిచి గుంట
గలగంధు రసముతో నూరి లోహపాత్రమునకు లోపలనెయ్యి చరిమి అందునిచి
రేగుకట్టెలతో ముంచి వేసి ద్రవించుట వలన కాచి పిదప ఆపుపేడను గుండ్రముగతట్టి
దానిపై ఆరటిగురుతును పగచి దానిపై మగల ఆపుపేడను గుండ్రముగతట్టి అందు
యినపగరి లెహో కరిగినపైరసమునుబోసి అప్పడమువలె గుండ్రమగునటుల యినపగరి
లెహో చేయవలయు. ఇది పర్వతీరసమనంబుడు. పైరసగంధకములు మిళితముగ
కగురునపుడు అందుగనమునకు 4 వ భాగము లోహభస్మముచే చిన లోహపర్వతీ యన
బడును. రసమునకు 4 వ భాగము తామ్రభస్మముచే చిన తామ్రపర్వతీ యన
బడును. అసాధ్యకోగముల యందు శసమునకు 4 వ భాగము వస నాభిని జేర్చు
వలయు. తులసి పునీరిక కలబంద కంది అడ్డసరము అగసి చిత్రి గుంటగలగర చిత్ర
మూలము వీటియొక్క రసములు త్రిఫలములు గంటుభాగంగి త్రికటుకములు వీటియొక్క
కషాయములు పైరసకషాయములలో ప్రతిదానితోను వొక్కొక్కదినము భావనజేసిన
పిదప అల్లపురసముతో 7 మాల్లు భావనజేసిన పిదప బొగ్గుల నిప్పు సెగయందు కొంచ
ముగ కాచినసిద్ధమైన పర్వతీరసమగు. దీనిని 8 గురిగించలయుండు తమలపాకులొపెట్టి
సేవించి పిదప పిప్పళ్లకషాయముగాని లేక వాచిలి కషాయముగాని పానము జేయ
వలయు. మేకపాలకు సమముగ పుడకముజేర్చి అందు పల్లెరువేరు శొంఠి వీటినినలగ
గొట్టివైచి నీరంతయు యిగురునటులకాచి అందు పిప్పలీచూర్ణమునువైచి దానిని
రాత్రియందు సేవించి భోజనము జేయవలయు. ఈ ఔషధమును సేవించునపుడు
గుమ్మడికాయ చింతపుసు పంకాయ దోసకాయ కూటిసీసృ నూనె స్త్రీసంభోగము
వీటిని వర్జింపవలయు. ఇట్లు 3 మాసములు సేవించిన కాసశ్వాసలు నివర్తించు.

సయోనతీ నిర్మాణ విధి.

సో॥ విషంత్రికటుకంము స్తంహరిద్రానిమ్మపత్రకం॥

విడంగమచ్చనుంచూర్ణంభాగమూతైస్సమంస్సమం ।

చూకాభావటీకార్యాస్యాజ్జయాయోగవాహికా ॥

తా॥ ససనాభి త్రికటుకములు తుంగములై మనిషసపు వేపాకు వాయు
విడంగములు వీటిని సమభాగములుగ గ్రహించి చూర్ణించి మేకమాత్రముతోనూరి
తెనగగించలంత మాత్రలు జేయవలయు. ఇదియేజయోనతీ యనంబుడు. దీనినితగుమైన
అనుపానములతో సేవించిన సర్వరోగములు నివర్తించు.

జయంతీవటి నిర్మాణవిధి.

శ్లో॥ విషంపాతాశ్వగంధాచపచాతాలీసపత్రకం ।

మరీచంపిప్పలీనింబమజామూత్రేణతుల్యకం ।

వటికాపూర్వవత్కార్యాజయస్తీయోగవాహికా॥

తా॥ వసనాభి వివబాద్ధి పెన్నేరుగడ్డ వస తాలీసపత్ర మిరియూలు పిప్పళ్ళు
వేపాకు వీటిని సమముగజేర్చి చూర్చించి మేకమూత్రముతోనూరి శేనగగింజలంత
మాత్రముజేయవలయు. ఇదియే జయంతీవటి యనంబడు. దీనిని యుక్తానుపాసములతో
సేవించిన సమస్తకోగములు హరించు.

గద్య॥ ఇతి శ్రీమదాంధ్ర భాషానువాదధూషితే అనుపాసరత్నాకరే

యోగవాహగుగ్గులు నారాయణమాన్జ్ఞ మృత్యుంబయూది

రసానాం నిర్మాణ విధేక కథనమ్నామ

సప్తమ స్సర్గః.

